
Державна служба: запобігання корупції / посібник для
працівників служб персоналу та уповноважених підрозділів (осіб) з
питань запобігання та виявлення корупції в державних органах: у 2 т.

Впровадження та судова практика застосування законодавства України у сфері запобігання і протидії корупції

Практичний посібник

Професійний довідник державного службовця та посадової
особи місцевого самоврядування, 2013

УДК 342.841
ББК 67.9
Б 24

Рецензенти:

Петюх В.М., кандидат економічних наук, професор, заступник завідувача кафедри управління персоналом та економіки праці Київського національного університету імені Вадима Гетьмана

Н.О. Серьогіна, доцент кафедри адміністративного менеджменту ІПК ДСЗУ, кандидат юридичних наук, доцент

Баришніков В.М.

- Б24 Державна служба: запобігання корупції** / посібник для працівників служб персоналу та уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в державних органах: у 2т. / В. М. Баришніков. – К.: Професійний довідник державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування, 2013.
- Т.2: Впровадження та судова практика застосування законодавства України у сфері запобігання і протидії корупції/** Практичний посібник. – 2013. – 200с.

Практичний посібник побудований на аналітичному огляді більш як 400 інформаційних джерел, серед яких всі законодавчі та інші нормативно-правові акти, роз'яснення органів державної влади, судова практика, наукові та аналітичні публікації, коментарі щодо практичного впровадження Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

До унікального видання додається CD-диск, який дає зручний доступ до всіх вказаних інформаційних ресурсів в електронному вигляді.

Фактично це перший практичний посібник для працівників служб персоналу та уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції в державних органах. Буде корисним юридичним працівникам та усім посадовим особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

© В.М. Баришніков, 2013

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА АВТОРА	5
Нове антикорупційне законодавство України	5
Зміни до антикорупційного законодавства Україн.....	5
 РОЗДІЛ І	
НОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І	
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	8
Основні засади запобігання та протидії корупції.....	8
Визначення термінів, які вживаються в Законі України «Про засади	
запобігання і протидії корупції»	13
Законодавство у сфері запобігання і протидії корупції	19
Основні принципи запобігання і протидії корупції	22
Контроль у сфері запобігання і протидії корупції.....	27
Громадський контроль за виконанням законів у сфері	
запобігання і протидії корупції.....	29
Прокурорський нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і	
протидії корупції.....	31
Участь України у міжнародному співробітництві у сфері	
запобігання та протидії корупції.....	33
 РОЗДІЛ ІІ	
КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: СУТНІСТЬ,	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, УСУНЕННЯ НАСЛІДКІВ.....	38
Сутність поняття «корупційне правопорушення» відповідно до нового	
антикорупційного законодавства	38
Суб'єкти відповідальності за корупційні	
правопорушення.....	39
Види відповідальності за корупційні правопорушення. Єдиний	
державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення	49
Особливості звільнення з роботи осіб, які вчинили корупційні	
правопорушення	56
Усунення наслідків корупційних правопорушень	61
 РОЗДІЛ ІІІ	
ОБМЕЖЕННЯ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І	
ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ.....	64
Суб'єкти, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії	
корупції.....	64
Обмеження щодо використання службового становища	79
Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами	
діяльності.....	87
Обмеження щодо одержання дарунків (пожертв).....	93
Обмеження щодо роботи близьких осіб	100
Обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили	

діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування	104
--	-----

РОЗДІЛ IV

ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І

ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ..... 107

Спеціальна перевірка щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування	107
Фінансовий контроль	117
Кодекси поведінки	124
Урегулювання конфлікту інтересів.....	134
Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів	146
Вимоги щодо прозорості інформації	152
Заборона на одержання послуг, майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування	158
Участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції ..	162
Інформування громадськості про заходи щодо запобігання і протидії корупції.....	170
Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції.....	173

РОЗДІЛ V

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ..... 180

Міжнародні документи, кодекси, закони, нормативно-правові акти Президента та Кабінету Міністрів України.....	180
Нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, прокуратури та судової влади України.....	184

РОЗДІЛ VI

СУДОВА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО

АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

УКРАЇНИ.....190

Доступ до судових рішень, аналіз судової статистики та узагальнення судової практики у сфері антикорупційного законодавства	190
Постанови Пленуму, узагальнення, аналіз судової практики Верховного Суду України.....	197
Постанова Пленуму, збірники та аналіз даних статистики Вищого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.....	198
Узагальнення судової практики апеляційними та загальними судами.....	199
Судові рішення у справах щодо відповідальності за адміністративні корупційні правопорушення.....	200

ПЕРЕДМОВА АВТОРА

НОВЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» разом із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», які були прийняті Верховною Радою України 7 квітня 2011 року і в повному обсязі набрали чинності з 1 січня 2012 року, започаткували створення в Україні нового антикорупційного законодавства.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI (далі – Закон) встановлює принципи формування і реалізації нового антикорупційного законодавства (статті 1, 2, 3, 27, 28, 29 та розділ VII Закону), дає визначення і розкриває сутність поняття «корупційне правопорушення», визначає види відповідальності за їх вчинення та усунення наслідків корупційних правопорушень, встановлює коло суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення (статті 4, 21, 22 та розділ V Закону), чітко визначає обмеження, спрямовані на запобігання і протидію корупції (статті 6, 7, 8, 9, 10 Закону); визначає заходи, спрямовані на запобігання і протидію корупції, і суб'єктів, які здійснюють ці заходи (статті 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 Закону).

Крім вказаних законів до нормативно-правового забезпечення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції відносять більше як 97 законодавчих та інших нормативно-правових актів, які були видані вже після прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI.

Тому структура довідково-практичного видання містить саме таких шість розділів:

- «Нове законодавство у сфері запобігання і протидії корупції»;
- «Корупційні правопорушення: сутність, відповідальність, усунення наслідків»;
- «Обмеження, спрямовані на запобігання і протидію корупції»;
- «Заходи, спрямовані на запобігання і протидію корупції»;
- «Нормативно-правове забезпечення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції».

Структура розділів довідково-практичного видання передбачає розгляд статей Закону та аналіз їх змісту, систематизований перелік нормативно-правових документів до статті або розділу закону, що розглядається.

ЗМІНИ ДО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Нове антикорупційне законодавство, яке повністю вступило в силу і діє в Україні з 1 січня 2012 року, суттєво оновилося у зв'язку з прийняттям пакету законодавчих актів України, якими були внесені зміни до базового для антикорупційної сфери Закону України «Про засади запобігання і протидії

корупції», Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів і Кодексу України про адміністративні правопорушення:

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією” від 18.04.2013 № 221-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/221-18> (далі – Закон № 221).

Закон України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України” від 18.04.2013 № 222-VII. – (Набрання чинності з 15.12.2013). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-18> (далі - Закон № 222).

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики” від 14.05.2013 № 224-VII. – (Набрання чинності окремих норм закону з 01.01.2014 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18> (далі – Закон № 224).

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України” від 16.05.2013 № 245-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245-18> (далі – Закон № 245).

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб» від 23.05.2013 № 314-VII. – (Набрання чинності з 01.09.2014). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/314-18> (далі – Закон № 314).

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв’язку з проведенням адміністративної реформи” від 04.07.2013 № 406-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245-18> (далі – Закон № 406).

Нові законодавчі акти створили нову правову реальність – як для корупціонерів, так і для тих, хто покликаний з ними вести боротьбу, пише народний депутат Віктор Чумак, який в грудні 2012 року очолив парламентський комітет з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, у статті для газети «Дзеркало тижня»:

Методичка для чиновника, или Почему нужно начинать бояться коррупции / Виктор Чумак // Дзеркало тижня, 26.06.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/internal/metodichka-dlya-chinovnika-ili-pochemu-nuzhno-nachinat-boyatsya-korruptcii-.html>.

Цей пакет законів був ініційований насамперед у відповідь на критичні зауваження Ради Європи з приводу виконання Україною своїх міжнародних антикорупційних зобов’язань. Але при розробленні проектів зазначених

законів був врахований і досвід практичного застосування нового антикорупційного законодавства, і робота політиків, і дворічний тиск громадянського суспільства, яке не раз демонструвало свою тверду позицію на безлічі круглих столів, конференцій та зустрічей.

Суттєві зміни до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» вносяться Законом № 224. Однією з найрезонансніших у цьому законі є норма про публічність Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Завдяки Закону № 224 з 2014 року в Україні майже вдвічі знижується мінімальна сума покупки, за яку чиновники мають звітувати в деклараціях. Раніше вони повинні були декларувати покупки від 150 тис. грн, тепер сума зменшена до 80 тис. Крім того, за новим законом чиновники повинні вказувати не тільки суми на банківських рахунках, а й банківські установи (у тому числі і за кордоном), де вони розміщені. А також – найменування підприємств, установ, товариств тощо, частками статутного капіталу яких володіють як декларант, так і члени його родини. За рішенням керівників органів влади будуть створюватися так звані уповноважені підрозділи з питань запобігання та виявлення корупції. Вони зможуть контролювати своєчасність подання декларацій, перевіряти їх на наявність конфлікту інтересів, здійснювати «логічний та арифметичний контроль» декларацій.

Чималу роль у боротьбі з корупцією та корупціонерами має відіграти реформування антикорупційної експертизи. Відтепер у профільного парламентського комітету з'являється обов'язок здійснювати антикорупційну експертизу всіх проектів законів, які реєструються у парламенті. Потенційно ця процедура дозволяє в разі зменшити рівень корупційності законопроектів і, відповідно, майбутнього законодавства.

Взагалі, відповідно до пункту 23 Закону № 224 до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» вносяться зміни і доповнення до статей: 1, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 21, 22 та додатку.

Не менш важливими є закони № 221 та 222, розроблені на виконання умов антикорупційних конвенцій ООН і Ради Європи.

Закон № 221 нарешті вирішує проблему подвійної відповідальності за корупційні правопорушення. Якщо раніше різниця між адміністративною і кримінальною відповідальністю за корупцію була досить умовною і могла залежати від ставлення прокуратури, то тепер, з прийняттям цього закону, відповідальність за корупційні правопорушення стає виключно кримінальною. Змінено також усталений у Кримінальному кодексі України термін «хабарництво» на більш широкий – «неправомірна вигода». Суттєво збільшено розміри штрафів за корупційні правопорушення.

Закон № 222 запроваджує інститут спеціальної конфіскації, яка буде застосовуватися виключно до посадових корупційних злочинів. Нові правила конфіскації та арешту доходів, одержаних злочинним шляхом, дозволяють застосовувати санкції не тільки до прямих, але й непрямих (конвертованих) доходів. Крім того, з'являється норма про конфіскацію доходів третьої особи,

якій в певній формі передані матеріальні цінності, отримані корупційним шляхом.

Не менш важливим є прийняття закону № 314, яким вводиться кримінальна відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення, пособництво тероризму і відмивання брудних грошей. Тобто, якщо раніше за корупційні злочини притягали до відповідальності окремих фізичних осіб, то тепер доведеться відповідати і установам, в інтересах яких вони діяли.

У зв'язку з прийняттям нової редакції Кримінального процесуального кодексу України: **Кримінальний процесуальний кодекс України** від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9–10, № 11–12, № 13, ст. 88. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> до статей 19, 22 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» внесені зміни, пов'язані із застосуванням поняття «особи, яким повідомлено про підозру у вчиненні злочину»: **Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України** від 16.05.2013 № 245-VII.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245-18>.

Важливо відмітити, що відповідно до указу: **Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна–НАТО на 2013 рік**: Указ Президента України від 05.07.2013 № 371/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/371/2013> запобігання та протидія корупції залишаються складовою державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян.

Пріоритетними завданнями на 2013 рік є: забезпечення проведення на постійній основі інформаційно-роз'яснювальної кампанії з метою формування у суспільстві негативного ставлення до корупції; забезпечення здійснення заходів, передбачених на 2013 рік Державною програмою щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 року № 1240; забезпечення дотримання Порядку організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого Указом Президента України від 25 січня 2012 року № 33.

РОЗДІЛ І

НОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Цей Закон визначає основні засади запобігання і протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення корупційних правопорушень збитків, шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

(*Преамбула Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»*).

Корупція в Україні перетворилась сьогодні на одну з загроз національної безпеки, про що йдеться в *Законі України «Про основи національної безпеки України»* (від 19.06.2003 № 964-IV) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

Загрозливий рівень корупції в Україні, неефективні заходи запобігання та протидії корупції, бажання України інтегруватися до інституцій Європейського Союзу і необхідність приведення законодавства до стандартів ЄС викликають нагальну потребу у розробленні нових підходів до формування державної антикорупційної політики.

Застосування репресивного антикорупційного законодавства, спрямованого лише на покарання публічних службовців, без усунення факторів, що живлять та породжують корупцію, не приносило та й не могло принести жодних відчутних результатів щодо зниження її рівня.

Зокрема, правоохоронці сотнями та тисячами складали протоколи про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, а особи, на яких накладались адміністративні стягнення, після сплати відповідного штрафу в більшості випадків продовжували працювати в тих самих органах державної влади на тих самих посадах.

Зараз у державі створено умови для викорінення корупції і не просто задекларовано наміри запобігати та протидіяти корупції, а реально проявлено політичну волю на вищих щаблях влади щодо проведення повного реформування не лише антикорупційного законодавства, а й усієї державної антикорупційної політики.

Першим кроком на цьому шляху стало створення Президентом України Національного антикорупційного комітету:

Про утворення Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 26.02.2010 № 275/2010 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275/2010>.

Про деякі питання Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 16.03.2012 № 201/2010 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/201/2012>.

Питання Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 01.09.2011 № 890/2011 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/890/2011>.

Результатом діяльності та активної позиції Національного антикорупційного комітету стало розроблення та швидке прийняття Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17> та пов'язаного з ним Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 № 3207-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>.

До Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) багато хто ставиться критично, але не можна не визнати, що цей закон дає поштовх для зміни ситуації в державі.

В першу чергу слід зазначити, що Закон визначає корупцію не лише як проблему посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Закон визначає корупційними правопорушеннями і дії громадян при наданні або пропозиції надання неправомірної вигоди таким особам.

При цьому значна частина положень Закону спрямована на запобігання корупції. Задля цього вперше на законодавчому рівні визначено поняття конфлікту інтересів, під яким пропонується розуміти суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих цій особі службових повноважень.

Крім того, Закон визначає і наслідки притягнення до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень і, що є дуже важливим, передбачає, що особи, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, підлягають звільненню з відповідних посад у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом.

В той же час новели Закону не матимуть жодного впливу на покращення ситуації, якщо не знайдуть підтримки у суспільстві. Важливість взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства щодо запобігання виникненню корупції та її поширенню не викликає жодних сумнівів.

Разом із скоординованою діяльністю органів державної влади, спрямованою на реалізацію подальших завдань державної антикорупційної політики, та активною позицією правоохоронних органів щодо невідворотності покарання за корупцію, дії громадянського суспільства дозволять знизити рівень корупції в державі.

Багато вчених-юристів та юристів-практиків виступили з критикою нового антикорупційного Закону:

Говоров О. Окремі аспекти норм нового антикорупційного законодавства України / О. Говоров, І. Пінчук // Мала енциклопедія нотаріуса: Науково-практичний журнал – 2011. – № 5(59). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurradnik.com.ua/stride/men/?m=archive&y=2011&mag=84&art=1845>.

Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». – К.: Атіка, 2011. – 424 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studrada.com.ua/node/15137>.

О. Говоров та І. Пінчук вважають, що багатьма експертами була виявлена невідповідність деяких положень антикорупційного законодавства нормам Конституції України, міжнародним актам щодо протидії корупції, а також здоровому глузду.

Але через те, що сьогодні корупція становить найсерйознішу загрозу для українського суспільства, держави і кожного з нас, реалізація більшості положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», незалежно від ставлення до його юридичної якості, є надзвичайно назрілою проблемою, актуальною і важливою – так оцінює ситуацію з новим Законом доктор юридичних наук, заслужений юрист України М. І. Хавронюк.

До того ж не слід забувати про те, що прийняття будь-яких законів не є запорукою їх успішної реалізації. Отже, попереду у держави і громадських інституцій дуже велика робота по створенню умов ефективного застосування положень нового антикорупційного законодавства. Дороговказом у цій роботі має стати Національна антикорупційна стратегія держави та прийняття на її основі Державної програми щодо запобігання і протидії корупції, які дають реалістичне бачення ситуації в Україні та визначають, враховуючи міжнародний досвід та відповідні антикорупційні стандарти, перспективи розвитку державної антикорупційної політики на найближчі роки.

Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.

Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2011 № 1240. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-%D0%BF>.

Основні напрями реалізації у 2012 році Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: Роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0009323-12>.

Більш повне уявлення про загальні засади запобігання і протидії корупції можна одержати, ознайомившись з науковими публікаціями, перелік яких наводиться нижче.

Бойко А. Загальносоціальні чинники корупції в Україні / А. Бойко // Вісник Національної академії прокуратури. – 2012. – № 2(26). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_2.

Бойко А. Політичні чинники корупції в Україні / А. Бойко // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2011. – № 53. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2011_53/284crl53.pdf.

Безрутенко В. С. Причини та наслідки поширення корупції / В. С. Безрутенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Наук.-практ. журн. – 2010. – № 23. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2010_23/23text/g12.pdf.

Демський Е. Про деякі питання процедурного забезпечення заходів запобігання й протидії корупції / Едуард ДЕМСЬКИЙ // Віче. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2981/>

Заброда Д. Г. Антикорупційне законодавство як джерело інформації про стан корупції в Україні / Д. Г. Заброда // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2010. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdduvs/2010_4/Zabroda.pdf.

Гаращук В. Антикорупційне законодавство України 2011 року: перспективи розвитку та застосування / В. Гаращук, А. Мухатаєв // Вісник Академії правових наук України: Зб. наук. праць. – 2011. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vapnu/2011_3/23Garasc.pdf.

Грянк Г. В. Поняття та класифікація адміністративно-правових заходів про-тидії корупції / Г. В. Грянк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Наук.-практ. журнал. – 2009. – № 20. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2009_20/20text/g20_11.htm.

Закалюк А. П. Про розроблення наукового обґрунтування державної політи-ки України щодо запобігання та протидії злочинності і корупції / А. П. Закалюк // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Зб. наук. праць. – 2009. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvdduvs/2009_4/Zakalyuk.pdf.

Мосьондз С. О. Протидія корупційним діям у сучасній Україні / С. О. Мосьондз, А. С. Поклонський // Право та державне управління. Збірник наукових праць. – 2011. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ptdu/2011_1/files/PD111_14.pdf.

Серьогін С. М. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади / С. М. Серьогін, С. С. Серьогін // Публічне управління: теорія та практика: Зб. наук. праць. – 2011. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/index.html.

Соловійов В. М. Корупція в Україні: динамічні зміни у сприйнятті / В. М. Соловійов, Б. Л. Розвадовський // Право і суспільство. – 2010. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pis/2010_6/Solovyov.pdf.

Соломатина Т. В. Коррупция как социально патологическое явление в системе государственного управления / Т. В. Соломатина // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. – 2011. – № 2 (33). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tpdu/2011_2/doc/1/18.pdf.

Чернявський С. С. Корупція як чинник відтворення організованої економічної злочинності в Україні / С. С. Чернявський // Науковий вісник

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ, ЯКІ ВЖИВАЮТЬСЯ В ЗАКОНІ УКРАЇНИ «ПРО ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

безпосереднє підпорядкування - відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням;

близькі особи - чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 4 цього Закону, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі;

{Абзац третій частини першої статті 1 в редакції Закону № 224-VII від 14.05.2013}

конфлікт інтересів - суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень;

{Абзац четвертий частини першої статті 1 в редакції Закону № 224-VII від 14.05.2013}

корупційне правопорушення - умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність;

корупція - використання особою, зазначеною в частині першій статті 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій статті 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей;

неправомірна вигода - грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

{Абзац сьомий частини першої статті 1 в редакції Закону № 221-VII від 18.04.2013}

суб'єкти декларування - особи, зазначені в пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, які зобов'язані подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру;

{Частину першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

уповноважені підрозділи - уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції які утворюються (визначаються) в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, їх апаратах, органах місцевого самоврядування та юридичних особах публічного права за рішенням керівника органу або юридичної особи публічного права в порядку, визначеному законодавством;

{Частину першу статті 1 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

члени сім'ї - особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, в тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

{Абзац десятий частини першої статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

(Стаття 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Відповідно до ст. 1 «Визначення термінів» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) **неправомірна вигода** – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

Визначення змісту поняття «неправомірна вигода» має значення для правильного розуміння центральних понять Закону, а саме понять «корупція» і «корупційне правопорушення», оскільки є однією з ознак корупції.

Термін «неправомірна вигода» застосовується в ст. 4 Закону при визначенні суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення.

У ст. 6 «Обмеження щодо використання службового становища» Закону визначено, що особам, зазначеним у пп. 1–3 ч. 1 ст. 4 цього Закону (в тому числі державним службовцям і посадовим особам місцевого самоврядування), забороняється використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Термін «неправомірна вигода» використаний в ст. 172-2 «Порушення обмежень щодо використання службового становища» та ст. 172-3 «Пропозиція або надання неправомірної вигоди» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та в статтях 364-1, 365-2, 368-2, 368-3, 368-4, 369-2, 370 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Поняття «корупційне правопорушення» є одним з ключових понять Закону і відповідно до ст. 1 Закону **корупційне правопорушення** – умисне діяння, що містить ознаки корупції, зазначеною у частині першій ст. 1 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність.

Корупція – використання особою, зазначеною в частині першій ст. 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в частині першій ст. 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

На важливість правильного розуміння поняття «корупція» для впровадження ефективного механізму запобігання і протидії їй вказується в зазначеній нижче статті.

Алфьоров С. М. Недоліки та переваги визначення корупції в новому антикорупційному Законі: аналіз поняття / С. М. Алфьоров // Харківський національний університет внутрішніх справ. Форум права: Електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11acmzap.pdf>.

Визначення змісту поняття «конфлікт інтересів» має значення для правильного застосування положень ст. 14 Закону щодо урегулювання конфлікту інтересів. Відповідно до ст. 1 Закону **конфлікт інтересів** – суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Відповідно до Закону України «Про правила етичної поведінки» від 17.05.2012 № 4722-VI термін **«особисті інтереси»** вживається в такому значенні: будь-які інтереси особи, зумовлені особистими, родинними, дружніми чи будь-якими іншими позаслужбовими стосунками з іншими особами, у тому числі особисті майнові та немайнові інтереси, а також ті, що виникають у зв'язку з членством особи або з її діяльністю, не пов'язаною з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, у громадських, релігійних чи інших організаціях.

Службові повноваження – це офіційно надане певній особі право якої-небудь діяльності, ведення справ. Службові повноваження повинні бути

передбачені відповідним нормативно-правовим актом: конституцією, законом, міжнародним договором, указом, постановою, статутом, положенням, правилами, інструкцією тощо.

Об'єктивність прийняття рішень означає здатність розглянути питання, що є предметом вирішення, відсторонено, незважаючи на особисті уподобання чи вигоду, а також на обставини, що не стосуються предмета справи. Об'єктивність передбачає також сукупність неупередженості, чесності і незалежності суджень від ситуацій, що можуть спровокувати конфлікт інтересів. Об'єктивність протистоїть суб'єктивності – упередженості. Під неупередженістю прийняття рішень розуміється прийняття їх на користь тієї або іншої сторони без будь-яких заобов'язань. Певною мірою слова «об'єктивність, неупередженість», а також «безсторонність» і «справедливість» є синонімами.

Для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування більш глибоко ознайомитись з питаннями, пов'язаними з конфліктами інтересів допоможуть такі документи.

Ковриженко Д. Запобігання конфлікту інтересів та корупції в депутатській діяльності: досвід країн ЄС та пропозиції для України / Д. Ковриженко // Лабораторія законодавчих ініціатив, 2011. – 62 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Conflict%20of%20interests.pdf>.

Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua/assets/files/biblioteka/Vregulyuvannya%20konfliktiv%20i%20nteresiv%20na%20derzhavniy%20sluzhbi.pdf>.

Янюк Н. В. Професійна етика публічної служби та запобігання конфлікту інтересів: навч. посібник / Головне управління державної служби України; Порогова програма корпорації «Виклики тисячоліття» (МСС) щодо зниження рівня корупції в Україні. – К.: Школа вищого корпусу державної служби, 2010. – 68 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/document/266106/ethics.pdf>.

Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії / Н. Янюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – № 55. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2012_55/139adm55.pdf.

Визначення змісту поняття «безпосереднє підпорядкування» має значення для правильного застосування положень ст. 9 Закону щодо обмеження спільної роботи близьких осіб, а також п. 2 ч. 1 ст. 14 Закону в контексті повідомлення безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів.

У кількох законах України чітко визначено такі правила: начальником (керівником) є особа, яка має право втручатися в законну діяльність підлеглих, віддавати накази та розпорядження, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед

старшим прямим начальником (керівником); будь-який начальник (керівник), якому працівник (службовець, військовослужбовець тощо) підпорядкований по службі (роботі) хоча б тимчасово, якщо про це оголошено наказом, вважається прямим начальником (керівником); прямі начальники (керівники) поділяються на безпосередніх начальників (керівників) та начальників (керівників) вищого рівня; найближчий за посадою до підлеглого прямий начальник (керівник) є безпосереднім начальником (керівником).

Відповідно до 2-го абзацу ст. 1 Закону «безпосереднє підпорядкування» означає відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника. Далі наводяться конкретні ситуації, в яких може виявитися така залежність: через вирішення (участь у вирішенні – наприклад, шляхом внесення подання або погодження проекту наказу) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням. Перелік цих ситуацій законом із застосуванням словосполучення «в тому числі» визначено як невичерпний. При цьому найближчий керівник може не мати дисциплінарної влади щодо працівника, а лише давати йому вказівки і доручення, контролювати їх виконання. Натомість, вищий керівник може не втручатися у виконання працівником його безпосередніх службових обов'язків, а лише вирішувати питання про звільнення з роботи, застосування заохочень і дисциплінарних стягнень.

Близькі особи – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 4 цього Закону, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Визначення змісту поняття «близькі особи» (3-й абзац ч. 1 ст. 1 Закону) має значення для правильного застосування положень статей 8 і 9 щодо одержання дарунків (пожертв) і обмеження спільної роботи близьких осіб, а також ст. 20 Закону щодо захисту від протиправних посягань на життя, здоров'я, житло та інше майно осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, а також близьких їм осіб.

Поняття «близькі особи», як воно визначено в Законі, складається з двох альтернативних варіантів (форм):

по-перше, за будь-яких обставин близькими особами є певні категорії близьких родичів, а саме: подружжя, діти, батьки, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки, усиновлювачі, усиновлені особи суб'єкта, зазначеного у ст. 4 Закону;

по-друге, інші особи можуть бути визнані близькими особами за умови наявності сукупності таких обов'язкових ознак: 1) спільне проживання; 2) пов'язаність спільним побутом і 3) наявність взаємних прав та обов'язків із суб'єктом, зазначеним у ст. 4 Закону.

Інші родичі, крім прямо перелічених в абзаці третьому ст. 1 Закону (зокрема, діти, батьки, рідні брати і сестри одного з подружжя, двоюрідні брати і сестри), як кривні, так і родичі за шлюбним (свати, свояки) чи духовним (куми) союзом, можуть бути віднесені до близьких осіб за наявності таких самих трьох ознак.

Відсутність хоча б однієї із цих ознак свідчить про те, що особа не є близькою особою для вказаного суб'єкта і, відповідно, на неї не поширюються положення статей 8 і 9 Закону щодо заборони на одержання дарунків (пожертв) і обмеження спільної роботи.

Члени сім'ї – особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, в тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

На відміну від поняття «близькі особи» поняття «члени сім'ї», яке визначено в останньому абзаці ст. 1 Закону, застосовано не в тексті самого Закону, а тільки в тексті «Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 20__рік», яка є додатком до Закону.

Відмінність у конструкції понять «близькі особи» і «члени сім'ї» полягає у відсутності в другому з цих понять сполучника «а також». З цього, за задумом Верховної Ради України, випливає, що поняття «члени сім'ї», на відміну від поняття «близькі особи», не має альтернативних варіантів. Іншими словами, членами сім'ї є особа, яка перебуває у шлюбі з декларантом, їхні діти і особи, які перебувають під опікою і піклуванням декларанта, інші особи, за умови наявності сукупності таких обов'язкових ознак: 1) спільне проживання; _____ 2) пов'язаність спільним побутом і 3) наявність взаємних прав та обов'язків із декларантом. Відсутність хоча б однієї із цих ознак свідчить про те, що особа не є членом сім'ї декларанта і, відповідно, на неї не поширюються положення «Декларації про майно, дохід, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 20__рік». Це стосується, у тому числі, і дружини (чоловіка) декларанта.

Як випливає з Закону, одна і та сама особа може бути одночасно як близькою особою, так і членом сім'ї, тобто на неї поширюються положення як статей 8 і 9 Закону, так і «Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 20__рік».

Отримати консультацію щодо осіб, яких державний службовець має включити у декларацію, можна, ознайомившись із зазначеною нижче статтею.

Селянко І. Сімейні узи та декларація доходів / І. Селянко, Д. Опришко // Правовий тиждень. – 2011. – № 30–31. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://smi.liga.net/articles/2011-08-09/1817329-s_meyn_uzi_ta_deklarats_ia_dokhod_v.htm

Терміни, які використовуються в антикорупційному законодавстві України, наведені в консультації (роз'ясненні) Житомирської обласної

державної адміністрації: *Визначення термінів, які використовуються в антикорупційному законодавстві України*: офіційний веб-сайт Житомирської області державної адміністрації: Запобігання проявам корупції: роз'яснення та коментарі окремих положень нормативно-правових актів з питань запобігання та протидії корупції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zhitomir-region.gov.ua/doc/korupciya/roz_ter.pdf.

ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Відносини, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції, регулюються цим Законом, іншими законами і міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами.

2. Дія цього Закону та передбачені ним обмеження поширюються на всіх осіб, визначених суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, у межах, установлених цим Законом

(Стаття 2 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Основним законодавчим актом нового антикорупційного законодавства є, безумовно, Закон України «*Про засади запобігання і протидії корупції*» від 07.04.2011 № 3206-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.

Що стосується Закону України «*Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення*» від 07.04.2011 № 3207-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>, то він фактично є доповненням до основного антикорупційного закону.

В листі Голови Верховної Ради України В. Литвина до Верховної Ради України від 22 квітня 2011 року «Пропозиції щодо усунення неузгодженостей у прийнятому законі», зокрема, зазначено:

«При розгляді 7 квітня 2011 року Верховною Радою України у другому читанні статей 1, 11 та 12 і розділу VIII «Прикінцеві і перехідні положення» проекту Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» та прийнятті цього Закону в цілому визнано за доцільне його поділ на два окремі закони».

Для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування важливо враховувати, що перед прийняттям зазначених вище законів був прийнятий Закон України «*Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції*» від 21.12.2010 № 2808-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2808-17>.

Цим законом були визнані такими, що втратили чинність, три закони, які діяли з червня 2009 року, але так і не набули чинності. Серед цих трьох

законів був визнаний як такий, що втратив чинність, Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 № 1509-VI (не всі помічають, що назва Закону № 3206-VI відрізняється від назви Закону № 1509-VI).

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» доповнений на сьогодні такими законами:

Закон України «**Про державну службу**» від 17.11.2011 № 4050-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>;

Закон України «**Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»**» від 17.05.2012 № 4711-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4711-17>;

Закон України «**Про правила етичної поведінки**» від 17.05.2012 № 4722-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>.

Наприклад, Закон від 17.05.2012 № 4711-VI передбачає можливість звільнення посадової особи, яку судовим рішенням притягнуто до відповідальності за корупційне правопорушення, у разі набрання рішенням законної сили. Це нова підстава для припинення трудового договору, передбачена відтепер п. 7-1 ст. 36 КЗпП.

За наявності цієї підстави працівник підлягає звільненню у триденний строк з дня отримання органом влади чи місцевого самоврядування відповідного рішення суду, що набрало законної сили. Звільненню, відповідно до Закону від 17.05.2012 № 4711-VI, підлягають працівники органів влади, що знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні у близьких осіб, але тільки у разі неможливості їх переведення на іншу роботу (за їх згодою).

Крім того, Закон від 17.05.2012 № 4711-VI значно розширив можливості для ЗМІ та громадян щодо доступу до інформації про доходи державних службовців.

Законом, зокрема, внесено зміну до редакції ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Відтепер не належать до інформації з обмеженим доступом відомості, зазначені в декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, оформленої за формою і у порядку, встановленими Законом «Про засади запобігання і протидії корупції», крім відомостей, зазначених у п. 7 примітки додатка до цього Закону.

Таким чином, всі декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, подані держслужбовцями, є публічними і доступ до них не може бути обмежений.

Прийняття Закону України «Про правила етичної поведінки» від 17.05.2012 № 4722 широко коментується в інтернеті, наприклад:

Народні депутати вирішили, що слід робити чиновникам, коли їм пропонують хабар або коли вони знаходять подарунки // Закон і бізнес.

Законодавство, влада, правосуддя, права людини – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/9809-narodni_deputati_virishili_scho_slid_robity_chinovnikom_koli.html.

Верховна Рада встановила 12 правил етичної поведінки держслужбовців // Закон і бізнес. Законодавство, влада, правосуддя, права людини. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/9620-12_pravil_-etichnoi_povedinki_dlya_derzhsluzhbovciv_vstanovil.html.

Крім зазначених вище законів, в останні роки прийнято низку інших законів явно антикорупційної спрямованості:

Закон України «**Про доступ до судових рішень**» від 22.12.2005 № 3262-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

Закон України «**Про здійснення державних закупівель**» від 01.06.2010 № 2289-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2289-17>.

Закон України «**Про доступ до публічної інформації**» від 13.01.2011 № 2939-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

Це, зокрема, закони «Про державну службу», «Про міліцію», «Про Службу безпеки України», «Про державну податкову службу в Україні», «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та інші.

Крім того, Президент України видав указ, яким на міністерства та інші органи державної влади покладено обов'язки щодо забезпечення виконання Україною взятих перед РЄ зобов'язань, у тому числі у сфері запобігання і протидії корупції. Зокрема, Міністерству юстиції України доручено розробити проект закону щодо фінансування діяльності політичних партій, забезпечити супроводження у парламенті законопроекту про реформу державної і комунальної преси, розробити концепцію реформування правоохоронних органів тощо.

Про план заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи: Указ Президента України від 12 січня 2011 року № 24/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/24/2011>.

В роз'ясненні Міністерства юстиції України йдеться про плани щодо змін до законодавства з метою усунення поєднання в одному органі інспекційних функцій та функцій з надання адміністративних послуг.

Основні напрями реалізації у 2012 році Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: Роз'яснення Мін'юсту України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0009323-12>.

До кінця року мають бути підготовлені пропозиції щодо внесення змін до законодавства з метою впровадження процедур отримання компенсації (відшкодування) від держави чи від керівних органів недержавних установ у

зв'язку із завданням шкоди корупційними діями осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Крім того, очікується прийняття принципового рішення щодо встановлення відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень. Останнє питання є одним з ключових у процесі виконання рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), оцінка якої є одним з суттєвих показників, що впливають на імідж України на міжнародній арені.

Відповідно до роз'яснення Мін'юсту актуальним залишається прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення", метою якого є створення на законодавчому рівні належних правових механізмів реалізації громадянами як безпосередньо, так і через інститути громадянського суспільства, своїх конституційних прав на участь в управлінні державними справами, вирішенні питань місцевого значення.

Окремим пунктом Державної програми передбачено за участю громадських (неурядових) організацій підготувати зміни до законодавства, які б дозволили запровадити системи моніторингу впливу антикорупційного законодавства на стан справ з корупцією в державі.

Серед відповідних міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, слід назвати:

Конвенцію ООН проти корупції від 11 грудня 2003 року (ратифіковано із заявами Законом від 18.10.2006 року № 251-У);

Кримінальну конвенцію РЄ про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 року (ратифіковано із заявою Законом від 18.10.2006 року № 252-У);

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції РЄ про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 року (ратифіковано Законом від 18.10.2006 року № 253-V);

Цивільну конвенцію РЄ про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року (ратифіковано Законом від 16.03.2005 року № 2476-IV).

До інших нормативно-правових актів слід віднести акти, прийняті на виконання як цього Закону, інших законів, так і міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Діяльність із запобігання і протидії корупції ґрунтується на принципах:

*верховенства права;
законності;
комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;
пріоритетності запобіжних заходів;
невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;*

відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів;

забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням (Стаття 3 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Держава, яка ставить собі за мету дійсне, а не декларативне подолання корупції як неприйняттого суспільного зла, має діяти цілеспрямовано і організовано. Усі заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією та запобігання їй, повинні бути чітко зорієнтовані та стратегічно спрямовані. Забезпечити цю умову можна лише за визначеності переліку основоположних засад антикорупційної діяльності, тобто принципів подолання корупції та їх неухильного дотримання.

Визначенню принципів запобігання і протидії корупції присвячені як наукові роботи, так і міжнародні документи.

Молдован Е. С. Морально-світоглядні принципи подолання корупції на державній службі / Е. С. Молдован // Університетські наукові записки: Науковий журнал. – 2009. – № 3 (31). – [Електронн. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Unzap/2009_3/unz31Moldovan.pdf.

У цій роботі, яка має практичне підґрунтя, вказується на те, що процес подолання корупції у сфері державної служби має ґрунтуватися на морально-світоглядних принципах. У праці визначено ці принципи і розкрито їх сутність. На думку автора дослідження, подолання корупції на державній службі можливе за умови дотримання таких морально-світоглядних принципів:

моральна складова: принцип свободи вибору; дотримання морального імперативу; принцип особистої мужності; принцип відповідальності; принцип альтруїзму; праця задля спільного добра; принцип гуманізму; принцип морального патріотизму; принцип чесності;

ідеологічна складова: принцип законності; принцип справедливості; принцип ідеологічного патріотизму, принцип професіоналізму; принцип порядності.

Перелік основних принципів протидії корупції та розкриття їх сутності можна знайти в статті заступника голови Апеляційного суду Київської області О. В. Шевченка.

Шевченко О. В. Основні принципи протидії корупції / О. В. Шевченко // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1(5). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/Docs/visnik05_09.pdf.

Відповідно до статті, протидія корупції ґрунтується на таких основних принципах: верховенства права; законності, системності; комплексності; об'єктивності; практичної спрямованості та радикальності заходів; наукової обґрунтованості; економічної доцільності; взаємодії владних структур з

інститутами суспільства і населенням; оптимальності та ефективності; об'єктивності.

Принципи боротьби з корупцією окреслено в міжнародному документі Ради Європи *«Про двадцять керівних принципів боротьби з корупцією»* (Резолюція Ради Європи, прийнята Комітетом міністрів 6 листопада 1997 року на 101-й сесії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=ADD49945492AB4622122873FCCB7BD8D?art_id=48068&cat_id=46352»):

1. Здійснювати ефективні заходи, спрямовані на запобігання корупції, і у цьому зв'язку підвищити поінформованість громадськості та сприяти етичній поведінці.

2. Забезпечити скоординовану криміналізацію національної та міжнародної корупції.

3. Забезпечити для осіб, які виконують обов'язки щодо попередження, розслідування, судового переслідування та винесення вироків стосовно випадків корупції, незалежність, яка б відповідала їх функціям, свободу від неналежного впливу та ефективні засоби для збору доказів, захист для осіб, які допомагають владі у боротьбі з корупцією, а також збереження таємниці слідства.

4. Запровадити необхідні заходи з вилучення та конфіскації доходів, отриманих в результаті корупційних дій.

5. Запровадити необхідні заходи для попередження використання юридичних осіб для прикриття корупційних дій.

6. Обмежити імунітет від розслідувань, судового переслідування та винесення вироків у справах щодо корупції до рівня, необхідного у демократичному суспільстві.

7. Запровадити спеціалізацію осіб або органів, відповідальних за боротьбу з корупцією, забезпечуючи їх необхідними засобами навчання для виконання покладених на таких осіб або органи завдань.

8. Гарантувати, щоб податкове законодавство та органи влади, уповноважені на його імплементацію, робили внесок у боротьбу з корупцією ефективно та скоординовано, а саме шляхом перешкоджання – законодавчо або практично – зниженню податків за хабарі або інші витрати, пов'язані з корупційними діями.

9. Забезпечити, аби процес організації, функціонування та прийняття рішень у сфері державного управління враховував необхідність боротьби з корупцією, а саме шляхом забезпечення прозорості настільки, наскільки це необхідно для досягнення ефективності.

10. Забезпечити врахування у нормах, які регулюють права та обов'язки посадових осіб, вимог щодо боротьби з корупцією та забезпечити відповідні й ефективні дисциплінарні заходи; забезпечити подальшу специфікацію поведінки, очікуваної від посадових осіб, шляхом відповідних заходів, таких як кодекси поведінки.

11. Забезпечити застосування належних процедур ревізії до діяльності органів державного управління та державного сектору.

12. Підтримувати роль, яку процедури ревізії можуть відігравати у попередженні та виявленні корупції поза межами сфери державного управління.

13. Забезпечити врахування системою державної відповідальності наслідків корупційної поведінки посадових осіб.

14. Ухвалити належні прозорі процедури державних закупівель, які сприятимуть чесній конкуренції та стримуватимуть корупціонерів.

15. Підтримати ухвалення народними обранцями кодексів поведінки та запровадити правила фінансування політичних партій та передвиборчих кампаній, які стримуватимуть корупцію.

16. Забезпечити свободу ЗМІ в отримуванні та передачі інформації щодо питань корупції за умов лише таких обмежень та застережень, які є необхідними у демократичному суспільстві.

17. Забезпечити врахування у цивільному праві необхідності боротьби з корупцією, а саме передбачення ефективних засобів юридичного захисту для осіб, чиїм правам та інтересам було завдано шкоди корупцією.

18. Заохочувати дослідження щодо корупції.

19. Гарантувати, що в кожному аспекті боротьби з корупцією враховані можливі зв'язки з організованою злочинністю та відмиванням грошей.

20. Утворити найбільш тісне можливе міжнародне співробітництво у всіх сферах боротьби проти корупції.

Комітет міністрів Ради Європи у своїй резолюції запропонував національним урядам використовувати керівні принципи у національному законодавстві та повсякденній діяльності.

Принципи, яких треба дотримуватись у боротьбі з корупцією, наводяться у Стамбульському плані дій по боротьбі з корупцією:

розвиток ефективної і прозорої системи державної служби (чесність на державній службі; підзвітність та прозорість);

підсилення боротьби з хабарництвом і забезпечення чесності у бізнесі;

підтримка активної участі громадськості в реформах.

Стамбульський план дій по боротьбі з корупцією. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/investment/briberyininternationalbusiness/12603263.pdf>.

У боротьбі з корупцією належить діяти жорстко і рішуче, – заявив у своїй статті, опублікованій на сайті агентства «УНІАН», Секретар Ради національної безпеки і оборони України Андрій Клюєв:

Клюєв А. Як уникнути кругообігу корупціонерів у системі влади: УНІАН, 18.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/498333-yak-uniknuti-krugoobigu-koruptsioneriv-v-sistemi-vladi.html>.

Секретар РНБОУ підкреслив рішучість влади у боротьбі з корупцією діяти відповідно до основних принципів, викладених у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції»: у боротьбі з корупцією не буде винятків. Всі повинні відповідати перед законом, незважаючи на ранги, колишні заслуги чи партійну належність; необхідно підвищувати відкритість влади.

«Ми повинні налаштувати всі державні механізми на протистояння корупції та максимально включити в цю боротьбу все суспільство. Лише об'єднавши зусилля, ми зможемо досягти значних результатів. Тільки від нас залежить, як швидко ми зможемо подолати цю перепону на шляху ефективного розвитку нашої країни», – написав Андрій Ключев у своїй статті.

Та незважаючи на рішучість політиків і наявність відповідної законодавчої та нормативно-правової бази, реалізація принципів запобігання і протидії корупції в Україні багато в чому є декларативною. Про це йдеться, зокрема, в публікації Андрія Пишного, заступника голови Ради громадського руху «Фронт змін».

Пишний А. Пчелы против меда // Украинская правда, 23 апреля 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/columns/2012/04/23/6963270>.

У науковій публікації старшого наукового співробітника Міжнародного НДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України зазначається, що незважаючи на видання низки указів Президента України, а також постанов Кабінету Міністрів України на виконання цих указів, стан прозорості і відкритості влади дотепер характеризується певними проблемами.

Бусол О. Ю. Прозорість інформації як чинник запобігання корупції в державному секторі України / О. Ю. Бусол // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2007. – № 17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/bozk/2007/17text/g17_13.htm.

Нормативна база щодо забезпечення прозорості державної служби в Україні досить велика, але її аналіз свідчить, що вона в основному носить декларативний характер, а деякі документи суперечать один одному.

Для підвищення прозорості та спрощення процедур громадського контролю задля забезпечення прийняття належних управлінських рішень Уряд України додатково має здійснювати цілий комплекс заходів щодо впровадження відповідних положень указаних нормативно-правових актів та створення відповідних режимів для ефективного контролю і боротьби з корупцією та іншими порушеннями правил проходження служби в органах державної влади та місцевого самоврядування.

У світі є показовий приклад, як в країні перемогли корупцію. Ця країна – Сінгапур. Якою б непереможною не здавалась корупція на перший погляд, вона є дуже вразливою, найголовніше, щоб була чесною і незаплямованою лише одна людина – керівник країни.

Как победили коррупцию в Сингапуре? Эффективные методы борьбы: Kryon – блог об интересном и политике. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kryon.livejournal.com/7183.html>.

КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у сфері запобігання і протидії корупції в межах, визначених Конституцією України.

Інші органи державної влади здійснюють контроль у сфері запобігання та протидії корупції у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України

(Стаття 27 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Контрольні функції Верховна Рада України може здійснювати безпосередньо шляхом проведення днів Уряду, заслуховування на пленарних засіданнях доповідей керівників відповідних міністерств, створення тимчасових слідчих комісій, внесення до законів відповідних змін тощо.

Контрольні функції у сфері запобігання і протидії корупції Верховна Рада України здійснює і через комітети та окремих народних депутатів.

Відповідно до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 № 116/05-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>, однією з трьох основних функцій комітетів є контрольна функція. У ст. 14 цього Закону вказано, в чому полягає ця функція, а у статтях 24–33 зазначеного Закону детально визначено права і обов'язки комітетів Верховної Ради України.

Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією: веб-сайт Комітету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk> має у своєму складі 9 підкомітетів, із яких 6 безпосередньо опікуються питаннями контролю.

Відповідно до статей 15–19 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 № 2790-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>, контроль за виконанням законів Верховної Ради України може здійснюватися через окремих народних депутатів.

Про функції центральних органів виконавчої влади у сфері запобігання і протидії корупції, у тому числі з питань контролю за здійсненням заходів щодо запобігання корупції, контролю за здійсненням заходів загальнодержавних програм, планів, заходів з питань запобігання корупційним правопорушенням тощо, можна дізнатися з порівняльної таблиці, розміщеної на сайті Комітету Верховної Ради України.

Порівняльна таблиця щодо функцій центральних органів виконавчої влади у сфері запобігання і протидії корупції: веб-сайт Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=4DCA574D6B7CC4F43F6F54594B6B4802?art_id=47933&cat_id=47948).

Згідно з цією порівняльною таблицею Національне агентство України з питань державної служби, відповідно до покладених на нього завдань, контролює в межах своїх повноважень дотримання в державних органах вимог Законів України «Про державну службу» і «Про засади запобігання і протидії корупції», здійснює заходи щодо запобігання проявам корупції серед державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Питання управління державною службою України: Указ Президента України від 18.07.2011 № 769/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/769/2011>.

При здійсненні перевірок у державних органах дотримання вимог антикорупційного законодавства Нацдержслужба України та її територіальні органи дотримуються таких нормативно-правових актів.

Про затвердження Порядку проведення Голодержслужбою перевірок: Наказ Голодержслужби України від 29.04.2011 № 116. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0620-11>.

Про утворення управлінь державної служби Головного управління державної служби в Автономній Республіці Крим, областях, м.м. Києві та Севастополі: постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2004 № 842. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/842-2004-п>.

Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1072. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1072-2011-п>.

Критерії оцінки ефективності роботи органів виконавчої влади в аспекті боротьби з корупцією та запобігання її проявам серед державних службовців:

1. Наявність законодавчих та інших нормативно-правових документів з питань запобігання і протидії корупції, їх знання та навички практичного застосування.

2. Наявність підрозділу з питань запобігання проявам корупції.

3. Якість планування роботи з питань запобігання проявам корупції (наявність відповідних програм, своїх планів дій, заходів, передбачених директивними документами).

4. Розгляд на колегії органу виконавчої влади ходу реалізації планів (глибина аналізу, причини невиконання окремих заходів у встановлені терміни, конкретність прийнятих рішень).

5. Організація контролю за виконанням документів директивних органів, своїх планів та рішень (протоколи оперативних засідань, накази, доповідні записки тощо), результативність роботи, аналіз причин невиконання за термінами.

6. Інформування директивних органів про хід виконання їх документів

(дотримання термінів, аналітичність, пропозиції).

7. Дотримання чинного законодавства при прийнятті на державну службу.

8. Дотримання державними службовцями обмежень, передбачених ст. 16 Закону України «Про державну службу» та статтями Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», щодо проходження державної служби.

9. Наявність випадків виявлення керівником органу виконавчої влади порушень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» з боку підлеглих, прийняте ним рішення (чи направлялись матеріали до правоохоронних органів).

10. Кількість державних службовців, притягнутих до відповідальності, за якими статтями Закону.

11. Кількість державних службовців, звільнених із посад за порушення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

12. Наявність спільних і малих підприємств, товариств з обмеженою відповідальністю (закритих, відкритих), банків та інших недержавних, благодійних організацій, засновником (одним із засновників) яких є орган виконавчої влади; державних службовців органу виконавчої влади, які входять до складу керівних органів (займають посади) вищезгаданих підприємств, установ і організацій.

13. Організація декларування доходів державних службовців.

14. Проведення атестації державних службовців (відповідно до Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-12).

15. Практика реагування керівника органу виконавчої влади на факти порушень підлеглими державними службовцями Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Організація роботи щодо інформування Національного агентства з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційні правопорушення відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1072.

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ ЗАКОНІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції здійснюється на підставі та в порядку, визначеному законом (стаття 28 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

З корупцією можна боротися, використовуючи різні заходи: суто репресивні, які полягають у виявленні, розслідуванні та розкритті корупційних правопорушень і притягненні винних осіб до відповідальності, або превентивні, серед яких такі, як покращення прозорості, підзвітності і доброчесності державних структур, правовий захист громадян та підвищення

правової обізнаності, підвищення етичних стандартів у діяльності публічних службовців, просвітницька робота з населенням та окремими цільовими групами, виховання молоді у дусі неприйняття корупції.

Але жоден з цих заходів не буде успішним, якщо під час їх реалізації буде відсутня підтримка з боку суспільства. Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою подолання корупції.

Саме тому участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції є запорукою успішної антикорупційної політики.

Згідно з Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» об'єднання громадян, їх члени, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення і протидії корупційним правопорушенням мають право:

повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень прокуратуру, спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю МВС України, СБУ, податкової міліції;

здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції тощо.

Законом визначена участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції (ст. 18 Закону); можливість проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (ст. 15 Закону); державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції (ст. 20 Закону); порядок інформування громадськості про заходи щодо запобігання і протидії корупції (ст. 19 Закону).

Питанню взаємодії держави та інститутів громадського суспільства приділяється належна увага з боку виконавчої влади.

Взаємодія держави та інститутів громадського суспільства: Роз'яснення Мін'юсту України від 03.02.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>.

Форми участі інститутів громадянського суспільства в управлінні державними справами на сьогодні визначено низкою нормативно-правових актів, зокрема:

Законами України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про організації роботодавців", "Про фізичну культуру і спорт", "Про захист прав споживачів", "Про асоціації органів місцевого самоврядування";

актами Кабінету Міністрів України: Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства (розпорядження від 21.11.2007 р. № 1035), Регламент Кабінету Міністрів України (постанова від 8 липня 2009 р. № 712), Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади (постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 976), постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2009 р. № 1302 "Про додаткові заходи щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики", постанова

Кабінету Міністрів України від 6 січня 2010 р. № 10 "Про затвердження Порядку залучення громадян до формування та реалізації державної політики".

Сутність і зміст наведених правових актів дозволяють зробити висновок, що сучасна українська правотворча та правозастосовча практика відповідає вимогам, що ставляться до сучасних демократичних держав, створюючи всі необхідні передумови для самостійного вирішення громадськістю питання участі у прийнятті та реалізації рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції здійснюється Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурорами (стаття 29 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Застосування і розвиток законодавства у сфері запобігання і протидії корупції досить тісно пов'язані з розумінням понять «державний контроль» та «прокурорський нагляд».

У статті Л. Грицаєнка, професора кафедри представництва інтересів громадян і держави у суді та нагляду за додержанням і застосуванням законів Інституту підвищення кваліфікації кадрів Національної академії прокуратури України, на підставі аналізу відмінних і спільних ознак державного контролю та прокурорського нагляду як основних способів забезпечення законності і дисципліни зроблено висновок про те, що вони є самостійними видами державної діяльності уповноважених суб'єктів.

Грицаєнко Л. Державний контроль і прокурорський нагляд: сутність та співвідношення / Л. Грицаєнко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С. 32–38. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_2/06Gric.pdf.

Нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції здійснюється Генеральним прокурором України та підпорядкованими йому прокурорами.

Повноваження прокуратури України вичерпно визначені у Конституції України, відповідно до п. 3 ст. 121 якої прокуратура здійснює нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство.

Водночас вважається таким, що не припинило свою дію, положення п. 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, згідно з яким прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів – до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів.

Очевидно, ці конституційні положення є базою, на якій ґрунтується норма ст. 29 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закону).

В яких саме межах та в який спосіб здійснюються зазначені повноваження прокуратурою України, визначено чинним Законом України «Про прокуратуру», КПК України, КУпАП, законами «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими законами.

Що стосується меж зазначеного нагляду, то вони визначені насамперед у статтях 19, 29 і 44 Закону України «Про прокуратуру».

При провадженні у справах про корупційні адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-2 - 172-9 КУпАП, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою.

Згідно із ст. 264 КПК України участь прокурора в судовому засіданні є обов'язковою, крім випадків, коли розглядаються справи про злочини, передбачені ч. 1 ст. 27 цього Кодексу. Прокурор, керуючись вимогами закону і своїм внутрішнім переконанням, підтримує перед судом державне обвинувачення, подає докази, бере участь у дослідженні доказів, заявляє клопотання і висловлює свою думку щодо клопотань інших учасників судового розгляду, викладає свої міркування з приводу застосування кримінального закону і міри покарання щодо підсудного. Прокурор також пред'являє або підтримує пред'явлений цивільний позов, якщо цього вимагає охорона прав фізичних чи юридичних осіб або державних інтересів.

Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства значно розширені. Наприклад, передбачено обов'язкове повідомлення прокурора про складання протоколу та розгляд справи у суді, встановлено вимогу про обов'язкову участь прокурора у таких справах. До підслідності органів прокуратури додатково віднесено значну частину корупційних злочинів. Власне, для органів прокуратури новий закон визначив три основних завдання. Це, зокрема, належна координація діяльності правоохоронних органів щодо протидії корупції, виявлення та розслідування корупційних злочинів і правопорушень, забезпечення невідворотності покарання за них та забезпечення ефективного нагляду за додержанням і виконанням законів у даній сфері.

Для вирішення завдань, що поставлені перед Генеральною прокуратурою, видано такі нормативно-правові документи:

Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції: наказ Генеральної прокуратури України від 21.06.2011 № 102н. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-organizaciyu-dijalnosti-organiv-prokuraturi-u-sferi-zapo-doc9462.html>.

Про встановлення в органах прокуратури єдиних критеріїв віднесення кримінальних справ про корупційні злочини до категорії резонансних: розпорядження Генеральної прокуратури України від 21.06.2011 № 85. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://document.ua/shodo-vstanovlennja-kriteriyiv-vidnesennja-kriminalnih-sprav-doc67741.html>.

Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю і корупцією: наказ Генеральної прокуратури України від 04.05.2011 № 1/1ен. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-koordinaciyu-dijalnosti-pravoohoronnih-organiv-po-borotb-doc97331.html>.

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Україна відповідно до укладених нею міжнародних договорів здійснює співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції.

2. Міжнародна правова допомога та інші види міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення здійснюються компетентними органами відповідно до законодавства та міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України

(Стаття 30 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. У разі якщо міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством про запобігання і протидію корупції, застосовуються правила міжнародних договорів

(Стаття 31 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. Компетентні органи України можуть надавати відповідним органам іноземних держав та одержувати від них інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, з питань запобігання і протидії корупції з додержанням вимог законодавства та міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

2. Надання органам іноземних держав інформації з питань, пов'язаних з запобіганням і протидією корупції, можливе лише в разі, якщо ці органи та відповідний компетентний орган України можуть установити такий режим доступу до інформації, який унеможливіє розкриття інформації для інших цілей чи її розголошення у будь-який спосіб, у тому числі шляхом несанкціонованого доступу

(Стаття 32 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. Україна здійснює заходи щодо повернення в Україну коштів та іншого майна, одержаних внаслідок корупційних правопорушень, і розпоряджається цими коштами та іншим майном відповідно до

законодавства та міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України

(Стаття 33 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Враховуючи, що міжнародне співробітництво України відбувається відповідно до міжнародних договорів, державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування корисним буде ознайомитися із Законом України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 № 1906-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/1906-15>, а також із загальним станом участі України в міжнародному співробітництві відповідно до: листа Міністерства юстиції України.

Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції: лист Міністерства юстиції України: Департамент законодавства про правосуддя правоохоронної діяльності та антикорупційної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11/conv>.

Починаючи з 1975 року, Організація Об'єднаних Націй (ООН) видала цілу низку міжнародних документів, якими засуджуються всі види корупції, визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. Зазначені документи мають рекомендаційний характер, проте саме вони відіграли ключову роль у підготовці нормативно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти запобігання і протидії корупції.

Одним з головних документів у цій сфері є **Конвенція ООН проти корупції**, прийнята на 58-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері боротьби з корупцією. Дослідники права розцінюють Конвенцію ООН проти корупції як «антикорупційний документ глобального значення», який може стати «ефективним інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією».

Не менш плідною та активною є діяльність у сфері запобігання і протидії корупції на рівні регіональних організацій. У першу чергу це стосується Ради Європи, Європейського Союзу, Організації Американських Держав.

Аналізуючи діяльність у сфері протидії та запобігання корупції в рамках згаданих вище міжнародних організацій, можемо окреслити одну з найважливіших тенденцій – антикорупційні угоди посилюють політичні зобов'язання у боротьбі з корупцією і визначають основоположні міжнародні норми і процедури протидії цьому явищу. Це свідчить про те, що міжнародне співтовариство реально зацікавлене в тому, щоб протидіяти корупції як на національному рівні, так і в глобальному масштабі.

Україна досить активно і широко залучена до цього процесу і підписала, крім Конвенції ООН проти корупції, низку важливих міжнародних угод, серед яких:

Кримінальна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (підписано у Страсбурзі 27.01.1999) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101;

Цивільна Конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (підписано у Страсбурзі 04.11.1999) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102;

Додатковий протокол до Кримінальної Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією (підписано у Страсбурзі 15.05.2003) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_172.

Контроль за реалізацією антикорупційних міжнародних документів доручено Групі держав Ради Європи проти корупції (ГРЕКО).

Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO): Міжнародний документ Комітету міністрів Ради Європи від 05.05.1998. – до [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_145.

Статут Групи держав по боротьбі з корупцією (GRECO): Міжнародний документ Ради Європи від 05.05.1998. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_144.

На сьогодні до GRECO входять 49 держав Європи, серед яких і Україна. У зв'язку з набуттям для України чинності Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією з 1 січня 2006 року Україна стала сороковим членом GRECO. Тим самим держава дала згоду проходити оцінку з боку GRECO щодо імплементації в національне законодавство положень Кримінальної та Цивільної конвенцій Ради Європи про боротьбу з корупцією, Керівних принципів боротьби з корупцією Ради Європи, прийнятих на виконання Програми дій проти корупції, схваленої Радою Європи.

Третій раунд оцінювання GRECO по Україні був розпочатий 1 січня 2007 року і присвячений оцінці заходів, котрі вживаються українською владою для криміналізації корупційних діянь та прозорості фінансування політичних партій. Зокрема, експертами вивчалася відповідність національного законодавства України у даних сферах вимогам Кримінальної Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, Додаткового протоколу до неї та другого Керівного принципу боротьби з корупцією.

У звіті відзначаються, зокрема, позитивні кроки, зроблені Україною у напрямках встановлення відповідальності за корупційні правопорушення, введення відповідальності за незаконне збагачення і зловживання впливом та інші корупційні правопорушення.

При цьому GRECO відзначає необхідність продовження роботи з цих питань. Зокрема, Україні надано 7 рекомендацій у сфері криміналізації корупційних діянь, відповідно до вимог Кримінальної Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, Додаткового протоколу до неї, другого Керівного принципу боротьби з корупцією. Крім того, 9 рекомендацій надано за

результатами оцінки врегулювання питання прозорості фінансування політичних партій.

Відповідно до рішення, прийнятого на 52-му пленарному засіданні GRECO, Україні запропоновано до 30 квітня 2013 року поінформувати GRECO про реалізацію наданих рекомендацій.

З текстом звіту в оригіналі (англійською мовою), а також його перекладом українською мовою можна ознайомитися на сайті Міністерства юстиції України за адресою: http://www.minjust.gov.ua/0/anti_corruption_grecorep (Рубрика «Антикорупційні ініціативи», підрубрика «Оціночні звіти групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) щодо стану корупції в Україні»).

Ще однією платформою співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції є Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і, зокрема, її Антикорупційна мережа для Східної Європи та Центральної Азії. В рамках роботи ОЕСР у 2003 році представниками урядових делегацій Вірменії, Азербайджану, Грузії, Російської Федерації, Таджикистану та України схвалено Стамбульський план дій по боротьбі з корупцією Антикорупційної мережі ОЕСР для Східної Європи та Центральної Азії. Основними принципами Стамбульського плану дій є розвиток ефективної і прозорої системи державної служби, посилення боротьби з хабарництвом та забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі громадськості у реформах.

Не можна не згадати про участь України і в зовнішньополітичній ініціативі держав-членів ЄС «Східне партнерство», яку було започатковано у 2009 році з метою створення необхідних умов для прискорення процесу політичного об'єднання та подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами.

План дій Ради Європи для України на 2011–2014 роки: документ підготовлений Секретаріатом Ради Європи. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://coe.kiev.ua/uk/DPAInf\(2011\)17E%20Action%20Plan%20Ukraine.pdf](http://coe.kiev.ua/uk/DPAInf(2011)17E%20Action%20Plan%20Ukraine.pdf).

Планом передбачено проект 2.2.1 «Належне врядування та боротьба з корупцією в країнах Східного партнерства». Мета проекту, який фінансується Фондом Східного партнерства, Спільним проектом Європейського Союзу та Ради Європи – посилити на національному рівні спроможність України застосовувати превентивні і правоохоронні заходи з метою посилення належного врядування і боротьби з корупцією.

Наведені приклади участі України в міжнародному співробітництві засвідчують активну позицію України у сфері запобігання та протидії корупції. Міжнародні документи в цій сфері, як правило, не передбачають конкретних санкцій за порушення домовленостей чи ігнорування рекомендацій. Водночас працюють інші два стимули: зовнішній – імідж держави на міжнародній арені та внутрішній – розвиток національної економіки.

Звіти міжнародних експертів мають суттєвий вплив на привабливість держави для іноземних інвесторів. І це є головним стимулом. Для України позитивна оцінка з боку експертів Ради Європи, ООН, ОЕСР та інших організацій є особливо важливою в контексті прагнення нашої держави інтегруватися до європейського простору.

Міжнародна допомога Україні в боротьбі з корупцією вносить свій вклад у запобігання і протидію корупції в державі. Цікавою є оцінка такої допомоги, яка надається у зазначеному нижче звіті.

Боротьба з корупцією в Україні: нагляд громадянського суспільства: проектні публікації // Антикорупційні реформи в країнах Східного партнерства: роль громадянського суспільства: [сайт] / Український інститут публічної політики. – Київ. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uiipp.org.ua/proekti/>.

У звіті досліджено антикорупційні програми донорів, серед яких як основні міжнародні донори, що активно надають технічну допомогу Україні в боротьбі з корупцією в останні роки, названі: Американський уряд, що діє через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) і Порогова програма корпорації «Виклики тисячоліття», Європейська комісія, Рада Європи, Канадське Агентство з міжнародного розвитку (CIDA), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ); серед приватних фондів, що діють у цій сфері, можна виділити Міжнародний фонд «Відродження», Фонд імені Фрідріха Наумана, Фонд Білла та Мелінди Гейтс.

У звіті також проаналізовано ефективність антикорупційних програм. Міжнародна донорська допомога є важливою для проведення різноманітних антикорупційних заходів, навчання осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, поширення і узагальнення передового світового досвіду протидії корупції тощо.

Державна програма щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки передбачає активізацію міжнародного співробітництва у цій сфері. Програма передбачає підписання як міжнародних, так і міжнародних дво- та багатосторонніх угод про співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції.

З аспектами міжнародного співробітництва МВС України можна ознайомитись у зазначеній нижче статті.

Зозуля Є. В. Міжнародне співробітництво МВС України у сфері протидії корупції / Є. В. Зозуля // Наука. Релігія. Суспільство: Науковий журнал. – 2010. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Nrs/20102/NRO2010_2%5C01%5C00_Zozulya.pdf.

З досвідом зарубіжних країн у боротьбі з корупцією можна ознайомитись у таких працях.

Чемерис І. В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління / І. В. Чемерис // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 111–118. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/StPrior_12/14.pdf.

Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією / сайт ВГО «Успішна Україна». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.

Питання міжнародного обміну інформацією у сфері запобігання і протидії корупції регулюються положеннями *Конвенції ООН проти корупції*:

ст. 46 «Взаємна правова допомога»,
ст. 48 «Співробітництво між правоохоронними органами»,
ст. 61 «Збирання та аналіз інформації про корупцію та обмін такою інформацією»

та положеннями *Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією*:

ст. 28 «Надання інформації за власною ініціативою»,
ст. 31 «Інформація».

РОЗДІЛ II

КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: СУТНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, УСУНЕННЯ НАСЛІДКІВ

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОРУПЦІЙНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ» ВІДПОВІДНО ДО НОВОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

корупційне правопорушення – умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 4 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність

(Стаття 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» - витяг).

Перш за все слід звернути увагу, що нове антикорупційне законодавство не передбачає термінів, які були у старому законодавстві, а саме: корупційне діяння; ознаки корупції; корупційні злочини; правопорушення, пов'язані з корупцією тощо.

Термін «**корупційне правопорушення**», крім ст. 1 Закону, вживається у назві розділів IV і V, статтях 2–5, 11, 15, 18, 19, 21–26, 30, 33 Закону, а також у назві глави 13-А, статтях 38, 257, 277, 285 КУпАП, ст. 22 Закону України «Про державну службу» тощо.

Згідно з Законом, є відмінності між поняттями «корупційне правопорушення», а також «злочин у сфері службової діяльності» (ч. 1 ст. 22 Закону) і «незаконне одержання послуг чи пільг» (ст. 26 Закону). Отже, не будь-який злочин у сфері службової діяльності і не будь-яке незаконне одержання послуг чи пільг є корупційним правопорушенням і тягне за собою відповідні правові наслідки.

В Законі виділяються такі види корупційних правопорушень:

- 1) корупційні правопорушення, які тягнуть за собою кримінальну відповідальність (п. 1 ч. 1 ст. 11);
- 2) адміністративні корупційні правопорушення (ч. 2 ст. 19, ч. 1 ст. 22);
- 3) корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом (частини 2 і 3 ст. 22). Такий підхід, зокрема, вказує на те, що не всі корупційні правопорушення пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом.

СУБ'ЄКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор України, Голова Національного банку України, Голова Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби;

{Підпункт "г" пункту 1 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

г) судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, Голова, члени, дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, службові особи секретаріату цієї Комісії, Голова, заступник Голови, секретарі секцій Вищої ради юстиції, а також інші члени Вищої ради юстиції, народні засідателі і присяжні (під час виконання ними цих функцій);

д) особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту;

{Підпункт "д" пункту 1 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 5083-VI від 05.07.2012](#), [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, доходів і зборів;

{Підпункт "е" пункту 1 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 406-VII від 04.07.2013](#)}

є) члени Центральної виборчої комісії;

ж) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

{Підпункт "ж" пункту 1 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені в пункті 1 частини першої цієї статті;

{Підпункт "а" пункту 2 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках);

в) посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, в тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, які уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному до судового;

г) посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, відповідно до закону;

{Пункт 3 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

4) посадові особи та працівники юридичних осіб - у разі одержання ними неправомірної вигоди, або одержання від них особами, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої цієї статті, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди;

{Пункт 4 частини першої статті 4 в редакції Закону [№ 221-VII від 18.04.2013](#)}

5) фізичні особи - у разі одержання від них особами, зазначеними у пунктах 1-4 частини першої цієї статті, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди.

{Пункт частини першої статті 4 в редакції Закону [№ 221-VII від 18.04.2013](#)}

(Стаття 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Рекомендації щодо практики застосування ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) було надано Міністерством юстиції України.

Щодо роз'яснень положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»: лист Міністерства юстиції України від 12.10.2011 № 612-0-2-11/11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0612323-11>.

Чітке визначення в ст. 4 Закону переліку осіб, які є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, має дати змогу уникнути суперечок щодо поширення чи непоширення на цих осіб положень антикорупційного законодавства.

Що стосується державних службовців та посадових осіб місцевого само-врядування, які віднесені до суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення відповідно до підпункту "в" п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону, то на них поширюються обов'язки і заборони відповідно до обмежень і вимог, встановлених у статтях 5 (ч. 7), 6–14, 16, 17 Закону, а також наслідки у разі неможливості виконання вимог ст. 9 Закону або як до осіб, які вчинили корупційні правопорушення відповідно до статей 21, 25, 26 Закону (див. таблицю).

Обов'язки, заборони та наслідки	Суб'єкти та відповідальність
Обмеження щодо використання службового становища (стаття 6 Закону)	
Заборона використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі: 1) неправомірно сприяти фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності, одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг, укладанні контрактів (у тому числі на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти); 2) неправомірно сприяти призначенню на посаду особи; 3) неправомірно втручатися в діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування або посадових осіб; 4) неправомірно надавати перевагу	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені в пунктах 1–3 ч. 1 ст. 4. Закону Відповідальність за порушення заборони: статті 368, 368-3, 368-4, 364, 364-1, 365-2 КК України.

фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків (ч. 1 ст. 6 Закону).	
Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 7 Закону)	
Заборона займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України (п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону)	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону, за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних. Відповідальність за порушення заборони: ч. 1 ст. 172-4 КУпАП.
Заборона входити до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частка-ми, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України (п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону). Заборона особам, зазначеним у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону, брати участь у загальних зборах підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, втратила чинність як така, що не є конституційною, на підставі Рішення Конституційного Суду № 6-рп/2012 від 13.03.2012	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону, за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних. Відповідальність за порушення заборони: ч. 2 ст. 172-4 КУпАП.
Обмеження щодо одержання дарунків (пожертв) (стаття 8 Закону)	
Заборона безпосередньо або через інших осіб одержувати дарунки (пожертви) від юридичних або фізичних осіб: 1) за рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, що приймаються, вчиняються як безпосередньо такою особою, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами; 2) якщо особа, яка дарує (здійснює) дарунок (пожертву), перебуває в підпорядкуванні такої особи (ч. 1 ст. 8 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за порушення заборони: ч. 2 ст. 172-5 КУпАП. Статті 368, 368-2, частини 3 і 4 ст. 368-3, частини 3 і 4 ст. 368-4, частини 2 і 3 ст. 369-2 КК України.
Обов'язок дотримуватись обмежень,	Суб'єкти, для яких передбачений

встановлених в ч. 2 ст. 8 Закону, які передбачають можливість приймати дарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, та пожертви, крім випадків, передбачених ч. 1 цієї статті, якщо вартість таких дарунків (пожертв) не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року. Вказані обмеження щодо вартості дарунків (пожертв) не поширюються на дарунки (пожертви), які: 1) даруються (здійснюються) близькими особами; 2) отримуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.	обов'язок: особи, зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за порушення обмеження: ч. 1 ст. 172-5 КУпАП Статті 368, 368-2, частини 3 і 4 ст. 368-3, частини 3 і 4 ст. 368-4, частини 2 і 3 ст. 369-2 КК України.
Обов'язок передавати одержані подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям, які є відповідно державною або комунальною власністю, органу, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України в постанові від 16.11.2011 № 1195 (ч. 3 ст. 8 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачений обов'язок: особи, зазначені у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за невиконання обов'язку Законом не встановлена. Проте порушення вимоги, встановленою ч. 3 ст. 8 Закону, повинне розцінюватись як викрадення чужого майна шляхом привласнення чи інший злочин.
Обмеження щодо роботи близьких осіб (стаття 9 Закону)	
Заборона мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким особам (ч. 1 ст. 9 Закону). Обов'язок повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про близьких осіб, що працюють у цьому органі (ч. 1 ст. 9 Закону). Наслідки: у разі виникнення обставин, що порушують зазначені вище обмеження, відповідні особи зобов'язані вжити заходів щодо усунення таких обставин; якщо обставини добровільно не усунуті, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування; у разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади (ч. 2	Суб'єкти, для яких встановлені обмеження: особи, зазначені у підпунктах "а", "в"–"ж" п. 1 та підпункті "а" п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Положення ч. 1 ст. 9 Закону не поширюються на: 1) народних засідателів і присяжних; 2) близьких осіб, які безпосередньо підпорядковані один одному у зв'язку з перебуванням кожного з них на виборній посаді; 3) осіб, які працюють у сільській місцевості, гірських населених пунктах; 4) осіб, які працюють в галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту; 5) інших осіб, визначених законом. Відповідальність за порушення обмежень, встановлених частинами 1 і 2 ст. 9 Закону, Законом не встановлена. Проте стаття 172-7 КУпАП передбачає відповідальність за неповідомлення про конфлікт інтересів, що стосується і неповідомлення про спільну роботу

ст. 9 Закону).	близьких осіб. Звільнення особи, яка перебуває у безпосередньому підпорядкуванні у близької особи всупереч вимогам Закону, здійснюється, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу, відповідно до п. 4 ст. 41 Кодексу законів про працю України.
Заборона брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та у будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення (ч. 3 ст. 9 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені у підпунктах "а", "в"–"ж" п. 1 та підпункті "а" п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону (крім народних засідателів і присяжних). Відповідальність за порушення заборони, встановленої ч. 3 ст. 9 Закону, не встановлена.
Обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (стаття 10 Закону)	
Заборона укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями не залежно від форми власності, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств, установ чи організацій (п. 1 ч. 1 ст. 10 Закону). Заборона представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали (п. 3 ч. 1 ст. 10 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачені заборони: особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону, які звільнилися з посади або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення. Відповідальність щодо обмежень, відповідно до п. 1 і п. 3 ч. 1 ст. 10 Закону не передбачена.
Заборона розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом (п. 2 ч. 1 ст. 10 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону, які звільнилися з посади або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення. Відповідальність за порушення заборони, встановленої п. 2 ч. 1 ст. 10 Закону: ст. 172-8 КУпАП.
Вимоги щодо вжиття передбачених частиною 7 статті 5 Закону заходів у разі виявлення корупційного правопорушення	

Обов'язок у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, їх структурних підрозділів у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції (ч. 7 ст. 5 Закону).	Суб'єкти відповідальності за невиконання вимог: посадові, службові особи органів державної влади, посадові особи місцевого самоврядування, юридичних осіб, їх структурних підрозділів. Відповідальність за невиконання заходів, відповідно до ч. 7 ст. 5 Закону: ст. 172-9 КУпАП, статті 364, 364-1, 423 КК України.
Вимоги відносно проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (стаття 11 Закону)	
Обов'язок стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону (крім кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів), проводити спеціальну перевірку, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто. Спеціальна перевірка проводиться у 15-денний строк за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади. У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту подання претендентом на посаду неправдивих відомостей про себе посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду, а також протягом трьох робочих днів повідомляє про виявлений факт правоохоронні органи для реагування в установленому законом порядку, крім випадків, визначених законом (частини 1 і 3 ст. 11 Закону).	Суб'єкти, для яких встановлений обов'язок: проведення спеціальної перевірки: організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) органу державної влади, органу місцевого самоврядування, на зайняття посади в якому претендує особа, крім випадків, установлених Законом (ч. 1 ст. 11 Закону). Відповідальність за невиконання вимог ст. 11 Закону не встановлена.
Вимоги щодо фінансового контролю (стаття 12 Закону)	
Обов'язок щорічно подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру (ч. 1 ст. 12 Закону).	Суб'єкти, для яких встановлений обов'язок: особи, зазначені у п. 1, підпункті «а» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за неподання або несвоєчасне подання декларації: ч. 1 ст. 172-6 КУпАП.
Обов'язок оприлюднювати протягом 30 днів шляхом опублікування в офіційних друкованих виданнях відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування відомості, зазначені у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік посадових осіб України (ч. 2 ст. 12 Закону).	Суб'єкти, для яких встановлений обов'язок: Законом не визначені. Відповідальність за невиконання обов'язку, встановленого ч. 2 ст. 12 Закону не визначена.
Обов'язок повідомити про відкриття	Суб'єкти, для яких встановлений обов'язок: особи, зазначені у п. 1,

валютного рахунку в установі банку-нерезидента (ч. 5 ст. 12 Закону).	підпункті «а» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку: ч. 2 ст. 172-6 КУпАП.
Вимоги до поведінки осіб, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (стаття 13 Закону)	
Обов'язок керуватися під час виконання своїх службових повноважень загальними вимогами до поведінки, встановленими Законом України «Про правила етичної поведінки», а також спеціальними вимогами, які встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами (частини 1 і 2 ст. 13 Закону)	Суб'єкти, для яких встановлений обов'язок виконання вимог: особи, зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 4 Закону Відповідальність за порушення вимог ст. 13 Закону: підстави і порядок відповідальності встановлюються законом.
Вимоги щодо урегулювання конфлікту інтересів (стаття 14 Закону)	
Обов'язок уживати заходів щодо недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів (п. 1 ч. 1 ст. 14 Закону). Обов'язок невідкладно повідомляти безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів (п. 2 ч. 1 ст. 14 Закону).	Суб'єкти відповідальності за невиконання вимог: особи, зазначені у п. 1, підпункті «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за неповідомлення про конфлікт інтересів: ст. 172-7 КУпАП. За нежиття заходів щодо недопущення виникнення конфлікту інтересів відповідальність: не встановлена.
Вимоги щодо прозорості інформації (стаття 16 Закону)	
Заборона відмовляти фізичним або юри-дичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам перед-бачено законом (п. 1 ч. 1 ст. 16 Закону). Заборона надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону. Не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про: 1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, зазначеними в п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону; 2) розміри, види оплати праці осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, дарунки (пожертви) (п. 2 ч. 1 та ч. 2 ст. 16 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачені заборони: особи, зазначені у пунктах 1–3 ч. 1 ст. 4 Закону. Коло суб'єктів заборони, передбаченої ч. 1 ст. 16 Закону, є найширшим, і охоплює усіх суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, крім зазначених у п. 4 ч. 1 ст. 4 Закону. Відповідальність за порушення права на інформацію: ст. 212-3 КУпАП.
Заборона на одержання послуг і майна органами державної влади та органами місцевого самоврядування (стаття 17 Закону)	
Заборона одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно послуги та майно, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами України.	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: органи державної влади, органи місцевого самоврядування. Відповідальність за порушення вимог ст. 17 Закону не встановлена.
Вимоги щодо сприяння участі громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції (стаття 18 Закону)	

Обов'язок надавати об'єднанням громадян, їх членам або уповноваженим представникам, а також окремим громадянам в межах та порядку, не заборонених законом, інформацію про діяльність щодо запобігання і протидії корупції (п. 2 ч. 1 ст. 18 Закону) Обов'язок розміщувати на офіційних веб-сайтах невідкладно, але не пізніше дня, наступного за днем їх внесення належним суб'єктом до відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування законопроекти та проекти нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування (ч. 3 ст. 18 Закону). Обов'язок узагальнювати результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, передбачених ч. 3 ст. 18 Закону, та оприлюднювати їх у засобах масової інформації (ч. 4 ст. 18 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачені обов'язки виконання вимог: органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Відповідальність за порушення вимог ст. 18 Закону не передбачена. Проте адміністративна відповідальність за ст. 213-3 КУпАП може застосовуватись: за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню відповідно до Закону. Примітка: порушення обов'язків, передбачених частинами 3 і 4 ст. 18 Закону, може потягнути дисциплінарну відповідальність посадових чи службових осіб, якщо повноваження цих осіб на виконання відповідних вимог Закону визначені Законом, іншими нормативно-правовими актами, положеннями про відповідні державні органи та органами місцевого самоврядування, про їх структурні підрозділи, посадовими інструкціями тощо.
Вимоги, пов'язані з притягненням осіб до відповідальності за корупційні правопорушення (стаття 21 Закону)	
Наслідки: відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, у триденний строк з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили, притягнення до цивільно-правової відповідальності, накладення дисциплінарного стягнення заносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, що формується та ведеться Міністерством юстиції України. Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, порядок формування та ведення цього реєстру затверджено Міністерством юстиції України наказом від 11.01.2012 № 39/9 (ч. 2 ст. 21 Закону).	Суб'єкти наслідків, відомості про яких заносяться до Реєстру: особи, зазначені в ч. 1 ст. 4 Закону, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень. Відповідальність не є юридичною: наявність Реєстру, в якому зберігаються відомості про осіб, що вчинили корупційні правопорушення, є виховним, стримуючим фактором, який має підвищити доброчесність поведінки публічних службовців.
Вимоги, пов'язані з особливостями звільнення з роботи осіб, які вчинили корупційні правопорушення (стаття 22 Закону)	
Обов'язок у триденний строк письмово повідомити суд, який постановив відповідне рішення про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення (ч. 3 ст. 22 Закону). Обов'язок у триденний строк письмово	Суб'єкти, на яких покладені обов'язки: керівники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій. Відповідальність за невиконання обов'язків, встановлених ст. 22 Закону, не визначена.

повідомити Національне агентство з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1072 (ч. 3 ст. 22 Закону). Обов'язок за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції призначити службове розслідування з метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконанню вимог цього Закону (ч. 4 ст. 22 Закону).	
Заборона особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності (ч. 5 ст. 22 Закону).	Суб'єкти, для яких передбачена заборона: особи, зазначені у ч. 1 ст. 4 Закону, які звільнені з посади за вчинення корупційного правопорушення Відповідальність є додатковою і встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом.
Вимоги щодо відновлення прав і законних інтересів та відшкодування збитків, шкоди, завданих фізичним і юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення (стаття 25 Закону)	
Наслідки: держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди (ч. 2 ст. 25 Закону).	Суб'єкти зворотної вимоги (регресу) – особи, які порушили права фізичної або юридичної особи внаслідок корупційного правопорушення Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду визначені у ст. 1166 ЦК України, а особливості її відшкодування в різних випадках, способи її відшкодування тощо – в інших статтях глави 82 ЦК України.
Вимоги щодо вилучення незаконно одержаного майна (стаття 26 Закону)	
Наслідки: кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку, а кошти у встановленому судом розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг – стягненню на користь держави (ч. 1 ст. 26 Закону).	Суб'єкти, на яких поширюється вимога: особи, які отримали кошти та інше майно внаслідок вчинення корупційного правопорушення. Відповідальність у вигляді конфіскації майна, як покарання за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочинні корупційні правопорушення передбачена, зокрема, ч. 3 ст. 364, ч. 3 ст. 365-2, частинами 3 і 4 ст. 368, ч. 3 ст. 368-2, ч. 4 ст. 368-3, ч. 4 ст. 368-4, частинами 3-5 ст. 369, ч. 3 ст. 369-2 КК України. КУпАП передбачає лише конфіскацію предмета, який став знаряддям або безносе-реднім об'єктом корупційного адміністративного правопорушення, тобто правомірною є конфіскація відповідно до статей: частин 1 та 2 ст. 172-4, ст. 172-5 КУпАП.

ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. За вчинення корупційних правопорушень особи, зазначені в частині першій статті 4 цього Закону, притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

2. Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, крім відомостей про особовий склад органів, що провадять оперативно-розшукову або розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, що формується та ведеться Міністерством юстиції України.

Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, порядок його формування та ведення затверджуються Міністерством юстиції України.

Відомості про осіб, яких притягнуто до кримінальної, адміністративної або цивільно-правової відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження з Державної судової адміністрації України до Міністерства юстиції України електронної копії рішення суду, яке набрало законної сили, з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Відомості про накладення дисциплінарного стягнення за корупційне правопорушення вносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, протягом трьох робочих днів з дня надходження до Міністерства юстиції України від кадрової служби державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, а також підприємства, установи та організації, посадові особи яких є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, електронної та завіреної в установленому порядку паперової копії наказу про накладення дисциплінарного стягнення.

{Частина друга статті 21 в редакції Закону № 224-VII від 14.05.2013}

3. Інформація з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, про внесення відомостей про особу до зазначеного Реєстру або про відсутність відомостей про таку особу подається:

на запит державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з метою проведення спеціальної перевірки відомостей про осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;

на запит правоохоронних органів у разі необхідності отримання такої інформації в рамках кримінального або адміністративного провадження або на запит прокурора в рамках здійснення нагляду за додержанням вимог і застосуванням законів;

під час звільнення переліку осіб, звільнених з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційні правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення;

у разі звернення фізичної особи (уповноваженої нею особи) щодо отримання відомостей про себе.

{Статтю 21 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

4. Міністерство юстиції України забезпечує оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення, протягом трьох робочих днів після їх внесення до реєстру. Відкритими для безоплатного цілодобового доступу є такі відомості про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;**
- 2) місце роботи, посада на час вчинення корупційного правопорушення;**
- 3) склад корупційного правопорушення;**
- 4) вид покарання (стягнення);**
- 5) спосіб вчинення дисциплінарного проступку;**
- 6) вид дисциплінарного стягнення.**

{Статтю 21 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013 - зміна набирає чинності з 1 січня 2014 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 224-VII від 14.05.2013}

(Стаття 21 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) за вчинення корупційних правопорушень відповідні суб'єкти притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку.

Це означає, що притягнення до будь-якого з названих видів відповідальності в порядку, не встановленому законом (тобто в порядку, встановленому підзаконними актами), забороняється.

При застосуванні цієї норми необхідно керуватися положеннями:

КК України, КПК України – для визначення порядку притягнення до кримінальної відповідальності;

КУпАП та іншими законами – для визначення порядку притягнення до адміністративної відповідальності;

певними положеннями ЦК України, ЦПК України – для визначення порядку притягнення до цивільно-правової відповідальності;

певними положеннями КЗпП України, законів «Про державну службу», «Про дипломатичну службу» тощо, статутів і положень про дисциплінарну відповідальність, затверджених законами, – для визначення порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Важливим нормативно-правовим актом, який значною мірою визначає сучасний стан законодавства про відповідальність за корупційні правопорушення, є Закон України **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»** від 07.04.2011 № 3207. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>.

Цим законом внесено зміни до Кримінально-процесуального кодексу України. Зокрема, статтю 27-2 доповнено положенням, відповідно до якого справи про завдання шкоди інтересам юридичної особи приватного права порушуються за заявою власника (співвласника) цієї юридичної особи чи за його згодою.

Суттєві зміни внесено до ст. 98, яка визначає порядок порушення кримінальних справ та доповнено ст. 112 щодо підслідності корупційних злочинів. Зокрема, до підслідності слідчих органів прокуратури додатково віднесено значну частину корупційних злочинів.

Суттєві зміни та доповнення внесено до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Слід мати на увазі, що за Законом України від 07.04.2012 № 3207 адміністративне стягнення за вчинення адміністративного правопорушення може бути накладено не пізніше одного року з дня його вчинення (до цього було 6 місяців).

Кодекс доповнено новою главою 13-А, якою визначено нові склади корупційних адміністративних правопорушень (статті 172-2–172-9).

Зокрема, встановлено відповідальність за:

- порушення обмежень щодо використання службового становища (стаття 172-2);
- пропозицію або надання неправомірної вигоди (стаття 172-3);
- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 172-4);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (стаття 172-5);
- порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6);
- порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (стаття 172-7);

незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (стаття 172-8);

невжиття заходів щодо протидії корупції (стаття 172-9).

Слід зазначити, що за всіма цими новими складами правопорушень законодавцем передбачено значні суми штрафів.

Новими змінами значно розширено повноваження прокурора зі здійснення прокурорського нагляду за виконанням Закону при провадженні у справах про корупційні адміністративні правопорушення, а саме передбачено обов'язкове повідомлення прокурора про складання протоколу із зазначенням характеру вчиненого правопорушення та норми порушеного закону (стаття 257), повідомлення прокурора про розгляд відповідної справи у суді (стаття 277-2), обов'язкова участь прокурора при розгляді справи у суді (стаття 250).

Завдяки зусиллям керівництва Генеральної прокуратури України було внесено зміни до пункту 11 статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до яких прокурор має право складати протоколи про корупційні адміністративні правопорушення.

Суттєві зміни і доповнення внесено до Кримінального кодексу України. Зокрема, в новій редакції викладено статтю 18, якою визначено поняття спеціального суб'єкта злочину, а також службової особи. Слід зазначити, що визначення поняття службової особи значно розширено.

У новій редакції викладені статті 353 та 358, якими передбачена більш сувора відповідальність за самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи та підроблення документів, печаток, штампів та бланків.

Змінено редакцію розділу XVII Кримінального кодексу України. Тепер він називається так: «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

Внесено зміни до статей, які передбачають кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади, службове підроблення та службову недбалість, одержання хабара та пропозицію або давання хабара, а також викладено в новій редакції статтю 370, яка тепер передбачає відповідальність за провокацію хабара або комерційного підкупу.

До Кримінального кодексу України введено такі нові склади злочинів:

зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 364-1);

перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 365-1);

зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (стаття 365-2);

незаконне збагачення (стаття 368-2);

комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (стаття 368-3);

підкуп особи, яка надає публічні послуги (стаття 368-4);

зловживання впливом (стаття 369-2).

Як вбачається, саме ці склади злочинів можна вважати корупційними, хоча конкретно визначення цього поняття у кримінальному законодавстві немає.

Засвоїти основні положення **Кримінального кодексу України** від 05.04.2001 № 2341-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> мають допомогти нормативно-правові документи Верховного Суду України.

Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Верховного Суду України від 24.04.2002 № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.

Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Державного Суду України від 26.12.2003 № 15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.

Судова практика розгляду кримінальних справ про службові злочини з ознаками корупційних діянь (статті 364, 365 та 368 Кримінального кодексу України), а також справ про адміністративну відповідальність за порушення вимог Закону від 5 жовтня 1995 р. "Про боротьбу з корупцією": Узагальнення Верховного Суду України 01.04.2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/data/upload/publication/main/en/2029/uzagalnennya.pdf>.

Кримінально-правова характеристика корупційних злочинів та інші питання щодо корупційної злочинності (в тому числі хабарництва) розглянуто в ряді наукових статей.

Прокопович Г. В. Кримінально-правова характеристика корупційних злочинів / Г. В. Прокопович // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С. 45–53. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknivs/2010_3/prokopovich.htm (висвітлено проблемні питання кваліфікації дій осіб, які вчиняють корупційні злочини, їх види та характеристика).

Якимова С. В. Сучасні ознаки корупційної злочинності та їх зміст / С. В. Якимова // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С. 292–301. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvldivs/2010_3/ysvtyz.pdf (з'ясовано сутнісний зміст сучасних ознак корупційної злочинності, виявлено нові якісні зміни, яких зазнала корупційна злочинність в умовах глобалізації, наведено спеціальні показники обчислення корупційної злочинності, які при їх подальшому використанні можуть істотно розвинути кримінологічну інформацію для напрацювання ефективніших антикорупційних заходів).

Севрюкова Г. С. Деякі питання кримінального законодавства України про відповідальність за хабарництво (історичний підхід) / Г. С. Севрюкова // Вісник Академії прокуратури України. – 2009. – № 3. – С. 52–57. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aau.edu.ua/visnyk/visnyk_16-2009-3.pdf (розглянуто питання дослідження й удосконалення механізму боротьби з економічною злочинністю, зокрема з хабарництвом).

Грудзур О. Кримінально-правова характеристика провокації хабара за законодавством зарубіжних країн / О. Грудзур // Вісник Академії правових

наук України: Зб. наук. праць. – 2009. – № 2. – С. 150–160. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vapnu/2009_2/Grudzur.pdf (досліджено проблеми кримінальної відповідальності за провокацію хабара).

Бантисhev О. Ф. Провокація хабара як спеціальний вид співучасті у злочині / О. Ф. Бантисhev, С. А. Кузьмін // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією. – 2008. – № 19. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/19text/g19_13.htm (досліджується склад злочину “провокація хабара” та суміжні склади злочинів у контексті проблемних питань кваліфікації та гарантування законності при проведенні оперативно-розшукових заходів щодо документування фактів хабарництва).

Питання відповідальності за корупційні адміністративні правопорушення визначаються *Кодексом України про адміністративні правопорушення* від 07.12.1984 № 8073. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Узагальнення судової практики у справах про корупційні діяння та інші правопорушення, пов’язані з корупцією (корупційні правопорушення) дано в постанові Пленуму Верховного Суду України.

Про практику розгляду судами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов’язані з корупцією: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25.05.1998 № 13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-98>.

Положення нового антикорупційного законодавства про адміністративну відповідальність за вчинення корупційних правопорушень розглянуто в перелічених нижче статтях.

Несвіт Є. О. Окремі питання адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень / О. Є. Несвіт // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 510–517. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11neovkp.pdf> (розглянуто окремі питання реалізації адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень з урахуванням змін у законодавстві, положень суміжних нормативно-правових актів та судової практики, а також з позицій пріоритету прав і свобод людини).

Ярмак О. М. Протокол про адміністративне правопорушення: вимоги до змісту та значення його правильного оформлення при розгляді справ про адміністративні проступки / О. М. Ярмак // Право і безпека: Науковий журнал. – 2009. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_17.pdf (показано, що реалізація завдань КУпАП, тобто забезпечення охорони прав і свобод громадян, власності, сприяння запобіганню правопорушенням та вихованню громадян у дусі неухильного дотримання Конституції і Законів України, недопустимості порушення прав інших громадян, сумлінного виконання своїх обов’язків та відповідальності перед суспільством можлива лише за умови

складання протоколу про адміністративне правопорушення уповноваженими на те особами з дотриманням усіх вимог щодо його форми та змісту).

Загальні положення щодо дисциплінарної відповідальності працівників містяться в Кодексі законів про працю України (КЗпП України) від 10.12.1971 № 322-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

Для читачів цікавою може бути стаття, присвячена розмежуванню злочинів, адміністративних і дисциплінарних проступків:

Колпаков В. К. Розмежування злочинів, адміністративних і дисциплінарних проступків / В. К. Колпаков // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 99–105. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknuvs/2009_1/kolpakov.mht.

Законом передбачено ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення – єдиної бази даних, в якій мають зосереджуватися відомості про всіх осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Мін'юсту України від 11.01.2012 № 39/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12>.

Про внесення змін до Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Мін'юсту України від 23.03.2012 № 450/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0450-12>.

Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення: Роз'яснення Мін'юсту України від 08.02.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-12>.

У своєму роз'ясненні Міністерство юстиції України повідомляє, що головною метою створення і функціонування Єдиного державного реєстру є забезпечення Єдиного обліку осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Прикладною метою запровадження Єдиного державного реєстру є забезпечення проведення спеціальних перевірок відомостей про осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

Передбачається, що аналіз відомостей про осіб, які вчинили корупційні правопорушення, та результатів розгляду таких справ у суді дозволить визначити посади публічної служби, пов'язані з найбільшими корупційними ризиками. Це дозволить вжити відповідних заходів задля зниження або виключення можливості виникнення корупційних проявів, дозволить покращити відбір кандидатів на публічну службу і стане справжнім інструментом запобігання корупційним правопорушенням. Водночас наявність Реєстру, в якому зберігаються відомості про осіб, що вчинили

корупційні правопорушення, є виховним, стримуючим фактором, який дозволить підвищити доброчесність поведінки публічних службовців.

Підставою для внесення відомостей про особу, яку притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, є електронні копії рішень суду, які набрали законної сили – щодо осіб, притягнутих до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової відповідальності. Для осіб, притягнутих до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, такою підставою є завірена в установленому порядку паперова копія наказу про накладання або зняття дисциплінарного стягнення.

Враховуючи, що Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" введений в дію з 1 липня 2011 року, до Реєстру вносяться відомості щодо судових рішень про притягнення осіб до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, що були постановлені (ухвалені) після 1 липня 2011 року.

Питання дисциплінарної відповідальності за корупційні правопорушення визначені Законом України "Про державну службу", який набирає чинності з 1 січня 2014 року. У зв'язку з цим до Реєстру вноситимуться відомості про притягнення до дисциплінарної відповідальності за корупційні правопорушення лише після набрання чинності цим Законом.

Відомості з Реєстру у формі витягу надаються при проведенні спеціальної перевірки органу державної влади чи органу місцевого самоврядування після одержання згоди кандидата на проведення спеціальної перевірки.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ З РОБОТИ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

1. Особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом.

{Абзац перший частини першої статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VII від 16.05.2013}

Особа, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.

У разі закриття провадження у справі про адміністративне корупційне правопорушення у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

2. Дострокове припинення повноважень особи на виборній посаді, припинення повноважень посадової особи на посаді, звільнення, що здійснюється за рішенням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, звільнення військової посадової особи з військової служби у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, а також відсторонення такої особи від виконання службових повноважень у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, здійснюється з урахуванням особливостей, визначених Конституцією і законами України.

{Абзац перший частини другої статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

Інші особи, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, підлягають звільненню з роботи (служби) у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом.

{Абзац другий частини другої статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

3. Про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, керівник органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації у триденний строк письмово повідомляє суд, який постановив обвинувальний вирок або прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення за корупційне правопорушення, та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби. Порядок інформування центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби, про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

{Частина третя статті 22 із змінами, внесеними згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}

4. З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконання вимог цього Закону, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції за рішенням керівника органу, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

5. Обмеження щодо заборони особі, звільненій з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення,

займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, встановлюється виключно за вмотивованим рішенням суду, якщо інше не передбачено законом.

(Стаття 22 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) наслідком притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення є припинення служби, що має розглядатися як один із важливих заходів запобігання та припинення корупції.

Разом з тим не всі посадові особи, які уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, можуть бути звільнені з роботи відповідно до ст. 22 Закону. Наприклад, Конституція України заперечує можливість дострокового припинення повноважень Президента України, Прем'єр-міністра України у зв'язку із вчиненням ними корупційних правопорушень. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» не передбачає можливості дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у зв'язку з притягненням до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення тощо.

Відповідно до ст. 22 Закону звільнення з відповідних посад має відбутися у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили.

Відповідно до Закону України *«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»* від 17.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4711-17> КЗпП доповнено пунктом 7-1 ст. 36, яким передбачено, що підставою для припинення трудового договору є набрання законної сили судовим рішенням, відповідно до якого працівника притягнуто до відповідальності за корупційне правопорушення.

Частиною 1 ст. 22 Закону передбачено обов'язкове відсторонення обвинуваченого у вчиненні злочину у сфері службової діяльності від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом, до розгляду справи судом, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України.

Відсторонення державного службовця можливе й у порядку, визначеному кримінально-процесуальним законодавством. Згідно зі ст. 147 КПК підставою для відсторонення є притягнення посадової особи до кримінальної відповідальності за посадовий злочин або за інший злочин, коли посадова особа може негативно впливати на хід досудового чи судового слідства. Визначення можливості впливу обвинуваченого на перебіг слідства віднесено до компетенції слідчого.

Зазначимо, що відсторонення в цьому випадку застосовується лише до державного службовця, який є обвинуваченим, тобто коли відповідно до ст. 131 КПК є досить доказів, які вказують на вчинення ним злочину, і щодо нього слідчий виніс мотивовану постанову про притягнення його як обвинуваченого.

Рішення про відсторонення приймає слідчий із санкції прокурора або його заступника. Службовець відсторонюється від посади на підставі виданої слідчим постанови, копія якої надсилається для виконання в орган державної влади за місцем роботи обвинуваченого. Відсторонення скасовується постановою слідчого (прокурора), коли в подальшому зникає потреба в застосуванні цього заходу.

Питання про відсторонення осіб, що призначаються Президентом України, вирішується останнім на підставі мотивованої постанови Генерального прокурора України. Термін відсторонення не визначений і залежить винятково від рішення слідчого.

Передбачене ч. 1 ст. 22 Закону відсторонення від виконання службових повноважень особи, щодо якої складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, не має обов'язкового характеру і здійснюється на розсуд керівника органу, в якому вказана особа працює, до закінчення розгляду справи судом. Ця норма є нормою прямої дії, проте в цьому випадку можуть бути застосовані положення ст. 46 КЗпП України, згідно з якими відсторонення працівника від роботи допускається у випадках, передбачених законодавством.

Законом передбачено, що у разі закриття провадження у справі про адміністративне корупційне правопорушення у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

У разі закриття провадження у кримінальній праві відстороненій від виконання службових повноважень особі середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням, відшкодовується в порядку, передбаченому Законом України **«Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду»** від 01.12.1994 № 266/94-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>, у випадку:

постановлення виправдувального вироку суду;

встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали чи постанови суду про повернення справи на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд) факту незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного відсторонення від роботи (посади);

закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю в діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину;

відмови в порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи з підстав встановлення факту незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного відсторонення від роботи (посади).

Незаконно відстороненому державному службовцю відшкодовуються: заробіток, який він втратив внаслідок незаконних дій, суми, сплачені ним у зв'язку з наданням йому юридичної допомоги, моральна шкода.

Відшкодування моральної шкоди за час перебування під слідством чи судом провадиться виходячи з розміру не менше одного мінімального розміру заробітної плати за кожен місяць перебування під слідством чи судом.

Час, протягом якого службовець не працював у зв'язку з незаконним відстороненням від роботи (посади), зараховується як до загального трудового стажу, так і до стажу роботи за спеціальністю, стажу державної служби, безперервного стажу.

Відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення керівник органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації у триденний строк письмово повідомляє суд, який постановив обвинувальний вирок або прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення за корупційне правопорушення, а також спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань державної служби у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України:

Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 №1072. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1072-2011-п>.

З метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню державним службовцем корупційного правопорушення або невиконанню вимог Закону, за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції та за рішенням керівника державного органу, в якому працює державний службовець, що вчинив таке правопорушення, проводиться службове розслідування за новим порядком.

Про затвердження Порядку проведення службового розслідування: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2012 № 666. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/666-2012-п>.

Постанова набирає чинності одночасно з набранням чинності Законом України "Про державну службу" від 17.11.2011 № 4050-VI (набирає чинності з 01.01.2013).

Для забезпечення проведення службового розслідування керівником державної служби в державному органі утворюється комісія у складі не менше семи осіб, яку очолює голова.

Комісія з проведення службового розслідування стосовно державних службовців, які займають посади державної служби групи І, утворюється

суб'єктом призначення. До складу комісії включається представник Нацдержслужби.

Нацдержслужба повідомляє протягом п'яти робочих днів з дня отримання скарги (заяви) особу, що її подала, про прийняте рішення щодо проведення службового розслідування або відмови в його проведенні.

Службове розслідування проводиться протягом десяти робочих днів. За необхідності зазначений строк може бути продовжено, але не більш як до двадцяти робочих днів.

У разі виявлення за результатами службового розслідування ознак злочину або адміністративного правопорушення суб'єкт призначення зобов'язаний протягом трьох робочих днів передати матеріали до відповідного правоохоронного органу.

УСУНЕННЯ НАСЛІДКІВ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

1. Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають відшкодуванню в установленому законом порядку

(Стаття 23 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення, можуть бути скасовані органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування.

2. Правочин, укладений внаслідок корупційного правопорушення, є нікчемним

(Стаття 24 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. Фізичні та юридичні особи, права яких порушено внаслідок вчинення корупційного правопорушення і яким завдано моральної або майнової шкоди, збитків, мають право на відновлення прав, відшкодування збитків, шкоди в установленому законом порядку.

2. Збитки, шкода, завдані фізичній або юридичній особі внаслідок незаконних рішень, дій або бездіяльності суб'єкта, який здійснює заходи щодо запобігання і протидії корупції, відшкодовуються з Державного бюджету України в установленому законом порядку. Держава, Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування, які відшкодували збитки, шкоду, завдану незаконним рішенням, діями або бездіяльністю суб'єкта, що здійснює заходи щодо запобігання та протидії корупції, мають право зворотної вимоги (регресу) до особи, яка завдала збитків, шкоди, у розмірі виплаченого відшкодування (крім відшкодування

виплат, пов'язаних із трудовими відносинами, відшкодуванням моральної шкоди

(Стаття 25 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

1. Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку, а кошти у встановленому судом розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг – стягненню на користь держави

(Стаття 26 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Статтями 23–26 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) встановлено такі можливості усунення наслідків правопорушень:

- 1) відшкодування державі збитків, шкоди, завданих внаслідок вчинення корупційного правопорушення;
- 2) відшкодування фізичним та юридичним особам збитків, моральної або майнової шкоди, завданих внаслідок вчинення корупційного правопорушення;
- 3) скасування нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) внаслідок вчинення корупційного правопорушення, органом або посадовою особою, уповноваженою на їх прийняття чи скасування;
- 4) визнання актів, рішень незаконними в судовому порядку;
- 5) визнання нікчемними правочинів, укладених внаслідок корупційного правопорушення;
- 6) конфіскація майна, одержаного внаслідок вчинення корупційного правопорушення і стягнення на користь держави коштів у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг.

Важливе значення для правильного вирішення в справах про відшкодування шкоди має судова практика:

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, задіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 № 14. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92>.

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайно-вої) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

Відповідно до статей 22, 23 Цивільного кодексу України (ЦК України) особа, якій завдано збитків, моральної шкоди у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування.

Не можуть бути визнані, а отже, і відновлені права, котрі здійснюються юридичними і фізичними особами з порушенням закону. Право, одержане особою в обхід закону, не може бути відновлено судом.

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду визначені у ст. 1166 ЦК України, а особливості її відшкодування в різних випадках, способи її відшкодування тощо – в інших статтях глави 82 ЦК України.

Одним із видів відновлення становища, що існувало до порушення права, є поновлення на роботі незаконно звільненої особи, що регламентовано відповідними нормами КЗпП України та ст. 22 Закону.

Статтею 26 Закону визначено два види заходів щодо усунення наслідків корупційних правопорушень:

1) конфіскація за рішенням суду в установленому законом порядку коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення корупційного правопорушення;

2) стягнення на користь держави коштів у встановленому судом розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг.

Природа цих заходів є різною: якщо конфіскація – позбавлення права власності на майно за рішенням суду як санкція за вчинення правопорушення – здійснюється лише щодо майна, яке належить особі, є в її власності (ст. 354 ЦК України), то стягнення стосується вартості незаконно одержаних особою послуг чи пільг.

Особливістю конфіскації майна як покарання за злочин є те, що вона: 1) може бути призначена лише у випадках, прямо передбачених у санкціях норм Особливої частини КК; 2) може бути встановлена за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини. Таким чином, КК України не допускає можливості конфіскації майна за будь-який злочин, що є корупційним правопорушенням.

Приховування майна, що підлягає конфіскації або на яке накладено арешт чи яке описано, утворює склад злочину, передбаченого ст. 388 КК України.

КУпАП передбачає лише конфіскацію предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. У разі вчинення адміністративних корупційних правопорушень правомірною є конфіскація:

незаконно одержаної неправомірної вигоди матеріального характеру (у тому числі дарунка (пожертви)) (172-5 КУпАП);

отриманого доходу від підприємницької діяльності, винагороди від роботи за сумісництвом (ч. 1 ст. 172-4 КУпАП), а також отриманого доходу від діяльності, яка полягає у входженні до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ч. 2 ст. 172-4 КУпАП).

РОЗДІЛ III. ОБМЕЖЕННЯ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ

СУБ'ЄКТИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Президент України, Верховна Рада України, органи прокуратури України здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції в межах повноважень, визначених Конституцією України.

2. Органи державної влади здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції або беруть участь у їх здійсненні у межах повноважень, визначених законами та іншими виданими на їх основі нормативно-правовими актами.

3. Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції відповідно до Конституції і законів України, актів Президента України.

4. Координацію реалізації визначеної Президентом України антикорупційної стратегії здійснює спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики, який утворюється Президентом України.

{Частина четверта статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

5. Спеціально уповноважені суб'єкти безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень (далі – спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції).

Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, якщо інше не передбачено законом.

{Абзац другий частини п'ятої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 4496-VI від 13.03.2012](#), [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

Координацію діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції здійснюють у межах наданих повноважень, визначених законами, Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори.

6. Суб'єктами, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції, у міжнародному співробітництві в цій сфері, є:

- 1) уповноважені підрозділи органів державної влади;
- 2) місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;

3) підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові та службові особи, а також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою.

7. Посадові і службові особи державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

{Частина сьома статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

(Стаття 5 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) передбачає основні засади організації взаємодії між органами державної влади та правоохоронними органами у питаннях запобігання та протидії корупції, а також визначає коло суб'єктів, які уповноважені здійснювати заходи щодо запобігання та протидії корупції.

Суб'єкти, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції:

Президент України, Верховна Рада України, органи прокуратури України здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції в межах повноважень, визначених Конституцією України.

Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції відповідно до Конституції і законів України, актів Президента України.

Органи державної влади здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції або беруть участь у їх здійсненні у межах повноважень, визначених законами та іншими виданими на їх основі нормативно-правовими актами.

Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики, який утворюється Президентом України, здійснює координацію реалізації визначеної Президентом України антикорупційної стратегії.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції: органи прокуратури, спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, якщо інше не передбачено законом. Спеціально уповноважені суб'єкти безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи щодо виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень. Координацію діяльності

правоохоронних органів з питань протидії корупції здійснюють у межах наданих повноважень, визначених законами, Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори.

Суб'єкти, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції, у міжнародному співробітництві в цій сфері:

- 1) уповноважені підрозділи органів державної влади;
- 2) місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;
- 3) підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадові та службові особи, а також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою.

У Законі визначені загальні (ст. 5) та інші конкретні повноваження суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції.

Президент України:

- видає акти щодо запобігання і протидії корупції (ч. 3 ст. 5);
- визначає антикорупційну стратегію (ч. 4 ст. 5, п. 5 ч. 2 ст. 19);
- утворює спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики (ч. 4 ст. 5);
- затверджує порядок організації проведення спеціальної перевірки (ч. 3 ст. 11);
- подає власні акти для проведення обов'язкової антикорупційної експертизи (ч. 2 ст. 15);
- здійснює дострокове припинення повноважень посадової особи на посаді, звільнення у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення (ч. 2 ст. 22).

Своїм Указом Президент України схвалив Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки:

Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.

Про утворення Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 26.02.2010 № 275/2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275/2010>.

Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25.01.2012 № 33/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/33/2012>.

Верховна Рада України:

- видає власні акти для проведення обов'язкової антикорупційної експертизи (ч. 2 ст. 15);

- приймає закони, ратифікує міжнародні договори з питань запобігання і протидії корупції;

- здійснює парламентський контроль у сфері запобігання і протидії корупції в межах, визначених Конституцією України (ст. 27).

Контрольні функції Верховна Рада України може здійснювати безпосередньо шляхом: проведення днів Уряду, заслуховування на пленарних засіданнях доповідей керівників відповідних міністерств; створення тимчасових слідчих комісій; внесення до законів необхідних змін тощо.

Контрольні функції загалом, а також і у сфері боротьби з корупцією Верховна Рада України здійснює і через комітети та окремих народних депутатів.

Про комітети Верховної Ради України сьомого скликання: постанова Верховної Ради України від 25.12.2012 № 11-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/11-18>.

Генеральний прокурор України, з підпорядкованими йому прокурорами відповідно до ст. 29 Закону здійснює нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції.

Водночас органи прокуратури:

1) здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції (ч. 1 ст. 5 Закону):

- подають до суду заяви про скасування нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ч. 1 ст. 24);

- здійснюють у межах своїх повноважень (на стадії досудового слідства) співробітництво у сфері запобігання і протидії корупції з іноземними державами, міжнародними організаціями, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, надають міжнародну правову допомогу та здійснюють інші види міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення (ст. 30);

2) є спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції (ч. 5 ст. 5 Закону) і в цьому статусі, зокрема:

- провадять слідство у справах про злочини, передбачені, зокрема, статтями 159-1, 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 366, 367, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370, 423, 424, 425, 426 КК України, а також у всіх справах про злочини, вчинені службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону «Про державну службу», та особами, посади яких віднесено до першої–третьої категорії посад, працівниками правоохоронних органів, досудове слідство провадиться слідчими прокуратури, а за постановою Генерального прокурора України, його заступника, прокурора області та прирівняних до них прокурорів – й інші злочини;

- складають протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 127-1, статтями 172-4–172-9, 188-32, 188-35, 212-3 КУпАП;

3) обов'язково здійснюють передбачене п. 2 ст. 121 Конституції України представництво інтересів держави в суді у справах про корупційні адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172-4–172-9 КУпАП;

4) відповідно до п. 1 ст. 121 Конституції України і ст. 264 КПК України підтримують державне обвинувачення в суді, у т. ч. у справах про корупційні та службові злочини;

5) здійснюють координацію діяльності правоохоронних органів з питань протидії корупції (ч. 5 ст. 5 Закону);

6) здійснюють нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції (ст. 29 Закону).

З метою забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції, підвищення її ефективності 21 червня 2011 р. Генеральний прокурор України видав відповідні накази:

Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції: наказ Генеральної прокуратури України від 21.06.2011 № 10гн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0010900-11>.

Про встановлення в органах прокуратури єдиних критеріїв віднесення кримінальних справ про корупційні злочини до категорії резонансних: розпорядження Генеральної прокуратури України від 21.06.2011 № 85. – [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.45110.0>.

Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією: наказ Генеральної прокуратури України від 04.05.2012 № 1/1гн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.49257.0>.

Кабінет Міністрів України:

- встановлює порядок передавання дарунків, одержаних відповідними особами як подарунки державі, АРК, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям, органу, установі чи організації (ч. 3 ст. 8);

- визначає порядок зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента (ч. 4 ст. 12);

- подає власні акти для проведення обов'язкової антикорупційної експертизи (ч. 2 ст. 15);

- визначає порядок підготовки та оприлюднення спеціально уповноваженим органом з питань антикорупційної політики звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції (ч. 2 ст. 19);

- здійснює дострокове припинення повноважень посадової особи на посаді, звільнення у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення (ч. 2 ст. 22);

- встановлює порядок інформування спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань державної служби про осіб, звільнених у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення (ч. 3 ст. 22);

- визначає порядок проведення службового розслідування (ч. 4 ст. 22):

Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1422. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1422-2009-п>.

Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 № 1126. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1126-2011-п>.

Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-п>.

Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2011 № 1240. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-п>.

Про затвердження Порядку зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей щодо відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента: постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 № 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/16-2012-п>.

Про виготовлення бланків декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2012 № 64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/64-2012-п>.

Про затвердження Порядку проведення службового розслідування: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2012 № 666. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/666-2012-п>.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної служби приймає повідомлення про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, від керівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій (ч. 3 ст. 22):

Про затвердження Порядку інформування Національного агентства України з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне

правопорушення: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1072. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1072-2011-п>.

З метою забезпечення здійснення Кабінетом Міністрів України повноважень щодо спрямування і координації роботи органів виконавчої влади із запобігання і протидії корупції в межах граничної чисельності працівників Секретаріату Кабінету Міністрів України введено посаду Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики. Посаді надано високого статусу: Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики за умовами оплати праці, матеріально-побутового та іншого забезпечення прирівнений до посади заступника Міністра, посаду Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики віднесено до першої категорії посад державних службовців:

Питання Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2013 р. № 484. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484-2013-%D0%BF>

Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики може бути утворений Президентом України, або як центральний орган виконавчої влади – за поданням Прем'єр-міністра України і в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади, або як консультативний, дорадчий чи інший допоміжний орган – у межах коштів, передбачених для здійснення повноважень Президента України (пункти 15 і 28 ч. І ст. 106 Конституції України).

На сьогодні Президентом України утворений та існує Національний антикорупційний комітет України – як консультативно-дорадчий орган, відповідальний за формування державної антикорупційної політики (Указ Президента України від 26 лютого 2010 р. № 275 «Про утворення Національного антикорупційного комітету України»). Його функціями є надання Президентові України порад та пропозицій щодо антикорупційних заходів, у т. ч. проектів законів, які можуть бути подані на розгляд парламенту. Рішення Комітету вводяться в дію шляхом видання Президентом України відповідних актів. Національний антикорупційний комітет України очолює Президент України, він же формує його склад. На сьогодні до складу Національного антикорупційного комітету входять найвищі посадові особи держави, зокрема Прем'єр-міністр України, Голова Верховної Ради України, Міністр юстиції, Генеральний прокурор, Голова Верховного Суду України, Голова Служби безпеки України. Крім того, членами Комітету є декілька представників наукових установ і навчальних закладів, а також лише один представник від громадських організацій.

Указом Президента України «*Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»*»: Указ Президента України від 05.10.2011 № 964/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964/2011> функції

спеціально уповноваженого органу з питань антикорупційної політики тимчасово покладено на Міністерство юстиції України.

Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики – щороку не пізніше 15 квітня готує та оприлюднює звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції (ч. 2 ст. 19 Закону).

Затверджений Кабінетом Міністрів України «Порядок підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції» зобов'язує органи державної влади та спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції надавати спеціально уповноваженому органу з питань антикорупційної політики інформацію про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції:

Про затвердження Порядку підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 № 1094. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1094-2011-п>.

Міністерством юстиції України на підставі інформації, що надійшла від міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, готується звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, у якому відображаються такі відомості:

1) статистичні дані про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції;

2) узагальнені результати антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів;

3) інформація про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва;

4) результати соціологічних досліджень, що проводяться державними та недержавними науково-дослідними установами, з питань поширення корупції;

5) інформація про стан реалізації визначеної Президентом України антикорупційної стратегії.

Щорічні звіти про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції Міністерства юстиції України (на веб-сайті Мін'юсту в розділі “Антикорупційні ініціативи”).– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/21885>.

Цікавим має бути досвід інших країн та результати наукових досліджень, присвячених створенню та функціонуванню інституцій з попередження та протидії корупції:

Романюк Б. В. Світовий досвід створення та функціонування інституцій з попередження та боротьби з корупцією / Богдан Васильович Романюк // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Науково-практичний журнал. – 2009. – № 21. – [Електронний

ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2009_21/21text/g02.pdf.

У статті висвітлено питання створення і принципи функціонування спеціалізованих інституцій з попередження та боротьби з корупцією та дано короткий науково-аналітичний огляд їх структури і діяльності у країнах світу.

Баранов-Мохорт С. М. Становлення й розбудова спеціально уповноваженого органу з питань антикорупційної політики / С. М. Баранов-Мохорт // Південноукраїнський правничий часопис: Науковий журнал. – 2011. – Вип. 4. – С. 180–183. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pupch/2011_4/65P.pdf.

Шатрава С. О. Діяльність спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції: питання сьогодення / С. О. Шатрава // Право і безпека: Наук. журнал. – 2012. – № 5(47). – С. 117–120. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2012_5/PB-5/PB-5_27.pdf.

Макєєва О. Д. Проблеми координації антикорупційної політики в Україні / О. Д. Макєєва // Стратегічні пріоритети: Науково-аналітичний збірник. – 2012. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sp/2012_3/094101.pdf.

Проаналізовано сучасний стан координації державної політики у сфері протидії корупції, вітчизняний досвід та міжнародні стандарти функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Запропоновано шляхи вдосконалення інституційного забезпечення координаційних механізмів антикорупційної політики.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції:

- приймають повідомлення посадових і службових осіб органів державної влади, посадових осіб місцевого самоврядування, юридичних осіб, їх структурних підрозділів про виявлення корупційного правопорушення (ч. 7 ст. 5);
- приймають повідомлення об'єднань громадян, їх членів або уповноважених представників, а також окремих громадян про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень (ч. 1 ст. 18);
- притягують осіб як обвинувачених та складають протоколи про вчинення адміністративних корупційних правопорушень (п. 1 ч. 2 ст. 19);
- здійснюють спеціальну перевірку щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, готують і подають інформацію про її результати (ст. 11);
- щороку не пізніше 10 лютого оприлюднюють інформацію про вжиті заходи щодо протидії корупції та про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень (ч. 1 ст. 19);
- ведуть, складають і подають спеціально уповноваженому органу з питань антикорупційної політики статистичні дані про результати своєї діяльності (ч. 2 ст. 19);
- вносять подання керівнику органу, в якому працює особа, яка вчинила корупційне правопорушення, про проведення службового розслідування для

виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконанню вимог цього Закону (ч. 4 ст. 22):

Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України від 10.06.2011 № 317/235. – [Електрон-ний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>.

Питанням координації діяльності та підвищення ефективності правоохоронних органів щодо запобігання та протидії корупції присвячено цілий ряд наукових публікацій:

Блажівський Є. Координаційна діяльність органів прокуратури України у сфері протидії злочинності та корупції / Євген Блажівський // Вісник Національної академії прокуратури України: Науковий журнал. – 2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2013_2/01Blazh.pdf.

Кальман О., Гладун О. Координація діяльності правоохоронних органів із запобігання і протидії корупції: вимоги нового законодавства / Олександр Кальман, Олександр Гладун // Вісник Національної академії прокуратури України: Науковий журнал. – 2012. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_3/16Kalma.pdf.

Бобрицький Л. В. Рада національної безпеки і оборони України як орган координації і контролю у боротьбі з корупцією / Леонід Володимирович Бобрицький // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Науково-практичний журнал. – 2009. – № 20. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2009_20/20text/g20_10.htm.

У статті розглядаються актуальні питання координації і контролю Радою національної безпеки і оборони України органів влади у сфері боротьби з корупцією, іншими словами, результативність діяльності органів влади з питань протидії корупції, виокремлюються напрями врегулювання чинного законодавства.

Драгун Р. Органи протидії корупції у Чеській Республіці / Р. Драгун // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2008. – Вип. 46. – С. 240–244. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlnu_yu/2008_46/240crp46.pdf.

У статті досліджено функціонування спеціальних поліцейських формувань, органів прокуратури та судових інституцій у Чеській Республіці, які в межах своїх правомочностей здійснюють боротьбу з корупцією.

Чичирко С. В. Сліди хабарництва й корупційної діяльності у правоохоронних та судових органах / С. В. Чичирко // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 3. – С. 261. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vzjui/2010_3/10csvbjb.pdf.

Досліджено сліди хабарництва й корупційної діяльності у правоохоронних та судових органах.

Паславський М. І. Корупція в правоохоронних органах як механізм протидії боротьбі з організованою злочинністю / М. І. Паславський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2012_4/12pmizoz.pdf.

Розкривається вплив корупції на діяльність правоохоронних органів з метою протидії організованій злочинності.

Чикін О. О. Суб'єкти запобігання злочинам та корупції в концепції реформування кримінальної юстиції України / О. О. Чикін // Держава та регіони. Серія: Право. Науково-виробничий журнал. – 2009. – № 2. – С. 132–135. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_pravo/2009_2/files/pravo_02_09_Cikin.pdf.

В статті розглядаються актуальні питання оптимізації моделювання правоохоронної системи у ракурсі запобіжної діяльності, які сформульовані у Концепції реформування кримінальної юстиції України.

Чубенко І. В. Роль ОВС у протидії корупції в органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування / І. В. Чубенко // Південноукраїнський прав-ничий часопис: Наук. журнал. – 2010. – Вип. 2. – С. 54–56. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pupch/2010_2/72P.pdf.

Музичук О. Характеристика сучасного стану контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні / О. Музичук // Публічне право: Наук.-практ. юрид. журнал. – 2012. – № 3(7). – С. 172–177. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2012_3/Muzychuk.pdf.

Печенкін І. Сучасний стан використання органами прокуратури криміно-логічних рівнів запобігання і протидії корупції / І. Печенкін // Публічне право: Наук.-практ. юрид. журнал. – 2012. – № 3(7). – С. 349–357. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2012_3/Pechenlin.pdf.

Бездольний М. Ю. Компетенція органів внутрішніх справ щодо протидії корупції / М. Ю. Бездольний // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ: Зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkhnuvs/2010_48/48/19.pdf.

Кузьменко О. А., Пивовар Ю. І. Державна контрольно-ревізійна служба України як суб'єкт ініціативи взаємодії з правоохоронними органами у протидії злочинності та корупції / О. А. Кузьменко, Ю. І. Пивовар // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Науково-практичний журнал. – 2009. – № 20. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/2009_20/20text/g20_24.htm.

Стаття присвячена питанням удосконалення механізму взаємодії органів фінансового контролю з правоохоронними органами, що

здійснюється за ініціативою державної контрольно-ревізійної служби у протидії порушенням законодавства, у тому числі корупції.

Гвоздецький В. Д., Невмержицький Є. В. Правоохоронні органи як суб'єкти, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції: проблеми реформування / В. Д. Гвоздецький, Є. В. Невмержицький // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Наук. журнал. – 2012. – № 1. – С. 11–25. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2012_1/1_12_02.pdf.

Проаналізовано питання сучасного стану та потреби реформування правоохоронних органів України, охарактеризовано їхню діяльність щодо запобігання і протидії корупції, здобутки, перспективи та основні напрями удосконалення. З урахуванням новітніх наукових напрацювань значна увага приділяється дослідженню антикорупційного законодавства, діалектичному зв'язку між визначенням змісту, сутності корупції та реальними кроками держав щодо її запобігання.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування: керівники, посадові та службові особи органів державної влади та місцевого самоврядування:

1) органи державної влади та органи місцевого самоврядування:

- організовують проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, та готують довідку про її результати (ст. 11);

- передбачають порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів при визначенні у нормативно-правових актах повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порядку надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 14);

- надають на запити об'єднань громадян, їх членів або уповноважених представників, а також окремих громадян інформацію про власну діяльність щодо запобігання і протидії корупції в обсягах та порядку, не заборонених законом (ч. 1 ст. 18);

- приймають пропозиції, подані об'єднаннями громадян, їх членами або уповноваженими представниками, а також окремими громадянами за результатами громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (ч. 1 ст. 18);

- розміщують на своїх офіційних веб-сайтах проекти нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення (ч. 3 ст. 18);

- узагальнюють результати громадського обговорення проектів нормативно-правових актів та оприлюднюють їх у засобах масової інформації (ч. 4 ст. 18);

- подають спеціально уповноваженому органу з питань антикорупційної політики інформацію про результати виконання органами державної влади

заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва (ч. 2 ст. 19);

2) органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні керівники, інші посадові та службові особи:

- скасовують у межах своїх повноважень нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ч. 1 ст. 24);

- заявляють зворотні вимоги (регрес) до особи, яка завдала збитків, шкоди (ч. 2 ст. 25);

- надають відповідним органам іноземних держав та одержують від них інформацію з питань запобігання і протидії корупції (ст. 32);

3) керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування:

- відстороняють від виконання службових повноважень підлеглих осіб, щодо яких складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення (ч. 1 ст. 22);

- здійснюють звільнення осіб, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, пов'язані з порушенням обмежень, передбачених цим Законом, з відповідних посад (ч. 2 ст. 22);

- повідомляють суд, який постановив обвинувальний вирок або прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення за корупційне правопорушення, та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної служби про звільнення особи з посади у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених цим Законом (ч. 3 ст. 22);

- проводять службове розслідування за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції з метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконанню вимог цього Закону (ч. 4 ст. 22);

4) посадові та службові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх структурних підрозділів:

- у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб, їх структурних підрозділів у межах своїх повноважень уживають заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомляють про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції (ч. 7 ст. 5);

- скасовують у межах своїх повноважень нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ч. 1 ст. 24);

- у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб,

їх структурних підрозділів у межах своїх повноважень уживають заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомляють про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції (ч. 7 ст. 5);

- скасовують у межах своїх повноважень нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ч. 1 ст. 24).

Бовкун Є. А. Інформаційне забезпечення контролю за додержанням антикорупційного законодавства / Є. А. Бовкун // Митна справа: Наук.-аналіт. журнал. – 2013. – № 1(85), Ч. 2, книга 2. – С. 304–309. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2013_1_2_2/304.pdf.

Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції» передбачено створення в центральних органах виконавчої влади підрозділів, які здійснюють заходи із запобігання і виявлення корупційних правопорушень, [типове положення про які затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08 грудня 2009 року № 1422.](#)

Підрозділи з питань запобігання та виявлення корупції створені майже в усіх міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, обласних, міських державних адміністраціях, які відповідно до покладених на них повноважень мають забезпечувати виконання вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», указів Президента України та рішень Кабінету Міністрів України з питань посилення протидії корупційним проявам у сфері державної служби.

З метою реалізації державної політики із запобігання та протидії корупції, профілактики та попередження причин та умов, які сприяють проявам корупції та іншим правопорушенням, в органах виконавчої влади затверджено Плани заходів щодо попередження та профілактики корупційних правопорушень.

Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1422. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1422-2009-п>.

Об'єднання громадян, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення і протидії корупційним правопорушенням (крім випадків, коли це віднесено законом до виключної компетенції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції) мають право:

- повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, іншим органам, зазначеним у статті 5 цього Закону, керівництву та колективу підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення, а також громадськості;

- запитувати та одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування в обсягах та порядку, не заборонених законом, інформацію про діяльність щодо запобігання і протидії корупції;

- проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів державної влади;
- брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання і протидії корупції;
- вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції;
- проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання і протидії корупції;
- проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання і протидії корупції;
- здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству.

Встановлений у ч. 2 ст. 19 Конституції України принцип здійснення своєї діяльності лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, поширюється виключно на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб. З цього випливає, що громадяни, об'єднання громадян, інші інститути громадянського суспільства можуть діяти вільно, не допускаючи лише того, що прямо заборонено законом.

Встановлений у ч. 7 ст. 5 Закону обов'язок негайно письмово повідомити про вчинення корупційного правопорушення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції передбачає, що будь-які посадові і службові особи (не лише керівники) державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадові особи місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення працівниками відповідних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

Невиконання посадовими чи службовими особами державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадовими особами місцевого самоврядування, юридичними особами публічного права, їх структурних підрозділів обов'язку вжити передбачених законом заходів у разі виявлення корупційного правопорушення тягне за собою відповідальність, передбачену ст. 172-9 КУпАП:

Невжиття передбачених законом заходів посадовою чи службовою особою органу державної влади, посадовою особою місцевого самоврядування, юридичної особи, їх структурних підрозділів у разі виявлення корупційного правопорушення тягне за собою накладення штрафу

від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА

1. Особам, зазначеним у пунктах 1-3 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі:

1) неправомірно сприяти фізичним або юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності, одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг, укладанні контрактів (у тому числі на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти);

2) неправомірно сприяти призначенню на посаду особи;

3) неправомірно втручатися в діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування або посадових осіб;

4) неправомірно надавати перевагу фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків.

(Стаття 6 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Неправомірне використання службового становища має місце тоді, коли особа реалізує повноваження відповідно до закону, але взамін отримує неправомірну вигоду або обіцянку (пропозицію) такої вигоди.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” (далі – Закону) неправомірні вигоди можуть бути як матеріальні, так і нематеріальні.

При цьому матеріальні вигоди (грошові кошти, майно, послуги) можуть одержуватися безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову. Наприклад, йдеться про квартири, будинки, транспортні засоби, послуги дизайнера тощо.

А неправомірні нематеріальні вигоди (переваги, пільги, нематеріальні активи) можуть отримуватися лише безоплатно, оскільки вони не мають ринкової ціни. Наприклад, може йтися про необґрунтовані переміщення в “черзі” на пільгове придбання житла або визнання особи володільцем нематеріального активу у вигляді авторського права, права на об’єкт промислової власності тощо.

Стаття 6 Закону України містить шість спеціальних і одну загальну форми обмежень (заборон) для осіб, зазначених у пунктах 1–3 частини першої статті 4 Закону. Відповідно до них забороняється, використовуючи свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості:

неправомірно сприяти фізичним чи юридичним особам у здійсненні ними господарської діяльності;

неправомірно сприяти фізичним чи юридичним особам в одержанні субсидій, субвенцій, дотацій, кредитів, пільг;

неправомірно сприяти фізичним чи юридичним особам в укладанні контрактів (у т. ч. на закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти);

неправомірно сприяти призначенню на посаду особи;

неправомірно втручатися в діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування або посадових осіб;

неправомірно надавати перевагу фізичним або юридичним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів та прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків;

а також іншим чином використовувати свої службові повноваження та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди або у зв'язку з прийняттям обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Відповідно до **Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»** від 07.04.2011 № 3207-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3207-17> державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування мають нести за порушення обмежень, встановлених статтею 6 Закону, як адміністративну, так і кримінальну відповідальність.

Статтею 172-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) донедавна було передбачено відповідальність за порушення обмежень щодо використання службового становища державними службовцями і посадовими особами місцевого самоврядування, а статтею 172-3 КУпАП було передбачено адміністративну відповідальність за пропозицію або надання неправомірної вигоди.

В науковій літературі відмічається, що протягом дев'яти місяців дії Закону найбільша кількість справ щодо порушень антикорупційного законодавства припадала саме на статтю 172-2 КУпАП.

Задирака Н. Ю., Берднікова К. В. Особливості та проблеми застосування адміністративної відповідальності за порушення обмежень щодо використання службового становища / Ю. Н. Задирака, К. В. Берднікова // Форум права: Електронне фахове видання. – 2012. – № 1. – С. 324–328. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12znjvcc.pdf.

При практичному застосуванні статті 172-2 КУпАП виникало ряд проблем. Проблемним було відмежування адміністративних правопорушень від корупційних злочинів, передбачених ст. 368 (отримання хабара) та 368-2 (незаконне збагачення), крім того, стаття 172-2 КУпАП конкурувала з частинами 2, 3 статті 191, статтею 364 КК України. З набранням чинності статті 172-2 КУпАП відбулась декриміналізація деяких корупційних діянь, за які передбачається кримінальна відповідальність. На помилкову практику застосування замість статті 368 КК України статті 172-2 КУпАП у випадках, коли, на думку працівників правоохоронних органів, розмір неправомірної вигоди є таким, що характеризується малозначністю, вказується в роботі:

Ярмиш Н. М., Триньова Я. О. Проблеми кримінально-правової кваліфікації: навчальний посібник / Національна академія прокуратури. Інститут підготовки кадрів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://regalos.ru/natsonalna_akademya_prokuraturi-navchalny_posibnik_yarmish_chornovik/66/.

На веб-сайті “Судова влада України”, можна знайти аналітичні матеріали, щодо узагальнення судової практики:

Практика заснування Глави 13-А КУпАП “Адміністративні корупційні правопорушення” // Апеляційний суд Тернопільської області / Аналіз та узагальнення судової практики за 2011 рік. Кримінальна палата. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud1990/analiz/yzagalnennja2/>.

Узагальнення практики застосування антикорупційного законодавства при розгляді справ про корупційні правопорушення / Барський районний суд Вінницької області / офіційний веб-портал “Судова влада України”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud0201/70/21592/>.

Судову практику відслідковують та аналізують і громадські організації: **Практика притягнення службовців до адміністративної відповідальності** / веб-сайт “Громадський портал Львова”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/article/493>.

Щодо практики застосування статті 172-2 КУпАП громадські аналітики констатують: серед порушників здебільшого переважали службовці сільських рад, районних державних адміністрацій. Використовуючи службове становище, вони отримували матеріальну винагороду. Найчастіше правопорушення полягали у внесенні недостовірних відомостей до платіжних документів, що призводили до незаконних нарахувань та виплат зарплат, лікарняних та інших видів матеріальної винагороди.

Корисні практичні поради стосовно того, як уберегтись від звинувачень у корупції при призначенні голові, заступникам голів, секретарям та головним бухгалтерам органів місцевого самоврядування премій, надбавок та допомог наведені в публікації: **На павутинці над прірвою: про преміювання керівників органів місцевого самоврядування** / Сайт Української асоціації районних і обласних рад / Рубрика: Газета “Місьцеве самоврядування”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaror.org.ua/na-pavutinci-nad-prirvoyu-pro-premiyuvannya-kerivnikiv-organiv-miscevogo-samovryaduvannya/>

Ризик потрапити під кримінал за порушення обмежень щодо використання службового становища значно зріс у зв’язку з посиленням відповідальності за корупційні дії.

18 травня 2013 року набрав чинності **Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією”** від 18.04.2013 № 221-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.

Закон посилює відповідальність за вчинення окремих корупційних дій та розширює сферу застосування антикорупційних заходів:

Депутати перейменували хабар на "неправомірну вигоду"// ТВі: Новини. – 18 квітня, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tvi.ua/new/2013/04/18/deputaty-pereymenuvaly-khabar-na-nepravomirnu-vyrodu>

Зазнав суттєвих змін розділ Кримінального кодексу України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Зокрема, уже немає серед злочинів такого поняття як «хабар». Цей термін замінено на «неправомірна вигода», що означає грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав.

Корупційні правопорушення, пов'язані з наданням та отриманням неправомірної вигоди, внесено до числа злочинів, як це передбачено положеннями Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. Тобто, якщо раніше за порушення обмежень щодо використання службового становища, а також за пропозицію, надання або одержання неправомірної вигоди у незначному розмірі особи несли адміністративну відповідальність, то з прийняттям Закону – це вже відповідальність кримінальна. Відтак з Кодексу України «Про адміністративні правопорушення» виключено статті 172-2 "Порушення обмежень щодо використання службового становища" та 172-3 "Пропозиція або надання неправомірної вигоди".

Закон передбачає криміналізацію всіх елементів активного та пасивного хабарництва, у тому числі обіцянку неправомірної вигоди, а також встановлення кримінальної відповідальності за прийняття пропозиції чи обіцянки неправомірної вигоди.

Так, за пропозицію посадовій особі неправомірної вигоди за вчинення чи невчинення ним тієї чи іншої дії в інтересах того, хто пропонує таку вигоду, передбачається покарання – від штрафу (250–500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) до позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з конфіскацією майна.

За ухвалення посадовою особою пропозиції неправомірної вигоди пропонується встановити покарання у вигляді штрафу від 750 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Одержання неправомірної вигоди посадовою особою з використанням наданої їй влади чи службового становища карається штрафом від 1000 до 1500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від 3 до 6 місяців, або позбавленням волі на строк від 2 до 4 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років.

Одержання службовою особою неправомірної вигоди в особливо великому розмірі або отримання такої вигоди посадовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, карається позбавленням волі на строк від 8 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років та з конфіскацією майна.

Неправомірною вигодою в особливо великому розмірі вважається вигода, яка в 500 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Крім того, законопроект пропонує розширення меж застосування диспозицій корупційних правопорушень таким чином, щоб відповідні положення стосувалися випадків, коли корупційна дія відбувається в інтересах третьої сторони; встановлення більш жорстких, у порівнянні з існуючими, санкцій за корупційні діяння у публічній сфері; усунення ризику зловживання інститутом дієвого каяття шляхом введення додаткових обов'язкових умов для можливого звільнення від відповідальності за корупцію.

Яких наслідків слід очікувати від практичного застосування нового Закону?

Неправомірну вигоду прагнуть зробити неvigідною / Свобода: Веб-сайт. – середа, 12 червня 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svoboda.te.ua/pravo/nepravomirnu-vigodu-pragnut-zrobiti-nevigidnoyu.html>.

На думку судді апеляційного суду Тернопільської області Олега Подковського, переведення понять неправомірної вигоди та порушення обмежень щодо використання службового становища у суто кримінальну площину, очевидно, спричинить те, що більше людей притягуватимуть до кримінальної відповідальності.

Що стосується більш жорстких, порівняно з наявними, санкціями за корупційні діяння у публічній сфері, то старший прокурор прокуратури Тернопільської області з питань правого забезпечення Людмила Горбачовська навела такий приклад: якщо найменше покарання за одержання хабара санкцією частини першої статті 368 КК України встановлювали штраф у розмірі 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (а це 8500 грн), то тепер відповідальність за одержання неправомірної вигоди встановлена на рівні 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17000 грн).

У той же час закон установив кримінальну відповідальність за пропозицію чи обіцянку надання неправомірної вигоди не тільки службовій особі, а й будь-якому працівнику державного підприємства, установи чи організації. Особу, яка пропонувала, обіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняють від кримінальної відповідальності за наявності двох обов'язкових підстав. По-перше, це наявність факту вимагання у неї неправомірної вигоди. Другою умовою звільнення від відповідальності є добровільне звернення до правоохоронних органів із заявою про те, що сталося. Проте слід зазначити, що така заява можлива лише до повідомлення їй про підозру у вчиненні злочину.

Законодавець передбачив: людина може бути поставлена у такі умови, що просто вимушена, як кажуть, підплатити. А тому з метою протидії провокації підкупу Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за свідоме створення службовою особою обставин, які зумовлюють пропонування (надання) або прийняття (одержання) неправомірної вигоди (ст. 370 КК).

Також Верховна Рада України ухвалила Закон України *“Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України”* від 18.04.2013 № 222-VII. – (Набрання чинності 15.12.2013). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-18>.

Цим законом внесено зміни та доповнення до Кримінального кодексу України: вводиться поняття «спеціальна конфіскація» та запроваджується можливість її застосування за вчинення злочинів, передбачених статтями 364, 366, 368, 3682, 369 та 3692 Кримінального кодексу України. Спеціальна конфіскація полягає в примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину, в якому фігурувала неправомірна вигода.

Депутати ухвалили два євроінтеграційні закони // УНІАН: Економіка. – вівторок, 09 липня 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.net/ukr/news/165661-deputati-uhvalili-dva-evrointegratsiyni-zakoni.html>.

Питанням корупційних правопорушень, за які передбачена кримінальна відповідальність, велику увагу приділяють науковці у своїх публікаціях.

Антипов В. В. Кримінальна відповідальність за зловживання владою та службовим становищем: компаративний аналіз / В. В. Антипов // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право): Зб. наук. праць. – 2012. – № 1(56). – С. 200–206. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2012_1/Antipov_V_V.pdf.

Дудоров О. О., Зеленов Г. М. Правова еквілібристика або про відмежування злочинів у сфері службової діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг, від адміністративних корупційних правопорушень / О. О. Дудоров, Г. М. Зеленов // Вісник Запорізького національного університету (Юридичні науки): Зб. наук. праць. – 2012. – № 1(1) – С. 92–99. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vznu/Jur/2012_1_1/092-99.pdf.

Розглянуто питання відмежування корупційних правопорушень, передбачених статтями 172-2, 172-3, 172-5, 172-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення, від злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг, передбачених статтями 364, 364-1, 368, 368-3, 368-4, 369 Кримінального кодексу України.

Задорожний А. А. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері службової діяльності / А. А. Задорожний // Право і Безпека: Науковий журнал. – 2012. – № 2(44). – С. 105–111. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2012_2/PB-2/PB-2_25.pdf.

Кимлик Н. В. Поняття та ознаки злочинних корупційних діянь / Н. В. Кимлик // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право): Зб. наук. праць. – 2012. – № 3(58). – С. 218–224. – [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2012_3/Kimlik_N_V.pdf

У статті висвітлено походження злочинних корупційних діянь. Визначено поняття та головні ознаки, притаманні корупційним злочинам, а також проаналізовано їх нормативно-правове регулювання.

Куц В., Триньова Я. Поняття корупційних злочинів та їх види / В. Куц, Я. Триньова // Вісник Національної академії прокуратури України: Науковий журнал. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_4/06Kuc.pdf.

Ляш А. О., Мисливий В. А., Благодир В. С. Особливості доказування пред-мета хабара / А. О. Ляш, В. А. Мисливий, В. С. Благодир // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право): Зб. наук. праць. – 2012. – № 2(57). – С. 200–206. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvnudpsu/2012_2/Lyash_A_O.pdf.

Статтю присвячено дослідженню предмета хабара під час доказування в судових стадіях кримінального процесу у справах про одержання хабара.

Морозова І. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення: порівняльно-правовий аналіз / І. Морозова // Вісник Національної академії прокуратури України: Наук. журнал. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vnapu/2012_4/21Moroz.pdf.

Несвіт Є. О. Окремі питання адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень / Є. О. Несвіт // Форум права: Електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 4. – С. 510–518. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/003-008-2011-4-contents.pdf>.

Виконано аналіз законодавства про адміністративну відповідальність за вчинення корупційних правопорушень. Акцентовано увагу на питаннях розширення системи суб'єктів корупційних правопорушень, змінах у складах правопорушень, а також процесуальних аспектах реалізації адміністративної відповідальності.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО СУМІСНИЦТВА ТА СУМІЩЕННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється:

1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

{Пункт 1 частини першої статті 7 із змінами, внесеними згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}

2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті

одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

{Пункт 2 частини першої статті 7 в редакції Закону [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

2. У разі якщо Конституцією і законами України для окремих посад встановлено спеціальні обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, то їх додержання забезпечується за спеціальними процедурами.

3. Обмеження, передбачені частиною першою цієї статті, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

(Стаття 7 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності встановлені у частині першій статті 7 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) для осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 7 Закону, в тому числі – державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Обмеження, передбачені частиною першою статті 7 Закону, не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Частина перша статті 7 Закону містить три спеціальні форми обмежень для осіб, зазначених у частині першій статті 4 Закону, якими забороняється:

займатися підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

займатися іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту), якщо інше не передбачено Конституцією або законами України;

входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної

громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації), якщо інше не передбачено [Конституцією](#) або законами України.

Разом із прийняттям Закону 7 квітня 2011 року було внесено зміни до низки законодавчих актів **Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення»** від 07.04.2011 № 3207-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) було також доповнено статтею 172-4 «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності»:

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо зайняття підприємницькою чи іншою оплачуваною діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної та суддівської практики, інструкторської практики із спорту) тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від підприємницької діяльності чи винагороди від роботи за сумісництвом.

Порушення особою встановлених законом обмежень щодо входження до складу органу управління чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особа здійснює функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі, та представляє інтереси держави в раді товариства (спостережній раді), ревізійній комісії господарського товариства), тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією отриманого доходу від такої діяльності.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції", за винятком депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), членів Вищої ради юстиції (крім тих, які працюють у Вищій раді юстиції на постійній основі), народних засідателів і присяжних.

Практика застосування Глави 13-А КУпАП “Адміністративні корупційні правопорушення” // Апеляційний суд Тернопільської області / Аналіз та узагальнення судової практики за 2011 рік. Кримінальна палата. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud1990/analiz/yzagalnennja2/>:

Практика притягнення осіб до відповідальності за ст.172-4 КУпАП.

Основні проблеми, що виникають на практиці, – це визначення понять «медична практика» (в першу чергу це стосується ветеринарних лікарів, завідуючих ветдільницями), «творча діяльність» (стосується, наприклад, журналістів), «склад органів управління» (у більшості випадків особи як засновники входять у вищі органи управління, якими є збори засновників. При цьому мають місце випадки, коли підприємства протягом декількох років не працюють, не отримують жодного доходу). Оскільки є різна трактовка з

цього приводу, то необхідне роз'яснення вищих судових органів. Також виникають спори з приводу працівників лісництв, більшість з яких за погодженням з керівництвом створили в різні роки підприємства і одночасно прирівнюються до правоохоронних органів тощо.

З'ясувалося, що при виявленні порушників статті 172-4 КУпАП правоохоронці складають протоколи про корупційні правопорушення виключно на підставі статутів і виписок з Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців, де визначені учасники суб'єктів господарювання, а також на підставі офіційних документів про перебування на посаді:

Постульга В. Корупціонери... мимоволі // Дзеркало тижня. Україна. – № 6, 17 лютого 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/LAW/korupsioneri_mimovoli.html.

Чи правомірно притягнутий до відповідальності за новим антикорупційним законом майстер лісу за те, що був зареєстрований приватним підприємцем? // Український лісовод: 13/10/2011 . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lesovod.org.ua/node/11500>.

Вирішити цю проблему значною мірою допомогли два документи:

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12>.

Стосовно обмежень сумісності діяльності заступника селищного голови з діяльністю депутата районної ради: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0013323-12>.

Конституційний Суд України вирішив визнати такими, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення Закону України „Про засади запобігання і протидії корупції“ від 7 квітня 2011 року № 3206-VI, а саме: пункту 2 частини першої статті 7 щодо заборони особам, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 4 цього закону, брати участь у загальних зборах підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Роз'яснення Міністерства юстиції стосується вирішення питання щодо можливості у посадовій особи бути засновником (учасником) підприємства (юридичної особи). При вирішенні цього питання слід виходити з положень Господарського кодексу України (далі – ГКУ). Так, відповідно до статті 63 ГКУ в Україні залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду діють унітарні та корпоративні підприємства, які можуть утворюватися як засновником, так і засновниками відповідно.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для цього майно, формує, відповідно до закону, статутний фонд, не поділений на частки, паї, затверджує статут, розподіляє доходи,

безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства.

Заснування приватною особою унітарного підприємства є господарською діяльністю, яка розглядається як підприємницька діяльність цієї особи. Згідно зі статтею 42 ГКУ підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства.

Засновники та учасники таких підприємств володіють корпоративними правами, які виникають в обмін на майнову участь у господарській організації, отримують право на частку в її статутному фонді (майні), а отже, і пов'язані з цим можливості, що гарантуються законом.

Визначення поняття "корпоративні права" наводиться у статті 167 ГКУ. Корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Частиною другою статті 167 ГКУ визначається, що володіння корпоративними правами не вважається підприємництвом. Водночас ГКУ закріплює можливість встановлення на рівні закону обмежень для певних категорій осіб щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійснення.

Заснування уповноваженою особою унітарного приватного підприємства або участь у повному товаристві чи в якості повного учасника в командитному товаристві є підприємницькою діяльністю, що є порушенням пункту 2 частини першої статті 7 Закону.

Певною мірою захистити свої права державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування допоможе роз'яснення, розміщене на офіційному веб-сайті Управління Головдержслужби України в Полтавській області:

Спеціаліст, який нині працює у виконкомі селищної ради, до призначення на цю посаду був зареєстрований як ФОП. Нині, за його словами, він комерційною діяльністю не займається, але продовжує обліковуватися як ФОП. Чи може це розцінюватися як порушення обмежень щодо сумісництва? // Запитання–відповіді з питань проходження державної служби: Офіційний веб-сайт Управління Головдержслужби України. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/sub/poltavska/ua/publication/print/8705.htm>.

Відповідно до ст. 42 ГК України підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку. Тобто для того, щоб особа була визнана такою, що займається підприємницькою діяльністю, вона має вчиняти якісь активні дії, спрямовані на отримання певного соціального чи економічного результату.

Реєстрація та перебування на обліку як ФОП ще не означає того, що особа здійснює якусь комерційну господарську діяльність, тобто займається підприємництвом.

З іншого боку, *Закон України «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців»* від 15.05.2003 № 755-IV . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15> не передбачає серед підстав для припинення реєстрації ФОП подію у вигляді зайняття посади, що передбачає якісь обмеження щодо зайняття підприємницькою діяльністю. Якщо державний службовець або посадова особа місцевого самоврядування була зареєстрована як ФОП до початку служби в державному органі або органі місцевого самоврядування, та у період проходження служби не здійснює діяльності, направленої на отримання прибутку чи іншого економічного результату, то така особа не порушує статтю 7 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.11 р. № 3206-VI.

Але керівник, у якого є інформація, яка дає підстави вважати, що його підлеглий може порушувати встановлені законом обмеження, зобов'язаний перевірити цю інформацію, інакше він сам стає правопорушником.

Відповідно до положень Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування не забороняється займатися іншою оплачуваною діяльністю, якщо це наукова, викладацька, творча діяльність, а також медична та суддівська практика, інструкторська практика із спорту. Ця діяльність може виконуватись як робота за сумісництвом.

Під виконанням роботи за сумісництвом слід розуміти виконання працівником, крім основної, ще й іншої оплачуваної роботи незалежно від укладення трудового договору. На умовах сумісництва працівники можуть працювати на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або у громадянина у вільний від основної роботи час:

Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій: постанова Кабінету Міністрів України від 03.04.1993 № 245. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245-93-%D0%BF>.

Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій: наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів

України від 28.06.1993 № 43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93>.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку. Прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей (ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Викладацька діяльність – це процес надання знань, формування вмінь і навичок з різних напрямів освіти, розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей відповідно до задатків та запитів особи – учнів, студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, ад'юнктів, докторантів тощо; діяльність по отриманню ними професії, підвищенню їх виробничої кваліфікації, забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, спеціальної практичної підготовки і перепідготовки.

Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 14.06.2000 № 1240. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF>.

Творча діяльність – це індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність. Професійний творчий працівник – це фізична особа, творча діяльність якої становить її основне заняття, що завершується створенням і оприлюдненням творів або їх інтерпретацією в галузі культури та мистецтва і є головним джерелом її доходів, незалежно від того, має вона чи не має будь-які юридично оформлені трудові відносини (ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчої спілки»). Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості; кожний громадянин має право на результати своєї творчої діяльності.

Медична практика – діяльність, пов'язана з комплексом спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшення здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на діагностику, допомогу особам з гострим і хронічними захворюваннями й реабілітацію хворих та інвалідів, що здійснюється особами, які мають спеціальну освіту (п. 1.3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджених наказом МОЗ України від 2 лютого 2011 р. № 49).

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» медична практика як вид господарської діяльності підлягає ліцензуванню.

Поняття «суддівська та інструкторська практика із спорту» в законодавстві не визначені і лише згадуються як форми спортивно-тренувальної діяльності (поряд із навчально-тренувальними заняттями, участю у змаганнях, навчально-тренувальними зборами, роботою в спортивно-оздоровчих таборах тощо) (п. 30 Положення про спеціалізований навчальний заклад спортивного профілю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1999 р. № 2061).

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спортивні судді є фізичними особами, які пройшли спеціальну підготовку, отримали відповідну кваліфікаційну категорію та уповноважені забезпечувати дотримання правил спортивних змагань, положень (регламентів) про змагання, а також забезпечувати достовірність зафіксованих результатів.

Що стосується інструкторів зі спорту, то до кола їх обов'язків, як правило, відносять: методичне забезпечення та організацію навчально-тренувальної роботи; контроль за комплектуванням спортивних груп, змістом та результатами навчально-тренувальної роботи; роботу з підвищення кваліфікації тренерів-викладачів, проведення відкритих навчально-тренувальних занять; статистичний облік та аналіз результатів роботи спортивної школи, відділення, груп; контроль за проведенням навчально-тренувальних занять, виконанням навчальних програм з видів спорту, навчальних планів, складення і додержання розкладу занять (Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. № 993).

Для з'ясування питання, чи є виконувана робота сумісництвом, можна рекомендувати ознайомитись з рішенням Верховного Суду України:

З'ясовуючи питання, чи є виконувана робота сумісництвом у розумінні Закону України «Про боротьбу з корупцією», слід керуватися постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. № 245 «Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій», Положенням про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій та доданим до цього положення Переліком робіт, які не є сумісництвом // Вісник Верховного Суду України: Рішення у кримінальних справах / Загальнодержавне періодичне видання. – 2009. – № 2(102). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

[http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/\(visCategor\)?OpenView&ExpandView&RestrictToCategory=2009,%202%20\(102\)](http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/(visCategor)?OpenView&ExpandView&RestrictToCategory=2009,%202%20(102)) .

Відповідно до Переліку робіт, які не є сумісництвом (Додаток до Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій), державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування мають право, крім основної роботи та роботи за сумісництвом, виконувати такі роботи, які, відповідно до чинного законодавства, не є сумісництвом:

літературна робота, в тому числі робота по редагуванню, перекладу та рецензуванню окремих творів, яка оплачується з фонду авторського гонорару; педагогічна робота з погодинною оплатою праці в обсязі не більш ніж 240 годин на рік;

виконання обов'язків медичних консультантів установ охорони здоров'я в обсязі не більш ніж 12 годин на місяць з разовою оплатою праці;

керівництво аспірантами в науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах науковців та висококваліфікованих спеціалістів, які не перебувають у штаті цих установ та учбових закладів, з оплатою їх праці в розрахунку 50 годин на рік за керівництво кожним аспірантом; завідування кафедрою висококваліфікованими спеціалістами, у тому числі тими, що займають керівні посади в навчальних закладах і науково-дослідних установах з оплатою в розрахунку 100 годин за навчальний рік;

проведення консультацій науковими працівниками науково-дослідних інститутів, викладачами вищих навчальних закладів та інститутів удосконалення лікарів, головними спеціалістами органів охорони здоров'я в лікувально-профілактичних установах в обсязі до 240 годин на рік з погодинною оплатою праці;

робота за договорами провідних наукових, науково-педагогічних і практичних працівників по короткостроковому навчанню кадрів на підприємствах і в організаціях;

інша робота (наукова, викладацька, творча діяльність, а також медична та суддівська практика, інструкторська практика із спорту), яка виконується в тому разі, коли на основній роботі працівник працює неповний робочий день і відповідно до цього отримує неповний оклад (ставку), якщо оплата його праці по основній та іншій роботі не перевищує повного окладу (ставки) за основним місцем роботи.

Виконання зазначених робіт (крім літературної роботи та іншої роботи, яка виконується в тому разі, коли на основній роботі працівник працює неповний робочий день) допускається в робочий час з дозволу керівника державного підприємства, установи, організації без утримання заробітної плати.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ДАРУНКІВ (ПОЖЕРТВ)

1. Особам, зазначеним у пункті 1 та підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати дарунки (пожертви) від юридичних або фізичних осіб:

1) за рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, що приймаються, вчиняються як безпосередньо такою особою, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами;

2) якщо особа, яка дарує (здійснює) дарунок (пожертву), перебуває в підпорядкуванні такої особи.

2. Особи, зазначені у пункті 1 та підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, можуть приймати дарунки, які

відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, та пожертви, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких дарунків (пожертв) не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року.

Передбачене цією частиною обмеження щодо вартості дарунків (пожертв) не поширюється на дарунки (пожертви), які:

- 1) даруються (здійснюються) близькими особами;*
- 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.*

3. Дарунки, одержані особами, зазначеними у пункті 1 та підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям, є відповідно державною або комунальною власністю і передаються органу, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

(Стаття 8 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Конвенцією ООН проти корупції (частина четверта статті 7) встановлюється необхідність створення, підтримки та зміцнення таких систем, які сприяють прозорості й запобігають виникненню конфлікту інтересів. Одним із ефективних інструментів запобігання виникненню конфлікту інтересів є й обмеження щодо одержання дарунків.

Статтею 8 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) особам, зазначеним у пункті 1 та підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб одержувати дарунки (пожертви) від юридичних або фізичних осіб.

Доктор юридичних наук, доцент, проректор УДУФМТ В. О. Заросило у своїй науковій публікації слушно зазначає, що положення статті 8 Закону є суперечливими та обтяженими конкретними цифрами і роз'ясненнями, які розмивають зміст.

Заросило В. О. Система вивчення законодавства про корупцію та напрями її розвитку / В. О. Заросило // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право: Науковий журнал. – 2012. – № 2. – С. 181–184. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/uazt/2012_2/2_12_31.pdf.

Тому зазначимо, що статтею 8 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) встановлено:

Заборону відповідно до частини першої статті 8 Закону особам, уповноваженим на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування та деяким прирівняним до них особам, приймати дарунки (пожертви) від певних суб'єктів – юридичних або фізичних осіб (тобто

дарунки і пожертви від держави Україна та інших держав, АРК, територіальної громади допускаються) за рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, що приймаються, вчиняються як безпосередньо такою особою, так і за її сприяння іншими посадовими особами та органами, тобто у формі так званого "завуальованого" хабара.

Крім того, категорично забороняється приймати будь-який дарунок (пожертву) від підлеглої особи. На відміну від обмежень щодо роботи близьких осіб (родичів), закон не вимагає, щоб підпорядкування між дарувальником-службовцем і обдарованим було безпосереднім. Тобто, існує заборона здійснювати подарунки підлеглими службовцями будь-кому із керівництва органу державної влади, місцевого самоврядування чи юридичної особи публічного права.

Обмеження відповідно до частини другої статті 8 Закону, які дозволяють особам, уповноваженим на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування та деяким прирівняним до них особам, приймати дарунки, які відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, та пожертви, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті 8 Закону, якщо вартість таких дарунків (пожертв) не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка (пожертви), одноразово, а сукупна вартість таких дарунків (пожертв), отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року.

У частині другій статті 8 Закону встановлено два критерії обмеження на прийняття подарунків. Першим є те, що подарунок повинен відповідати загальновизнаним уявленням про гостинність, а другим – його вартість: вона не повинна перевищувати 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день прийняття дарунка, одноразово, а сукупна вартість таких дарунків, отриманих з одного джерела протягом року, – однієї мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня поточного року. Ці два критерії стосовно подарунків застосовуються одночасно, тобто особа не повинна приймати подарунок, який суперечить загальноприйнятим уявленням про гостинність, навіть якщо його вартість і не перевищує 50 відсотків мінімальної заробітної плати, встановленої на день його прийняття. Другий критерій поширюється також і на пожертви.

Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 28.07.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0053323-11>:

До дарунків, що відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, можуть бути віднесені ділові дарунки (сувеніри) та інші подарунки, одержані від знайомих з нагоди, наприклад, дня народження, загальновизнаного чи релігійного свята і прояви гостинності (запрошення на каву або вечерю) у скромних масштабах, які широко використовуються для налагодження добрих ділових відношень і зміцнення робочих стосунків. Однак умовами прийняття таких подарунків та проявів гостинності є знову ж

такі те, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними, не впливатимуть на прийняття публічними службовцями рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення.

Виходячи із встановленої Законом абсолютної заборони приймати подарунки за рішення, дії чи бездіяльність в інтересах дарувальника, особа у разі прийняття подарунка навіть незначної вартості повинна пересвідчитися у тому, що він насправді є виявом гостинності, а не підкупом. За щонайменшої підозри підкупу посадова особа повинна відмовитися від подарунку.

Обмеження щодо вартості дарунків (пожертв) не поширюється на дарунки (пожертви), які даруються близькими особами. Близькими особами в статті 1 Закону визначені: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 4 Закону, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Отже, в даному випадку мова йде не тільки про близьких осіб суб'єкта відповідальності за корупційні правопорушення, з якими він перебуває у офіційному родинному зв'язку, а й про інших членів його сім'ї, за умови, якщо вони проживають разом та ведуть спільне господарство, як це передбачено частиною другою статті 3 Сімейного кодексу України, відповідно до якої сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Крім того, дарунками не вважаються загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

Наявність таких винятків у законодавстві пояснюється тим, що обмеження для осіб під час проходження служби в органах державної влади або місцевого самоврядування повинні бути пропорційними. Факт перебування на службі не повинен ставати причиною для перешкод в отриманні подарунків від своїх родичів (наприклад, під час привітання з днем народження, одруження, народження дитини тощо) або участі в розігрішці призивів і т.д.

Норми поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, щодо запобігання одержанню неправомірної вигоди або дарунка (у випадку порушення обмежень згідно із частиною другою статті 8 Закону) встановлені у статті 16 **Закону України «Про правила етичної поведінки»** від 17.05.2012 № 4722-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>:

Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або дарунка (пожертви), незважаючи на особисті інтереси, невідкладно вживають таких заходів:

- 1) відмовляються від пропозиції;

- 2) за можливості ідентифікують особу, яка зробила пропозицію;
- 3) залучають свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа колег по роботі;
- 4) письмово повідомляють про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або відповідний виборний чи колегіальний орган та/або одного з визначених Законом спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Забороняється приймати неправомірну вигоду або дарунок (пожертву) для використання в подальшому як доказу.

Якщо особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, виявила у своєму службовому приміщенні чи передану в інший спосіб неправомірну вигоду або дарунок (пожертву), вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника.

Про виявлення неправомірної вигоди або дарунка (пожертви) складається акт, який підписується особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка виявила неправомірну вигоду або дарунок (пожертву), та його безпосереднім керівником.

У разі якщо неправомірну вигоду або дарунок (пожертву) виявляє особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка є керівником, акт про виявлення неправомірної вигоди або дарунка (пожертви) підписує ця особа та особа, яка обіймає посаду заступника керівника цього органу.

Предмети неправомірної вигоди, дарунки (пожертви) зберігаються в органі до їх передачі відповідним органам.

Як свідчить досвід європейських країн, першим кроком на шляху до вчинення корупційних дій є можливість публічного службовця отримувати подарунки.

З метою обмеження такої форми прикриття корупційних проявів, у пункті 5 статті 8 Конвенції ООН проти корупції наголошено на тому, що кожна Держава-учасниця прагне, у належних випадках і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, в тому числі і про суттєві дарунки, у зв'язку з якими може виникнути конфлікт інтересів.

Відповідно до форми Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 20 ... рік, розміщеної в Додатку до Закону, дарунки підлягають декларуванню, так само, як і загальнодоступні виграші, призи, премії.

Частиною третьої статті 8 Закону визначено правовий режим дарунків, одержаних особами, зазначеними у п. 1 та підпунктах «а», «б» п. 2 ч. 1 ст. 4 Закону, як подарунки державі, АРК, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям (вручені під час візитів, урочистостей, інших офіційних заходів) – вони є відповідно державною або комунальною власністю. З огляду на це вони повинні бути передані

відповідному державному органу, органу місцевого самоврядування, установі чи організації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України: ***Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям***: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-п>.

Із набранням чинності зазначеним Порядком втратила чинність постанова КМУ «Про затвердження Порядку передачі подарунків, отриманих під час проведення офіційних заходів» від 08.12.2009 р. № 1337.

Отже, головна відмінність, за якою можна визначити: «особистий» це подарунок чи «державний», – місце вручення подарунка. Подарунки, вручені під час візитів, урочистостей, інших офіційних заходів, – це «подарунок державі» (громаді), і він повинен бути переданий їй у власність.

Порядком, зокрема, визначено:

місце передачі подарунка органу державної влади, місцевого самоврядування, організації або іншій юридичній особі – адміністративне приміщення органу;

особу, якій повинен бути передано подарунок, — матеріально відповідальну особу органу;

строк передачі подарунка – місяць від дня отримання подарунка;

документи, необхідні для оформлення передачі подарунка, – акт приймання–передачі;

облік подарунка – операції, пов'язані з передачею дарунка органів, відображаються в бухгалтерському обліку відповідно до законодавства.

Подальше використання, місце та строк зберігання дарунка визначається комісією у складі не менш як трьох осіб, однією з яких є фахівець з оцінки майна (для визначення вартості подарунка, якщо вартість невідома). При цьому, відповідно до абзацу четвертого п. 6 Порядку, фахівці з питань оцінки вартості дарунків залучаються комісією на громадських засадах.

Примірне положення про комісію з питань оцінки вартості, вирішення питання щодо можливості використання, місця та строку зберігання дарунка, одержаного уповноваженою особою як подарунка державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державній або комунальній установі чи організації затверджене Нацдержслужбою України:

Про затвердження Примірного положення про комісію з питань оцінки вартості, вирішення питання щодо можливості використання, місця та строку зберігання дарунка, одержаного уповноваженою особою як подарунка державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державній або комунальній установі чи організації: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 26.12.2011 № 86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nads.gov.ua/control/publish/article?art_id=556375.

Примірне положення має рекомендаційний характер для суб'єктів його застосування.

Термін передачі подарунка – один місяць від дня отримання подарунка. Зазначимо, що згідно зі ст. 722 ЦК датою вручення дарунка є момент його прийняття. Прийняття уповноваженою особою документів, що посвідчують право власності на річ, інших документів, які посвідчують належність дарувальникові предмета договору, або символів речі (ключів, макетів тощо), є прийняттям дарунка. Тобто день отримання дарунка, а отже, і строк, протягом якого дарунок має бути переданий до органу влади, потрібно відрховувати від першої з наступних подій: дня вручення дарунка, дня вручення документів на нього чи дня вручення символів цього дарунка. Тобто, наприклад, якщо ключі від авто для перевезення школярів та документи на нього було вручено раніше, ніж доставлено саме авто, то відлік дати від отримання подарунка буде здійснюватися від дати отримання ключів та документів на авто.

Отже, зазначені подарунки є державною власністю чи власністю територіальної громади, чи кількох громад (якщо обдарованою є обласна чи районна рада), чи власністю відповідного органу чи установи (організації) і мають бути належним чином оприбутковані та поставлені на баланс.

Таким чином, унормування порядку передачі подарунків, одержаних як дарунки державі, у державну чи комунальну власність є одним із найважливіших запобіжних заходів у сфері попередження умов виникнення корупційних ризиків діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Державі – державні подарунки, особі – особисті / О. Борисова // Держслуж-бовець: перше практичне видання з питань державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. – № 1. – квітень 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://center.uct.ua/metzab/2012/doc/Derzhsluzhbovets_Interior_01%20\(1\)%20\(1\).pdf](http://center.uct.ua/metzab/2012/doc/Derzhsluzhbovets_Interior_01%20(1)%20(1).pdf).

Порушення Порядку передачі дарунків відповідним суб'єктом повинно розцінюватись як викрадення чужого майна шляхом привласнення чи інший злочин.

Водночас необхідно враховувати, що дарунок і пожертва мають різний правовий режим. Тому, оскільки у частині третій статті 8 Закону згадано тільки про дарунок, слід виходити з того, що ця норма не поширюється на випадки отримання пожертв.

Відповідальність за порушення встановлених Законом заборони та обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) встановлена статтею 172-5(КУпАП):

Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) тягне за собою накладення штрафу від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Порушення встановленої законом заборони щодо одержання дарунка (пожертви) тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви).

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Необхідно відзначити можливі складності при кваліфікації адміністративних корупційних правопорушень (передбачених статтею 172-5 КУАП) із злочинами, пов'язаними з отриманням неправомірної вигоди (Стаття 368. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; Стаття 368-2. Незаконне збагачення)

Банчук О. Запобігання і протидія корупції в органах місцевого самоврядування: практ. посіб. / О. Банчук / Швейцарсько-український проект «Під-тримка децентралізації в Україні» DESPRO. – К.: ТОВ «Софія – А», 2012. – 88 с. http://despro.org.ua/media/articles/07_book_banchuk_zapob_gannya_protid_ya_korupc_.pdf.

Схожість корупційних правопорушень, передбачених статтею 172-5 і злочинів, пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди, полягає у тому, що один об'єкт може вважатися і дарунком і неправомірною вигодою. Одержання подарунка (стаття 172-5 КУАП) і одержання неправомірної вигоди службовою особою (стаття 368 ККУ) вважаються завершеними з моменту отримання цих об'єктів, незалежно від факту здійснення службових повноважень.

Різниця між цими корупційними правопорушеннями полягає у тому, що дарунок завжди має матеріальне вираження, а неправомірна вигода може мати нематеріальний зміст.

Одержання подарунка не завжди пов'язане з використанням службових повноважень. Наприклад, адміністративним корупційним правопорушенням є отримання подарунка від підлеглих службовців, незалежно від мети цих дій. Що стосується вартості подарунку, то цей критерій для розмежування чітко не впливає із законодавства.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО РОБОТИ БЛИЗЬКИХ ОСІБ

1. Особи, зазначені у підпунктах "а", "в"-"ж" пункту 1 та підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, не можуть мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Особи, які претендують на зайняття посад, зазначених у підпунктах "а", "в"-"ж" пункту 1 та підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, зобов'язані повідомити керівництво органу, на посаду в якому вони претендують, про працюючих у цьому органі близьких їм осіб.

{Абзац другий частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

Положення абзаців першого та другого цієї частини не поширюються на:

1) народних засідателів і присяжних;
2) близьких осіб, які безпосередньо підпорядковані один одному у зв'язку з перебуванням кожного з них на виборній посаді;

3) осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах;

{Пункт 3 частини першої статті 9 в редакції Закону [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

4) осіб, які працюють в галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, соціального захисту, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування;

{Пункт 4 частини першої статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

{Пункт 5 частини першої статті 9 виключено на підставі Закону [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

2. У разі виникнення обставин, що порушують вимоги частини першої цієї статті, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк.

Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування.

У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

3. Особам, зазначеним у підпунктах "а", "в"- "ж" пункту 1 та підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону (крім народних засідателів і присяжних), забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та у будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

(Стаття 9 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Законом України «Про засади запобігання та протидії корупції» (далі – Закон) встановлено жорсткі обмеження щодо роботи близьких осіб.

Обмеження, передбачені частиною 1 статті 9 Закону, полягають в тому, що особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (окрім народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад), а також посадові особи юридичних осіб публічного права, які отримують заробітну плату за рахунок державного бюджету, не можуть мати у безпосередньому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути безпосередньо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам.

Відповідно до статті 1 Закону:

безпосереднє підпорядкування – відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням;

близькі особи – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 4 цього Закону, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі

{Абзац третій частини першої статті 1 в редакції Закону [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

Валентин Малиновський – начальник Управління Головдержслужби України у Волинській області вважає, що керівник не може мати родичів у безпосередньому підпорядкуванні. «Безпосереднє підпорядкування» – це відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, контроль за їх виконанням.

Віднині родичам працювати разом не можна. Забороняє закон / Людмила Шишко // Відомості-UA. – 22 вересня 2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidomosti-ua.com/newspaper/32460>.

Вищезазначені обмеження не поширюються на:

1) народних засідателів і присяжних, оскільки вони природно не можуть мати нікого в своєму підпорядкуванні і самі нікому не підпорядковані;

2) близьких осіб, які безпосередньо підпорядковані один одному у зв'язку з перебуванням кожного з них на виборній посаді. Даний виняток є необхідним, оскільки, наприклад, статтею 3 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» передбачені виборні посади, на які особи обираються територіальною громадою і на які обираються або затверджуються відповідною радою;

3) осіб, які працюють у сільській місцевості (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах. Такий виняток обумовлений соціальними та природними умовами. Оскільки населення у сільській та гірських населених пунктах складається із сімей, які живуть споріднено, тому витримати обмеження у цих випадках може бути неможливим;

4) осіб, які працюють в галузі освіти, науки, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, соціального захисту, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.

У разі виникнення обставин, які порушують вищезазначені обмеження стосовно роботи близьких осіб, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає безпосереднє підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 41 **Кодексу законів про працю України** (затвердженому Законом № 322-VIII від 10.12.71, ст. 375 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 2000. – Додаток до № 50 від 17.12.2000. – ст. 37). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08/paran247#n247> додатковими підставами розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з окремими категоріями працівників за певних умов є перебування всупереч вимогам Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" у безпосередньому підпорядкуванні у близької особи.

Розірвання договору у випадку, передбаченому пунктом 4 частини першої статті 41, проводиться, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу.

Обмеження, передбачені частиною 3 статті 9 Закону, полягають в тому, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (окрім народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад), а також посадовим особам юридичних осіб публічного права, які отримують заробітну плату за рахунок державного бюджету (крім народних засідателів і присяжних) забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та у будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення.

Відповідальність за неповідомлення про конфлікт інтересів, що стосується і неповідомлення про спільну роботу близьких осіб, передбачена статтею 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення. В свою чергу, особи, притягнені до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом, відповідно до частини 2 статті 22 Закону підлягають звільненню з роботи (служби) у триденний строк з дня отримання органом державної влади, органом місцевого самоврядування, підприємством, установою, організацією копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили, якщо інше не передбачено законом.

ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ОСІБ, ЯКІ ЗВІЛЬНИЛИСЯ З ПОСАД АБО ПРИПИНИЛИ ДІЯЛЬНІСТЬ, ПОВ'ЯЗАНУ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, які звільнилися з роботи (служби) або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення забороняється:

{Абзац перший частини першої статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

1) укладати трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями незалежно від форми власності або фізичними особами-підприємцями, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств, установ чи організацій або фізичних осіб-підприємців;

{Пункт 1 частини першої статті 10 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

2) розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом;

3) представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали.

(Стаття 10 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Відповідно до пункту «е» частини другої статті 12 Конвенції ООН проти корупції, заходи, спрямовані на запобігання виникненню конфлікту інтересів, можуть включати «встановлення обмежень, у належних випадках і на обґрунтований строк, стосовно професійної діяльності колишніх державних посадових осіб у приватному секторі після їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що такі державні посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд».

Обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану з використанням функцій держави, місцевого самоврядування встановлені в статті 10 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон).

Особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зазначеним у пункті 1 частини першої статті 4 Закону, які звільнилися з посади або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, протягом року з дня її припинення забороняється:

1. Укласти трудові договори (контракти) або вчиняти правочини у сфері підприємницької діяльності з підприємствами, установами чи організаціями незалежно від форми власності, якщо особи, зазначені в абзаці першому цієї частини, протягом року до дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих підприємств, установ чи організацій.

Наявність у Законі такого обмеження спрямована на запобігання випадкам, коли особа, перебуваючи на посаді, заздалегідь готує для себе робоче місце у підприємстві чи організації, які вона контролює чи іншим чином впливає на їх діяльність. Крім цього, дане обмеження має запобігати необ'єктивності в діяльності державних службовців.

2. Розголошувати або використовувати в інший спосіб у своїх інтересах інформацію, яка стала їм відома у зв'язку з виконанням службових повноважень, крім випадків, установлених законом.

Таке обмеження запобігатиме недобросовісному використанню особою конкретної інформації, отриманої при виконанні службових обов'язків, в приватних інтересах. Адже не виключені випадки, коли перебуваючи на службі, особа отримує певну офіційну інформацію, яка в подальшому може бути використана нею на користь майбутнього роботодавця або в процесі безпосереднього здійснення тієї чи іншої приватної практики.

3. Представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган (органи), в якому (яких) вони працювали.

Зазначене обмеження сприятиме запобіганню недобросовісному використанню колишнім службовцем своїх зв'язків при здійсненні ним представницької діяльності. Це правило, наприклад, є досить актуальним для юристів, серед яких поширеною є практика представництва інтересів громадян чи юридичних осіб після припинення державної служби чи роботи у правоохоронних та контролюючих структурах, у тому числі в процесі здійснення адвокатської діяльності.

Перш за все звернемо увагу на те, що на відміну від усіх інших, вказані обмеження стосуються не державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а осіб, які припинили перебування на публічній службі.

Ще однією особливістю, на яку слід звернути увагу, є визначений строк дії таких обмежень, а саме один рік з моменту припинення служби. Такий відносно нетривалий строк є найбільш оптимальним з огляду на неприпустимість встановлення надмірних обмежень для громадян, які звільнилися з державних органів чи органів місцевого самоврядування. З іншого боку, такий строк є достатнім, аби усунути або значно послабити

можливості особи недобросовісно використовувати своє попереднє службове становище.

Міжнародний досвід свідчить про різноманіття підходів до попередження конфлікту інтересів у діяльності осіб, які припинили державну службу. Як правило, у більшості держав діють подібні до встановлених українським законодавством обмежень стосовно осіб, які припинили державну службу. Однак в кожній державі встановлені ті чи інші особливості дії таких обмежень:

Антикорупційні обмеження щодо осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-12>.

Наприклад, у таких державах, як Японія, Нідерланди, Туреччина та Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, подібні обмеження діють упродовж двох років, в той час як у Норвегії – протягом шести місяців. В Канаді такі обмеження діють упродовж одного року для службовців та протягом двох років для міністрів, при цьому для вищих посадових осіб та працівників міністерств встановлено обмеження на здійснення лобістської діяльності упродовж п'яти років з дня припинення служби.

У Франції функціонують комітети з етики, які надають консультації державним службовцям щодо сумісності із подальшою діяльністю у приватному секторі. Крім цього, французьке законодавство забороняє службовцю протягом п'яти років після припинення служби брати фінансову участь в діяльності приватних підприємств, які мали контакти з органом, в якому працювала особа.

Характерною особливістю української моделі обмежень для осіб, які припинили публічну службу, є відсутність окремо встановленої відповідальності за їх порушення.

Таким чином, порушення обмеження на укладання трудових угод та правочинів у сфері підприємницької діяльності може тягнути за собою правові наслідки у вигляді визнання відповідної угоди чи правочину недійсним.

Що стосується порушення обмеження щодо представництва інтересів тієї чи іншої фізичної юридичної особи, то у даному випадку може йти мова про певні процесуальні наслідки (якщо мало місце представництво інтересів у суді) або знову ж таки про недійсність досягнутих під час такого представництва домовленостей.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення заборони, передбаченої пунктом 2 частини першої статті 10 Закону, є лише особи, які перебувають на службі. За незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень відповідальність передбачена статтею 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення:

Незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах інформації, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням

службових повноважень, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у статті 172-8 КУпАП є особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Також треба мати на увазі, що за незаконне використання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням посадових повноважень, відповідальність, залежно від конкретного виду інформації, може настати також за статтями 132, 182 і 359 (конфіденційна інформація про особу), 231 (комерційна та банківська таємниця), 232-1 (інсайдерська інформація), 328 і 381 (державна таємниця), 330 (конфіденційна інформація, що є власністю держави), 387 (дані досудового слідства) та деякими іншими КК України.

РОЗДІЛ IV. ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЮ КОРУПЦІЇ

СПЕЦІАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЩОДО ОСІБ, ЯКІ ПРЕТЕНДУЮТЬ НА ЗАЙНЯТТЯ ПОСАД, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону (крім кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів), проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто.

Організація проведення спеціальної перевірки покладається на керівника (заступника керівника) органу державної влади, органу місцевого самоврядування, на зайняття посади в якому претендує особа, крім випадків, установлених законом.

До проведення спеціальної перевірки залучаються спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, а в разі потреби – інші центральні органи виконавчої влади.

Спеціальна перевірка не проводиться щодо кандидата на посаду, який перебуває на посаді в державному органі, органі місцевого самоврядування та призначається в порядку переведення на посаду в іншому державному органі, органі місцевого самоврядування.

{Частину першу статті 11 доповнено абзацом четвертим згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

Кандидат на посаду, стосовно якого спеціальна перевірка вже проводилася, при призначенні, переведенні на посаду до іншого державного органу, органу місцевого самоврядування, повідомляє про це відповідний орган, який в установленому порядку запитує інформацію щодо її результатів.

{Частину першу статті 11 доповнено абзацом п'ятим згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

2. Спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, яка претендує на зайняття посади, зазначеної в пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону (крім кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів), зокрема щодо:

1) притягнення особи до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, наявності судимості, її зняття, погашення;

2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за корупційні правопорушення;

3) достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру;

4) наявності в особи корпоративних прав;

5) стану здоров'я, освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

3. Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади у строк, що не перевищує п'ятнадцяти календарних днів з дня надання згоди на проведення спеціальної перевірки.

У разі ненадання особою такої згоди питання щодо призначення її на посаду не розглядається.

Порядок проведення спеціальної перевірки затверджується Президентом України.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту розбіжностей у поданих претендентом на посаду автобіографії та/або декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік посадовою особою (органом), яка (який) проводить спеціальну перевірку, надається можливість претенденту на посаду протягом п'яти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом та/або виправити таку розбіжність.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки відомостей про претендента на посаду, які не відповідають встановленим законодавством вимогам для зайняття посади, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки та розгляду вищезазначених пояснень претендента на посаду факту подання ним підроблених документів або неправдивих відомостей, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, повідомляє протягом трьох робочих днів про виявлений факт правоохоронні органи та відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

Рішення про відмову у призначенні (обранні) на посаду може бути оскаржено до суду.

{Частина третя статті 11 в редакції Закону [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.}

4. Для проведення спеціальної перевірки особа, яка претендує на зайняття посади, подає до відповідного органу:

- 1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки;*
- 2) автобіографію;*
- 3) копію документа, який посвідчує особу;*
- 4) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до цього Закону;*
- 5) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;*
- 6) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України;*
- 7) копію військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);*
- 8) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності).*

5. Після одержання письмової згоди особи, яка претендує на зайняття посади, на проведення спеціальної перевірки орган, на посаду в якому претендує особа, не пізніше наступного дня надсилає до відповідних органів державної влади, до компетенції яких належить проведення спеціальної перевірки відомостей, передбачених у частині другій цієї статті, запит про перевірку відомостей щодо особи, яка претендує на зайняття відповідної посади.

Запит підписує керівник органу, на посаду в якому претендує особа, а в разі його відсутності – особа, яка виконує обов'язки керівника, або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

До запиту додаються копії документів, зазначених у частині четвертій цієї статті.

6. Інформація про результати спеціальної перевірки, підписана керівником органу, що здійснював перевірку, а в разі його відсутності – особою, яка виконує його обов'язки, або заступником керівника органу відповідно до розподілу функціональних обов'язків, подається до органу, який надіслав відповідний запит, у семиденний строк з дати надходження запиту.

Орган, на посаду в якому претендує особа, на підставі одержаної інформації готує довідку про результати спеціальної перевірки.

Особи, щодо яких проведена спеціальна перевірка, мають право на ознайомлення з довідкою про результати спеціальної перевірки та в разі незгоди з результатами перевірки можуть подавати зазначеним органам свої зауваження у письмовій формі.

7. Інформація про результати спеціальної перевірки та документи щодо її проведення є конфіденційними, якщо вони не містять відомостей,

що становлять державну таємницю. Такі документи зберігаються в порядку, встановленому відповідно до закону.

(Стаття 11 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

З 1 січня 2012 року набрала чинності стаття 11 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" (далі – Закон), якою запроваджено новий превентивний захід по запобіганню корупції, такий як спеціальна перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (далі – спеціальна перевірка).

Спеціальну перевірку запроваджено з метою підвищення якості відбору кандидатів на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування.

До 1 січня 2012 року подібна перевірка проводилася щодо значно меншої кількості посад. Обов'язкова спеціальна перевірка проводилась стосовно кандидатів на зайняття посад державних службовців, призначення або погодження призначення на які здійснюється Президентом України або Кабінетом Міністрів України, Головою Адміністрації Президента України, керівником Державного управління справами. Зокрема, перевірки підлягали відомості, повідомлені кандидатом на зайняття посади про себе, зазначені у деклараціях про доходи, зобов'язання фінансового характеру та майновий стан кандидата на зайняття посади щодо себе та членів своєї сім'ї, а також додержання кандидатом вимог, установлених законодавством про державну службу, боротьбу з корупцією, про державну таємницю.

На відміну від попередніх актів, які врегульовували питання проведення спеціальних перевірок, на сьогодні спеціальній перевірці підлягає більш широке коло осіб, тобто всі особи, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, крім кандидатів на пост Президента України, кандидатів у народні депутати України, кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та на посади сільських, селищних, міських голів, для яких така перевірка визначена виборчим законодавством.

Законом України ***“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики”*** від 14.05.2013 № 224-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18> стаття 11 Закону доповнена нормою:

«Спеціальна перевірка не проводиться щодо кандидата на посаду, який перебуває на посаді в державному органі, органі місцевого самоврядування та призначається в порядку переведення на посаду в іншому державному органі, органі місцевого самоврядування».

Кандидат на посаду, стосовно якого спеціальна перевірка вже проводилася, при призначенні, переведенні на посаду до іншого державного органу, органу місцевого самоврядування повідомляє про це відповідний

орган, який в установленому порядку запитує інформацію щодо її результатів.

Порядок організації проведення спеціальної перевірки відповідно до статті 11 Закону з метою чіткого визначення механізму проведення такої перевірки затверджений Президентом України:

Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25.01.2012 № 33/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/33/2012>.

Спеціальній перевірці підлягають відомості щодо:

- 1) притягнення особи до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, наявності судимості, її зняття, погашення;
- 2) факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за корупційні правопорушення;
- 3) достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру;
- 4) наявності в особи корпоративних прав;
- 5) стану здоров'я, освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання, підвищення кваліфікації.

Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади у строк, що не перевищує п'ятнадцяти календарних днів з дня надання згоди на проведення спеціальної перевірки. Бланк згоди передбачено як додаток до Порядку організації проведення спеціальної перевірки. Згідно з Порядком згода особи на проведення спецперевірки подається разом із заявою про призначення, а в разі конкурсного добору така згода подається протягом трьох днів із дати одержання кандидатом повідомлення про результати конкурсу. В Управлінні державної служби в Івано-Франківській області рекомендують при конкурсному доборі на посади відбирати згоду як до конкурсу (від усіх «конкурсантів»), так і після нього (від переможців конкурсу):

Рекомендації щодо проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування // Офіційний сайт Управління державної служби Голодержслужби України в Івано-Франківській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/sub/ivfrankovska/ua/publication/content/455.htm?lightWords=%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%96%D1%80>.

У разі ненадання кандидатом згоди спеціальна перевірка стосовно нього не проводиться і питання щодо його призначення або підготовки подання для призначення на відповідну посаду не розглядається.

Орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, який організовує проведення спецперевірки, не пізніше наступного робочого дня після одержання згоди кандидата надсилає до відповідних центральних органів виконавчої влади або до їх територіальних органів чи підрозділів (за

наявності) запит, підготовлений кадровою службою (іншим підрозділом) цього органу.

Запит підписується керівником відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, а в разі його відсутності – особою, яка виконує його обов'язки, або заступником керівника цього органу відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

До запиту додаються копії документів, які особа, що претендує на зайняття посади, подає до відповідного органу:

- 1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки;
- 2) автобіографію;
- 3) копію документа, який посвідчує особу;
- 4) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до цього Закону;
- 5) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;
- 6) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України;
- 7) копію військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- 8) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності);
- 9) інших документів, у яких містяться відомості, вимога щодо подання яких установлена законом.

Спеціальна перевірка проводиться:

Міністерством внутрішніх справ України – щодо відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення, про застосування до кандидата адміністративних стягнень за корупційні правопорушення.

Про затвердження Інструкції з обліку адміністративних правопорушень: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2012 № 1017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2021-12?nreg=z2021-12&find=1&text=%EA%EE%F0%F3%EF%F6&x=4&y=7>.

Міністерством юстиції України – щодо наявності у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення, відомостей про кандидата.

Під час спеціальної перевірки встановлюється наявність або відсутність кандидата на посаду в Єдиному державному реєстрі осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

В зазначеному Реєстрі містяться відомості не лише про притягнення до кримінальної та адміністративної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, а і відомості про притягнення особи до дисциплінарної або цивільно-правової відповідальності за вказані правопорушення.

Розподіл повноважень між Міністерством юстиції та його територіальними органами під час проведення спеціальної перевірки визначений таким чином, щоб інформація надавалась якнайшвидше, а тому

реєстратори територіальних органів Міністерства мають доступ до такого ж обсягу інформації, як і реєстратори центрального апарату.

Отже, на сьогодні немає необхідності направляти запити на перевірку за місцем реєстрації особи, якщо вона намагається працевлаштуватися, наприклад, в іншій області. Для проведення спеціальної перевірки Міністерством юстиції достатньо звернутись до найближчого до майбутнього місця роботи кандидата головного управління юстиції Міністерства юстиції України (в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі).

Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Міністерства юстиції України від 11.01.2012 № 39/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12>.

Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення: роз'яснення Міністерства юстиції України від 08.02.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-12>.

Щодо зміни Порядку спецперевірки осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 22.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0019323-12>.

Запобігання корупції в органах державної влади шляхом проведення спеціальної перевірки: роз'яснення Міністерства юстиції України від 19.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-12>.

Про затвердження Порядку звірки переліку осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені з посад у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення, з відомостями, що містяться в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Міністерства юстиції України, Національного агентства України з питань державної служби 29.11.2012 № 1764/5/228. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2026-12>.

Державною податковою службою України – щодо достовірності відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік.

Про затвердження Порядку зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей щодо відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента: постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 № 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/16-2012-п>.

У роз'ясненні Міністерства юстиції України:

Проблемні питання застосування Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції": роз'яснення Міністерства юстиції України від 10.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-12> йдеться про те, що при опрацюванні результатів спеціальної перевірки виникають проблеми. Зокрема, зустрічаються випадки різного розуміння терміна "неправдиві відомості", подання яких згідно із частиною третьою статті 11 Закону є перешкодою для прийняття на роботу (службу). Особливо це є актуальним з огляду на поширені випадки виявлення фактів подання таких відомостей (як правило, внаслідок помилки) у деклараціях про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру претендентів на зайняття посади.

Стосовно цього слід зауважити, що при визначенні неправдивості поданої інформації необхідно виходити із свідомого приховування чи перекручування тієї чи іншої інформації.

Тому в разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту подання кандидатом на зайняття посади у вказаній декларації неправдивої інформації насамперед має враховуватися характер виявлених розбіжностей. При цьому незначні описки чи технічні помилки в декларації не слід розцінювати як недостовірні відомості.

Наприклад, достатньою для відмови у прийнятті на службу підставою можна розглядати виявлення суттєвих розбіжностей між поданими кандидатом відомостями в декларації та фактичними його доходами або ж наявністю даних, які б підтверджували їх умисне приховування.

Таким чином, у разі виявлення за результатами спеціальної перевірки в деклараціях розбіжностей між відомостями про доходи, зазначеними кандидатом, та відомостями, наявними в органах державної податкової служби, кандидат має право звернутися до відповідного органу державної податкової служби з поясненням причин виникнення такої розбіжності та/або з доданням копій наявних у кандидата документів, які підтверджують відомості, зазначені ним у декларації.

В частині третій статті 11 Закону, яка викладена в редакції **Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики"** від 14.05.2013 № 224-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18> вказано, що у разі встановлення за результатами спеціальної перевірки факту розбіжностей у поданих претендентом на посаду автобіографії та/або декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік посадовою особою (органом), яка (який) проводить спеціальну перевірку, надається можливість претенденту на посаду протягом п'яти робочих днів надати письмове пояснення за таким фактом та/або виправити таку розбіжність.

Міністерством охорони здоров'я України, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації – щодо відомостей про стан здоров'я кандидата.

Про порядок проведення медичного огляду та спеціальної перевірки особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1405-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 123-1/о "Картка про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1407-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 133/о "Медична довідка про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1408-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 133-1/о "Журнал реєстрації виданих медичних довідок про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1409-12/paran3#n3..>.

Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації – щодо освіти, наявності у кандидата наукового ступеня, вченого звання.

Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання у осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.09.2012 № 986. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1664-12>.

До проведення спеціальної перевірки залучаються спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, а в разі потреби – інші центральні органи виконавчої влади. Так, відповідно до наказу:

Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки наявно-сті в осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, корпоративних прав: наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2012 № 448/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0449-12> спеціальна перевірка проводиться Державною реєстраційною службою України та реєстраційними службами

головних управлінь юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі.

Інформація про результати спеціальної перевірки, підписана керівником органу, що здійснював перевірку, а в разі його відсутності – особою, яка виконує його обов'язки, або заступником керівника органу відповідно до розподілу функціональних обов'язків, подається до органу, який надіслав відповідний запит, у семиденний строк з дати надходження запиту.

У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки та розгляду вищезазначених пояснень претендента на посаду факту подання ним підроблених документів або неправдивих відомостей посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, повідомляє протягом трьох робочих днів про виявлений факт правоохоронні органи та відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду.

Рішення про відмову у призначенні (обранні) на посаду може бути оскаржено до суду.

Орган, на посаду в якому претендує особа, на підставі одержаної інформації готує довідку про результати спеціальної перевірки.

Особи, щодо яких проведена спеціальна перевірка, мають право на ознайомлення з довідкою про результати спеціальної перевірки і в разі незгоди з результатами перевірки можуть подавати зазначеним органам свої зауваження у письмовій формі.

Інформація про результати спеціальної перевірки та документи щодо її проведення є конфіденційними, якщо вони не містять відомостей, що становлять державну таємницю. Такі документи зберігаються в порядку, встановленому відповідно до закону.

Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію: постанова Кабінету Міністрів України від 27.11.1998 № 1893. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1893-98-%D0%BF>.

До пріоритетних завдань на 2013 рік указом Президента України віднесено забезпечення дотримання Порядку організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженого Указом Президента України від 25 січня 2012 року № 33:

Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна–НАТО на 2013 рік: Указ Президента України від 05.07.2013 № 371/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/371/2013>.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Суб'єкти декларування зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до цього Закону.

{Абзац перший частини першої статті 12 зі змінами, внесеними згідно з Законом № 224-VII від 14.05.2013}.

Суб'єкти декларування, які не мали можливості подати до 1 квітня за місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік через перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами або для догляду за дитиною, через тимчасову непрацездатність, перебування за межами України, під вартою, подають таку декларацію за звітний рік до 31 грудня. Суб'єкти декларування, які звільняються або іншим чином припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за період, не охоплений раніше поданими деклараціями. Суб'єкти декларування, які звільнилися або іншим чином припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, зобов'язані протягом одного року подавати за своїм останнім місцем роботи (служби) декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, визначеними цим Законом.

{Абзац другий частини першої статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013}.

2. Відомості, зазначені у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Голови та суддів Верховного Суду України, голів та суддів вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора України та його заступників, Голови Національного банку України, Голови Рахункової палати, Голови та членів Вищої ради юстиції, членів Центральної виборчої комісії, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, перших заступників та заступників міністрів, заступників міністрів – керівників апаратів, керівників інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та їх заступників, членів колегіальних державних органів (комісій, рад), сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її утворення), районної, обласної ради та їх заступників, керівників виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад та їх заступників, секретаря сільської, селищної, міської ради підлягають оприлюдненню протягом 30 днів з дня їх подання

шляхом розміщення на офіційних веб-сайтах або опублікування в офіційних друкованих виданнях відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування. Відповідні відомості, розміщені на офіційних веб-сайтах державних органів та органів місцевого самоврядування, оприлюднюються на термін не менше одного року.

Відомості щодо реєстраційного номера облікової картки платника податків або серії та номера паспорта громадянина України, а також реєстрації місця проживання, дати народження декларанта, місцезнаходження об'єктів, які наводяться в декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, є інформацією з обмеженим доступом та оприлюдненню не підлягають.

{Частина другу статті 12 доповнено абзацом другим згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

{Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

3. У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента така особа зобов'язана в десятиденний строк письмово повідомити про це орган доходів і зборів за місцем проживання із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента.

{Частина третя статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 224-VII від 14.05.2013](#), [№ 406-VII від 04.07.2013](#)}

4. Порядок зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей, передбачених частиною третьою цієї статті, затверджується Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог, встановлених законом.

5. Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної в пункті 1 та підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду подає в установленому законом порядку декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою, що додається до цього Закону

(Стаття 12 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Об'єктом фінансового контролю, передбаченого статтею 12 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" (далі – Закон), є:

1) майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік, відображені у відповідній декларації цієї особи, що складається за формою, яка додається до цього Закону (ч. 1 ст. 12). Відповідно до форми Декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за 20 ... рік, розміщеної в Додатку до Закону, декларуванню підлягають:

а) відомості про доходи декларанта і членів його сім'ї, одержані (нараховані) з усіх джерел в Україні і за межами України, зокрема: заробітна

плата, інші виплати та винагороди, нараховані (виплачені) декларанту відповідно до умов трудового або цивільно-правового договору; дохід від викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту; авторська винагорода, інші доходи від реалізації майнових прав інтелектуальної власності; дивіденди, проценти; матеріальна допомога; дарунки, призи, виграші; допомога по безробіттю; аліменти; спадщина; страхові виплати, страхові відшкодування, викупні суми та пенсійні виплати, що сплачені декларанту за договором страхування, недержавного пенсійного забезпечення та пенсійного вкладу; дохід від відчуження рухомого та нерухомого майна; дохід від провадження підприємницької та незалежної професійної діяльності; дохід від відчуження цінних паперів та корпоративних прав; дохід від передачі в оренду (строкове володіння та/або користування) майна; інші види доходів;

б) відомості про нерухоме майно, що перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта і членів його сім'ї, та витрати декларанта на придбання такого майна або на користування ним: земельні ділянки; житлові будинки; квартири; садовий (дачний) будинок; гаражі; інше нерухоме майно;

в) відомості про транспортні засоби, що перебувають у власності, в оренді чи на іншому праві користування декларанта і членів його сім'ї, та витрати декларанта на їх придбання (користування): автомобілі легкові; автомобілі вантажні (спеціальні); водні засоби; повітряні судна; інші засоби;

г) відомості про вклади у банках, цінні папери та інші активи, що перебувають у власності декларанта і членів його сім'ї, та витрати декларанта на придбання таких активів: сума коштів на рахунках у банках та інших фінансових установах; номінальна вартість цінних паперів; розмір внесків до статутного (складеного) капіталу товариства, підприємства, організації;

г) відомості про фінансові зобов'язання декларанта і членів його сім'ї та інші його витрати: добровільне страхування; недержавне пенсійне забезпечення; утримання зазначеного у декларації нерухомого майна, у транспортних засобів й активів; погашення основної суми позики (кредиту); погашення суми процентів за позику (кредитом); інші витрати;

2) валютні рахунки згаданої особи в установах банків-нерезидентів (ч. 3 ст. 12).

Суб'єкти декларування (відповідно до статті 1 Закону) – особи, зазначені в пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, які зобов'язані подавати декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру.

Особа, яка претендує на зайняття посади, зазначеної в пункті 1 та підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 Закону, до призначення або обрання на відповідну посаду також подає в установленому законом порядку декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за [формою](#), що додається до Закону.

Рекомендації та роз'яснення щодо виконання основних вимог до заповнення декларацій, наведення відомостей в розділах декларації можна знайти в мережі Інтернет, наприклад:

Декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру особами, які займають посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також які претендують на зайняття відповідних посад: роз'яснення Міністерства фінансів України від 30.01.2012 № 31-08310-3-8/520. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/tu09/legislation/law/Rozyasn/>.

Вимоги щодо декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру та оприлюднення декларацій: лист Міністерства юстиції України від 05.12.2012 № 6/н. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0036323-12>.

Роз'яснення з питань запобігання проявам корупції / Додаток до листа Нацдержслужби України 03.03.2012 N 1005/23-12 // Веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/rozjasnennja-z-pitan-zapobigannja-projavam-korupciyi-doc93603.html>.

Методичні рекомендації щодо декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру / Уклад.: С. В. Онищук, Н. В. Кухарська, В. І. Шавронський. – Івано-Франківськ: Управління державної служби Головного управління державної служби України в Івано-Франківській області, 2013. – 36 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/sub/ivfrankovska/ua/publication/content/42012.htm?lightWords=%3A%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97>.

Проблематика пов'язана з оприлюдненням відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру Президента України, Голови Верховної Ради України, народних депутатів України, Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, Голови та суддів Конституційного Суду України, Голови та суддів Верховного Суду України, голів та суддів вищих спеціалізованих судів України, Генерального прокурора України та його заступників, Голови Національного банку України, Голови Рахункової палати, Голови та членів Вищої ради юстиції, членів Центральної виборчої комісії, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, перших заступників та заступників міністрів, заступників міністрів – керівників апаратів, керівників інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та їх заступників, членів колегіальних державних органів (комісій, рад), сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті (у разі її утворення), районної, обласної ради та їх заступників, керівників виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад та їх заступників, секретаря сільської, селищної, міської ради:

Проблемні питання застосування Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції": роз'яснення Міністерства юстиції України від 10.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-12>, була знята внесенням змін і доповнень до частини другої статті 12 Закону, відповідно до Закону України **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики»** від 14.05.2013 № 224-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18>.

У разі відкриття суб'єктом декларування або членом його сім'ї валютного рахунка в установі банку-нерезидента така особа зобов'язана в десятиденний строк письмово повідомити про це орган державної податкової служби за місцем проживання із зазначенням номера рахунка і місцезнаходження банку-нерезидента.

Питання правових наслідків подання недостовірних відомостей про майно, доходи і зобов'язання фінансового характеру при прийнятті на службу врегульовано статтею 11 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції":

«У разі встановлення за результатами спеціальної перевірки та розгляду пояснень претендента на посаду факту подання ним підроблених документів або неправдивих відомостей, посадова особа (орган), яка (який) здійснює призначення (обрання) на цю посаду, повідомляє протягом трьох робочих днів про виявлений факт правоохоронні органи та відмовляє претенденту у призначенні (обранні) на посаду».

У разі неподання або несвоєчасного подання декларації при проходженні служби особа підлягає адміністративній відповідальності за статтею 172-6 КУпАП, що згідно із статтею 22 Закону тягне звільнення її з роботи:

«Неподання або несвоєчасне подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, передбаченої Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції", тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента тягне за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Відповідальність за подання у декларації недостовірних відомостей не передбачена, але слід мати на увазі, що ст. 164-1 КУпАП передбачена адміністративна відповідальність за неподання або несвоєчасне подання громадянами декларацій про доходи чи включення до декларацій перекручених даних, для яких доходів і даних законами України встановлено

обов'язкову форму обліку, а статтею 208 КК України – кримінальна відповідальність за незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання за межами України валютних рахунків фізичних осіб, вчинене громадянином України, що постійно проживає на її території, а так само валютних рахунків юридичних осіб, що діють на території України, вчинене службовою особою підприємства, установи чи організації або за її дорученням іншою особою.

Порядок зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей, передбачених частиною третьою статті 12 Закону, затверджується Кабінетом Міністрів України відповідно до вимог, встановлених законом:

Про затвердження Порядку зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей щодо відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента: постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 № 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/16-2012-п>.

Про виготовлення бланків декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2012 № 64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/64-2012-п>.

Відомості, що містяться в декларації, є конфіденційною інформацією (з обмеженим доступом). Згідно із Законом України "Про інформацію", під конфіденційною інформацією, як одного з видів інформації з обмеженим доступом, розуміють відомості, що знаходяться у володінні, користуванні або розпорядженні окремих фізичних чи юридичних осіб і поширюються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов.

Організацією, де працює декларант, мають бути вжиті заходи для обмеження доступу до декларацій, а також недопущення розголошення відомостей, що містяться у декларації.

28 квітня 2012 року набрав чинності Закон України "***Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо впорядкування податкового декларування***" від 24.04.2012 № 4661-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4661-17>, згідно з яким державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, особи, які претендують на зайняття посади державного службовця або в органах місцевого самоврядування, кандидати на посаду сільського, селищного, міського голови декларують свої доходи один раз за місцем роботи (служби) за формою, що додається до Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

З 1 січня 2014 року набувають чинності доповнення статті 12 Закону частинами шостою–десятою такого змісту:

"6. З метою забезпечення відкритості та прозорості діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, уповноваженими підрозділами проводяться:

- 1) перевірка фактів своєчасності подання декларацій;*
- 2) перевірка декларацій на наявність конфлікту інтересів;*
- 3) логічний та арифметичний контроль декларацій.*

7. Перевірка факту своєчасності подання декларації здійснюється протягом п'ятнадцяти робочих днів з дня, у який така декларація повинна бути подана.

8. Перевірка декларації на наявність конфлікту інтересів суб'єкта декларування здійснюється протягом тридцяти днів з дня подання декларації і полягає у порівнянні службових обов'язків суб'єкта декларування з його та членів його сім'ї фінансовими інтересами.

9. Логічний та арифметичний контроль декларації здійснюється протягом тридцяти днів з дня подання декларації у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування державної податкової політики, та Міністерством юстиції України.

У разі виявлення під час перевірки декларації арифметичних або логічних помилок уповноважений підрозділ невідкладно письмово повідомляє про це відповідного суб'єкта декларування, який має право протягом п'яти днів з дня отримання такого повідомлення подати уповноваженому підрозділу письмове пояснення та/або виправлену декларацію.

У зв'язку з проведенням логічного та арифметичного контролю декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру суб'єкта декларування уповноважений підрозділ має право робити запити до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності щодо зазначених відомостей.

Державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, яким надіслано запит уповноваженого підрозділу, зобов'язані не пізніше десяти робочих днів з дня отримання запиту подати копії необхідних документів або відповідну інформацію.

10. У разі встановлення за результатами передбачених цією статтею перевірок ознак правопорушення уповноважений підрозділ письмово повідомляє керівника відповідного державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, його апарату, органу місцевого самоврядування, юридичної особи публічного права та правоохоронні органи".

Відповідно до статті 1 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції":

уповноважені підрозділи – уповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, які утворюються (визначаються) в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, їх апаратах, органах місцевого самоврядування та юридичних особах публічного права за

рішенням керівника органу або юридичної особи публічного права в порядку, визначеному законодавством.

КОДЕКСИ ПОВЕДІНКИ

1. Загальні вимоги до поведінки осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог установлюються законом.

2. Законами та іншими нормативно-правовими актами, що визначають організацію і порядок діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надання окремих видів державних послуг або порядок діяльності категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, місцевого самоврядування, можуть установлюватися спеціальні вимоги щодо поведінки таких осіб.

3. Держава сприяє закріпленню норм професійної етики та інших вимог щодо здійснення окремих видів діяльності в кодексах поведінки підприємців, представників відповідних професій.

(Стаття 13 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

У статті 8 Конвенції ООН проти корупції («Кодекси поведінки державних посадових осіб») зазначено, зокрема, що: з метою боротьби з корупцією кожна Держава-учасниця заохочує непідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб згідно з основоположними принципами своєї правової системи, зокрема, прагне застосовувати кодекси або стандарти поведінки для правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій. З метою реалізації положень цієї статті кожна Держава-учасниця бере до уваги, у належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, відповідні ініціативи регіональних, міжрегіональних та багатосторонніх організацій, наприклад:

Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб: Міжнародний документ, ООН. – від 23.07.1996.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_788.

Модельний кодекс поведінки державних службовців (Додаток до Рекомендацій № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців : прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=ADD49945492AB4622122873FCCB7BD8D?art_id=48082&cat_id=46352.

Згідно з вимогами Модельного кодексу державні службовці при виконанні службових обов'язків повинні, зокрема:

- сумлінно виконувати свої службові обов'язки, проявляти ініціативу і творчі здібності, постійно підвищувати професійну кваліфікацію та удосконалювати організацію своєї роботи;

- виконувати свої посадові обов'язки чесно, неупереджено, не надавати будь-яких переваг та не виявляти прихильність до окремих фізичних і юридичних осіб, політичних партій, рішуче виступати проти антидержавних проявів і сил, які загрожують порядку в суспільстві або безпеці громадян;

- сумлінно виконувати свої посадові обов'язки, дотримуватися високої культури спілкування, шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, інших осіб, з якими у нього виникають відносини під час виконання своїх посадових обов'язків;

- не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам суспільства та держави чи негативно вплинути на його репутацію.

Комітет Міністрів Ради Європи доручив Групі країн проти корупції (ГРЕКО) слідкувати за виконанням цієї рекомендації.

Варта уваги також Рекомендація Ради Організації економічного співробітництва та розвитку по покращенню етики поведінки на державній службі, прийнята 23 квітня 1998 року, яка встановлює, що етичні норми для державної служби мають бути чіткими і зрозумілими. Державні службовці повинні знати основні принципи і норми, якими вони мають послуговуватися в повсякденній роботі, та межі допустимої поведінки.

Цього можна досягнути шляхом постійного інформування та викладення зазначених етичних норм і принципів державної служби. Зокрема, це кодекс доброчесної поведінки, що дозволить досягнути єдиного розуміння зазначених принципів і норм як на всіх рівнях державного управління, так і в більш широких колах суспільства.

Крім того, етичні норми мають бути відображені в правовій системі, яка є основою для доведення мінімальних обов'язкових норм і принципів поведінки до відома кожного державного службовця. Закони та нормативні акти можуть і повинні створювати основу для здійснення керівництва, розслідування, дисциплінарних заходів і судового переслідування.

Державні службовці повинні знати свої права та обов'язки при виявленні ними фактичних або можливих правопорушень у сфері державної служби. Для таких ситуацій повинні бути передбачені чіткі правила і процедури, яких мають дотримуватися державні службовці та посадові особи, та офіційно затверджена ієрархія відповідальності. Державні службовці також мають знати, який захист їм надаватиметься у разі виявлення ними таких правопорушень.

Процес прийняття рішень має бути прозорим та відкритим для його ретельного розгляду. Суспільство має знати, яким чином державні інститути розпоряджаються даними їм повноваженнями і ресурсами. Інформаційна прозорість може бути підкріплена такими заходами, як застосування систем розкриття відомостей та визнання ролі активних та незалежних засобів масової інформації.

Керівники повинні демонструвати та заохочувати етичну поведінку, зокрема, шляхом створення адекватних умов роботи, надання дієвої оцінки показників роботи.

Умови державної служби і робота з кадрами також мають заохочувати етичну поведінку (умови прийняття на роботу, перспективи просування по службі, можливості підвищення кваліфікації, адекватна оплата праці та політика у сфері роботи з кадрами).

В рамках державної служби мають діяти адекватні механізми підзвітності. Державні службовці мають бути підзвітні не лише керівництву, а й суспільству. Засоби реалізації підзвітності можуть бути як внутрішніми по відношенню до установи або відомства, так і діючими у масштабах усього державного апарату.

Для боротьби з неправомірною поведінкою мають передбачатися відповідні процедури та санкції. Тобто необхідно створити надійні процедури та ресурси для відслідковування, доповіді про розслідування випадків порушення правил державної служби, а також співрозмірні адміністративні або дисциплінарні санкції.

В роз'ясненні Міністерства юстиції України щодо корупційних ризиків звертається увага на те, що перше місце серед корупційних ризиків не випадково посідає недоброчесність у поведінці державних службовців:

Корупційні ризики в діяльності державних службовців: роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.04.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11>.

Етично-психологічні аспекти та соціально-правові фактори мають досить великий вплив на сумлінність державних службовців при виконанні останніми посадових обов'язків, оскільки державний службовець завжди приймає рішення у першу чергу на підставі власного досвіду, психологічного ставлення до виконуваної роботи, а також ґрунтуючись на особистих переконаннях і персональному соціально-матеріальному становищі.

До того ж під час добору осіб на посаду державного службовця одним із вагомих критеріїв є, зокрема, така моральна риса, як доброчесність (чесність, моральність, добропорядність).

Професійна етика державних службовців України з перших років незалежності стала об'єктом уваги вітчизняних науковців і практиків, які в зростанні ролі гуманітарного, морально-етичного чинника вбачають основну закономірність демократичного розвитку суспільства:

Мірошниченко Г. О. Правові аспекти формування професійної етики державних службовців в умовах демократизації державного управління / Г. О. Мірошниченко // Культурологічний вісник Нижньої Наддніпряни: Наук. журнал. – 2010. – Вип. 25. – С. 104–107. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Kultv/2010_25/18_miros.pdf.

Актуалізації проблеми професійної етики державних службовців України і активізації її нормативно-правового забезпечення сприяв вибір європейського напрямку розвитку. Проведений аналіз нормативно-правової

бази діяльності державних службовців, а також державних Програм розвитку державної служби засвідчив про прагнення до утвердження європейських цінностей і принципів у професійній діяльності державних службовців.

Важливість впровадження в діяльність органів державного управління етичних принципів демократичного врядування зазначається у багатьох наукових дослідженнях.

Грицяк Н. В. Етичні принципи демократичного врядування та їх значення: європейський вимір / Н. В. Грицяк // Державне управління: теорія та практика: електронне наукове фахове видання. – 2010. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10gnvzev.pdf>.

У статті обґрунтовано європейський підхід до етичних принципів демократичного врядування та їх значення. Досліджено сучасний стан та потенціал подальшого розвитку етичних принципів демократичного врядування.

Етичні принципи здатні створити успішну стратегію боротьби з корупцією. Особливість етичних принципів демократичного врядування насамперед полягає в їх регулятивному характері, взаємоузгодженості та взаємодії, сутнісній природі, ефективності впливу на суспільні відносини. Так, регулятивний характер етичних принципів проявляється у тому, що вони підлягають текстуальному закріпленню у правових актах та мають вищий ступінь гарантування (оскільки вони конкретизуються в правилах, нормах).

Чітке визначення етичних принципів як морально-етичних орієнтирів побудови та діяльності державного управління є умовою забезпечення єдності інтересів суспільства, організації і окремого її члена як суб'єкта професійної діяльності й відносин. Усвідомлення соціальної значущості етичних принципів демократичного врядування зумовлює потребу в підтримці їх, зокрема через побудову етичної інфраструктури, елементами якої є публічне прийняття присяги, етичний кодекс державного службовця, система навчання з питань етики спілкування, діяльності та відносин; справедливий розподіл обов'язків і організаційне впорядкування відносин; система заохочення працівників і колективу за етичну поведінку; створення на постійній основі структури для здійснення внутрішнього і зовнішнього (з боку платників податків і організацій громадянського суспільства, засобів масової інформації) контролю за дотриманням етичних принципів.

Проте втілення етичних принципів демократичного врядування ускладнюється загальним рівнем моральної свідомості в українському суспільстві, де й досі домінуючим залишається стереотип сприйняття моралі та етики як абстракції. Це з одного боку. З другого боку, неналежна організація праці (особливо планування робочого часу) та кадрова політика (добір кадрів, умови проходження служби, перспективи кар'єрного зростання тощо) не сприяють дотриманню принципів етики демократичного врядування. Все вищевказане обумовлює ставлення до етичних принципів демократичного врядування як вторинного явища. Хоча у дійсності саме на етичних принципах будується повноцінна система демократичного врядування та

адміністративна спроможність національної системи державного управління, які відповідали б європейським стандартам та кращим вітчизняним управлінським традиціям і вимогам.

Грицяк Н. Впровадження етичних принципів демократичного врядування та їх значення / Н. Грицяк // Ефективність державного управління: Зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 24. – С. 102–107. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Edu/2010_24/fail/hrytsak.pdf.

Обґрунтовано необхідність впровадження етичних принципів демократичного врядування та їх значення. Досліджено сучасний стан та потенціал подальшого розвитку етичних принципів демократичного врядування.

Василевська Т. Е. Особистісні виміри професійної етики державного службовця [Текст]: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.03 / Тетяна Едуардівна Василевська; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2009. – 427 с.

Штиршов О. М. Кодекс поведінки державних службовців як шлях розбудови етичної інфраструктури державної служби: сутність і особливості реалізації / О. М. Штиршов // Наукові праці: Наук.-метод. журнал. Політичні науки. – 2007. – Том 69. – Вип. 66. – С. 148–151. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2007/69-56-27.pdf>.

У статті розглянуто основні елементи етичного кодексу державних службовців як складової частини етичної інфраструктури державної служби, розкрито його головні елементи та механізми реалізації на сучасному етапі розвитку державної служби.

Штиршов О. М. Етичне управління – складова етичної інфраструктури державної служби / О. М. Штиршов // Наукові праці: Наук.-метод. журнал. Політологія. – 2008. – Вип. 66. – С. 142–146. – [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Politology/2008_66/66-27.pdf.

Загальні вимоги до поведінки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх службових повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог установлюються законом.

Закон України «Про правила етичної поведінки» від 17.05.2012 № 4722-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>.

Законами та іншими нормативно-правовими актами, що визначають організацію і порядок діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, надання окремих видів державних послуг або порядок діяльності категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, місцевого самоврядування, можуть установлюватися спеціальні вимоги щодо поведінки таких осіб.

Щодо державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування діють Загальні правила поведінки державного службовця, затверджені наказом Голодержслужби України:

Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: наказ Головного управління державної служби України від 04.08.2010 № 214. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>.

Ці Загальні правила є узагальненням стандартів етичної поведінки, доброчинності та запобігання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців та способів врегулювання конфлікту інтересів. Вони ґрунтуються на Конституції України та визначених Законом України “Про державну службу” принципах державної служби, спрямовані на підвищення авторитету державної служби та зміцнення репутації державних службовців, а також інформування громадян про норми поведінки, яких вони мають очікувати від державних службовців.

Важливим є питання впровадження етичних стандартів на місцевому рівні:

Васильєва О. І. Досвід українських громад з питань впровадження етичних стандартів на місцевому рівні / О. І. Васильєва // Наукові розвідки з державного та мініципального управління: Зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nrzd/2011_2/3.pdf.

У статті проведено дослідження позитивного досвіду українських громад, місцевих влад щодо впровадження етичних стандартів на місцевому рівні.

Толкованов В., Щербак Н. Про деякі аспекти впровадження стандартів публічної етики на місцевому і регіональному рівнях / В’ячеслав Толкованов, Наталія Щербак // Спільнота кращих державних службовців України. – 2011. – 2011-08-17. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kds.org.ua/blog/tolkovanov-v-pro-vprovadzhennya-standartiv-publichnoi-etiki>.

Одним з основних елементів муніципального плану заходів щодо боротьби з корупцією має стати розроблення Муніципального кодексу етики (Кодексу доброчесної поведінки посадових осіб, уповноважених на виконання функцій територіальної громади). Для його розроблення рекомендується взяти за основу підготовлений українськими фахівцями та експертами Ради Європи український модельний кодекс щодо стандартів публічної етики на місцевому рівні.

Лазор О. Порівняльно-правовий аналіз у процесі адаптації муніципальних кодексів в Україні до міжнародних стандартів / О. Лазор // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць. – 2008. – Вип. 14/15. – С. 23–39. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Edu/2008_14_15/fail/Lazor_O_D.pdf.

Актуалізовано питання протидії корупції в органах місцевої влади, підвищення морально-етичних вимог до поведінки посадових осіб місцевого самоврядування. Висвітлено основні міжнародні стандарти щодо змістовного наповнення кодексів етики. Напрацьовано рекомендації для розробників кодексів.

Нижче наводяться приклади етичних кодексів місцевих органів:

Про затвердження Етичного кодексу державного службовця Красноокнянської районної державної адміністрації: наказ керівника апарату Красноокнянської районної державної адміністрації Одеської області від 20 грудня 2010 року №9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://krasnooknirda.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=31537&id=383>.

Етичний кодекс прийнято відповідно до статей 2, 6, 25 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» з метою забезпечення довіри суспільства та громадян до державної служби, підвищення авторитету районної державної адміністрації та репутації службових осіб райдержадміністрації, забезпечення ефективного здійснення завдань і функцій райдержадміністрації, профілактики корупції у райдержадміністрації, розширення можливостей впливу громадськості району на оцінку і якість діяльності райдержадміністрації, інформування фізичних та юридичних осіб про поведінку, яку вони вправі очікувати від державних службовців.

Про затвердження Кодексу поведінки посадових осіб Тернопільської міської ради: розпорядження міського голови від 01 липня 2010 року № 9 № 601-к. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.te.ua/normativnie-dokument/sistema_upravlinnya /10525.html.

Кодекс поведінки посадових осіб затверджений відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», “Про службу в органах місцевого самоврядування”, “Про засади запобігання і протидії корупції” та наказу Головного управління державної служби України від 04.08.2010 р. № 214 “Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця”.

Робочу групу створено при Харківській облраді з розроблення морального кодексу для депутатів. До складу групи увійшли працівники Харківського регіонального інституту держуправління Національної академії держуправління при Президентові України, вчені, включаючи спеціалістів з етики, представники ЗМІ:

Влада Харківщини розробить моральний кодекс для депутатів // Веб-сайт “Укрінформ”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/vlada_harkova_rozrobit_moralniy_kodeks_dlya_deputativ.

Боротьба з правопорушеннями у сфері службової діяльності ОВС у сучасних умовах розглядається як один із пріоритетних напрямків внутрішньої політики України, яка спрямована на захист прав, свобод та законних інтересів громадян.

Прийняття етичних норм дозволяє встановити єдині вимоги до осіб, яких приймають на службу в ОВС, окреслити межі дозволеного і недозволеного, а також відповідальності за порушення цих норм. Такий підхід дозволить ефективніше протидіяти корупції в міліцейському середовищі.

Професійна етика працівників ОВС – це вид трудової моралі суспільства, яка виявляється у вигляді норм, розпоряджень, правил поведінки, оцінок морального обличчя працівників, предметом діяльності яких є людина в процесі виконання ними службових обов’язків з охорони правопорядку та поведінки за межами служби.

Романів Н. І. Дотримання норм професійної етики співробітниками органів внутрішніх справ як один з основних факторів протидії корупції в міліцейському середовищі / Н. І. Романів // Митна справа. – 2012. – № 2(80), частина 2, книга 2. – С. 215–219. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2012_2_2/215.pdf.

В статті проводиться аналіз Етичного кодексу та Кодексу честі працівника ОВС. Автором запропоновано альтернативний підхід щодо прийняття нових кодексів поведінки, прийняття яких сприяло б збільшенню довіри громадян до співробітників ОВС, а також протидії вчиненню ними корупційних правопорушень.

До основних чинників правопорушень в органах та підрозділах внутрішніх справ можна віднести відсутність чітких критеріїв оцінювання діяльності, порушення моральних принципів, а також політичну нестабільність у державі.

Міжнародний досвід свідчить, що дотримання етичних норм в діяльності державних службовців, поліції, прокуратури, суддів є досить актуальним, і дозволяє встановити єдині вимоги до осіб, які поступають на службу в правоохоронні органи і суди. Встановлені норми і стандарти дозволяють ефективніше і якісніше протидіяти корупційним проявам, що є найгострішою проблемою для усього світу, зокрема для нашої країни.

34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 року був прийнятий Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку, в якому зазначені основні засади поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку. Наступним міжнародним актом поведінки посадових осіб є Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23 липня 1996 року, який складається з шести розділів, а саме: загальні принципи, колізії інтересів і відмова від права, повідомлення відомостей про активи, прийняття дарунків або інших знаків уваги, конфіденційна інформація, політична діяльність. Цікавою для обговорення є Інструкція з поведінки службовців державної адміністрації Італії (Декрет від 31 березня 1994 р.), яка складається з 14 статей (загальні положення, принципи, подарунки та інші матеріальні речі, участь у об’єднаннях та інших організаціях, обов’язкові доповіді, обов’язок утримуватись від вчинення дії, побічна діяльність, неупередженість, соціальні стосунки, поведінка на робочому місці, громадські стосунки, контракти, обов’язки щодо оцінки наслідків праці, поновлення інструкції). Відповідно до цього Декрету створені Інструкції, правила поведінки працівників правоохоронних органів Італії.

Дуже цікавими є правила та кодекси установ США. Перш за все необхідно відмітити, що галузеві, відомчі та територіальні правила і кодекси установ США, спираючись на Стандарти етичної поведінки державних службовців, розроблені Офісом по питаннях державної етики США. Офіційна

версія цього документа була затверджена 7 серпня 1992 року в 57 Федеральному Реєстрі з датою його введення в дію від 3 лютого 1993 року. Цей документ нараховує 75 сторінок і складається з 9 глав: загальні положення, подарунки від зовнішніх джерел, подарунки між службовцями, зіткнення фінансових інтересів, неупередженість при виконанні офіційних обов'язків, пошук іншого працевлаштування, зловживання займаною посадою, позаслужбова діяльність, додаткові нормативні акти етичних норм.

Окремим додатком до цих стандартів є Кримінальний кодекс та фінансова та секретна форма звітів державних службовців, які вони повинні подавати поряд із заповненням податкових декларацій.

На основі цих Стандартів кожний штат і конкретне відомство прийняли свої етичні правила, наприклад, Статут поліцейських міста Ленсинга, Кодекс етики поліцейських штату Мічиган та ін.

Для забезпечення етичних стандартів функціонують самостійні органи, які слідкують за дотриманням етичних норм працівниками даного органу, виявляють факти порушень, здійснюють розслідування, розглядають матеріали і накладають стягнення, здійснюють випуск брошур, буклетів, публікацій, складання комп'ютерних програм, запис відеокaset тощо.

Таким чином, багаторічний і багатий досвід США є корисним і цікавим для наших юристів.

Про затвердження Правил поведінки та професійної етики осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.11.2012 № 1017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0628-12>.

Питання дотримання правил етики та честі в податкових органах України досліджуються в науковій публікації:

Сусловець А. О. Взаємозв'язок протидії корупції із дотриманням правил етики і честі в податкових органах / А. О. Сусловець // *Право та управління: Електронне наукове фахове видання*. – 2010. – № 2. – С. 238–244. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/prup/2011_4/pdf/11caovpo.pdf.

Висвітлюються питання нормативно-правового забезпечення протидії корупції. Розглядаються перспективи вдосконалення чинного законодавства України.

Кодекс професійної етики працівника державної податкової служби України: Державна податкова служба у Львівській області (Веб-сайт). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lvsta.gov.ua/index.php?id=847>.

Кодекс професійної етики працівника органу державної податкової служби України (далі – Кодекс) визначає правила (норми) етичної поведінки працівника органу державної податкової служби (далі – працівник). Вимоги Кодексу спрямовані на забезпечення справляння законодавчо встановлених податків за умови сприяння громадянам у добровільному дотриманні ними

податкового законодавства, посилення справедливості та ефективності діяльності органів державної податкової служби.

Нижче наводяться приклади Кодексів професійної етики органів виконавчої влади:

Про затвердження Кодексу професійної етики державного службовця органів державної виконавчої служби у Запорізькій області: наказ Головного управління юстиції у Запорізькій області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dvs-zp.gov.ua/?q=node/315>.

Про затвердження Етичного кодексу: наказ Державної служби гірничо-го нагляду та промислової безпеки України від 8 серпня 2012 року № 144. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.inf.ua/2012/08.08.2012_144.htm.

Про затвердження Кодексу професійної етики службових осіб ДКРС: наказ Головного контрольно-ревізійного управління України (КРУ) від 24.03.2006 № 108. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/baseyt/ua-dmedpe.htm>.

Набув чинності Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Відповідний наказ підписав Генеральний прокурор Віктор Пшонка за результатами Всеукраїнської конференції працівників органів прокуратури, на якій і було одностайно ухвалено цей кодекс:

Про затвердження Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури: наказ Генеральної прокуратури України від 28.11.2012 № 123. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0010900-11>.

Відповідно до статті 5 Закону України "Про державну службу" та на виконання пункту 3 Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, затвердженого Указом Президента України від 22.04.2011 № 494, затверджений кодекс:

Про затвердження Кодексу поведінки працівників, до функціональних обов'язків яких належать оформлення та видача документів, що посвідчують особу: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства інфраструктури України, Головного управління державної служби України від 14.06.2011 № 319/149/145/145. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0784-11>.

На виконання пункту 10 Національного плану з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, затвердженого Указом Президента України від 22.04.2011 № 494, та з метою розширення співробітництва і посилення відповідальності у сфері управління кордонами затверджений кодекс:

Про затвердження Кодексу поведінки працівників, до функціональних обов'язків яких належить здійснення управління кордонами: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації

державної прикордонної служби України, Головного управління державної служби України від 05.07.2011 N 330/151/809/434/146. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE19660.html.

Цікавими мають бути приклади розроблення деяких етичних правил. Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла резолюцію про етичні правила поведінки парламентаріїв:

ПАРЄ прийняла нові правила поведінки для своїх парламентаріїв / Роман Сущенко // Веб-сайт “Укрінформ”. – Страсбург. – 5 жовтня 2012 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/pare_priynyala_novi_pravila_povedinki_dlya_svoih_parlamentariiiv_1760809.

Відповідно до статті 5 Закону України "Про нотаріат" розроблені Правила професійної етики нотаріусів України:

Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: наказ Міністерства юстиції України від 14.03.2013 № 431/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unp-rivne.com/index.html?id=341>

У ряді країн ЄС (Великобританії, Ірландії, Латвії, Литви, Німеччині) прийнято Кодекси етики (поведінки) для членів парламенту:

Запобігання конфлікту інтересів та корупції в депутатській діяльності: Досвід країн ЄС та пропозиції для України: // Часопис «Парламент». – 2011. – № 3. – С. 2–73. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Conflict%20of%20interests.pdf>.

У авторів дослідження виникає питання: чи існує реальна потреба у прийнятті аналогічного Кодексу в Україні? Відповідь на нього залежить від того, що саме буде регулювати такий Кодекс. Якщо він лише визначатиме загальні принципи поведінки депутатів (як, наприклад, у Польщі, Латвії або Литві), то у прийнятті Кодексу поведінки потреби немає взагалі, оскільки більшість принципів, закріплених у кодексах депутатської етики зарубіжних країн, вже в тій чи іншій формі знайшли відображення у чинному українському законодавстві.

Прийняття Кодексу етики/поведінки народного депутата України буде доцільним лише тоді, коли окрім загальних принципів поведінки та етики він також визначатиме можливі ситуації конфлікту інтересів, шляхи запобігання його виникненню та врегулювання (з урахуванням особливостей саме парламентської діяльності), визначатиме порядок провадження у справах про притягнення депутатів до дисциплінарної відповідальності, конкретизуватиме обов’язки депутатів, закріплені чинними законами (у тому числі в частині взаємодії з виборцями, ЗМІ тощо). У такому кодексі має враховуватись кращий досвід європейських країн у сфері здійснення депутатами своїх повноважень, а також національна практика застосування законодавства, насамперед законодавства про запобігання і протидію корупції та про доступ до публічної інформації.

УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ

1. Особи, зазначені у пункті 1 та підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, зобов'язані:

1) уживати заходів щодо недопущення будь-якої можливості виникнення конфлікту інтересів;

2) невідкладно у письмовій формі повідомляти безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів.

{Пункт 2 частини першої статті 14 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

2. Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порядок надання окремих видів державних послуг та провадження інших видів діяльності, пов'язаних із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, мають передбачати порядок та шляхи врегулювання конфлікту інтересів.

(Стаття 14 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Конфлікт інтересів – правове поняття; ситуація, за якої сторона, що укладає угоду, потенційно може одержати безпосередню вигоду, здійснюючи дії, які завдають збиток іншій стороні.

Також конфлікт інтересів може бути визначений як ситуація, за якої особа в позиції довіри має протилежні професійні або особисті інтереси. Такі протилежні інтереси можуть ускладнити виконання обов'язку неупереджено. Конфлікт інтересів існує навіть тоді, коли він не стає наслідком яких-небудь неетичних чи неправомірних дій. Конфлікт інтересів може створити враження нечистоти, що може підірвати довіру до особи в професійній сфері.

Конфлікт інтересів на державній службі виникає внаслідок існування можливостей для зловживання владою. Розпорядження владою та участь в управлінні надають державним службовцям можливості управляти значними матеріальними та людськими ресурсами, вони мають широкий доступ до інформації, можуть кардинально впливати на долю конкретної людини, тобто в державному управлінні потенційно існують умови для виникнення конфлікту інтересів.

Конвенція СОН проти корупції встановлює вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів не лише до державних управлінців, а й до держав. Згідно з Конвенцією кожна держава, що входить до складу ООН, має прагнути відповідно до принципів свого внутрішнього законодавства створювати, підтримувати та укріплювати такі системи, які сприяють прозорості та запобігають виникненню конфлікту інтересів.

Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі. – ОЕСР, 2003. – 68 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/governance/ethics/2957391.pdf> був одним з перших, у якому зверталась увага на важливість врегулювання конфлікту інтересів в сфері державного управління. Хоча конфлікт інтересів не слід

ототожнювати з корупцією, зростає розуміння того, що неадекватне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками урядовців може стати джерелом корупції.

Янюк Н. Конфлікт інтересів як причина корупції на публічній службі: правові засоби запобігання і протидії / Н. Янюк // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2012. – Випуск 55. – С. 139–146. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2012_55/139adm55.pdf.

У статті визначено, що основною причиною корупції на публічній службі є конфлікт інтересів. При формування антикорупційного законодавства як правового засобу подолання корупції у сфері публічної служби увагу слід приділяти актам, які передбачають запобіжні заходи. Антикорупційне законодавство має включати закони про правила професійної етики публічного службовця, про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, про заходи державного фінансового контролю за публічною службою.

Соціальні опитування експертів (керівників центральних органів виконавчої влади) проведені громадською організацією "Бесіда": **Конфлікт інтересів** / Корупція в Україні: частина 3 // Громадська організація Криворізька міська організація "Бесіда": Веб-сайт. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://besida.org/index.php/booklibleft/29-korupcia3?start=17> показує, що конфлікт інтересів є актуальною проблемою для всіх категорій державних службовців, особливо для керівників та працівників, які безпосередньо відповідальні за надання державних послуг юридичним і фізичним особам. 60% опитаних вважають, що за останні роки передумови конфлікту інтересів не зменшуються, а значною мірою розширюються. Активно йде процес кадрових переміщень між державними та недержавними органами, що створює неформальні зв'язки, які є потенційною зоною виникнення таких конфліктів.

Уже з кінця 90-х рр. експерти звертали увагу на те, що майже 80 % вищих посадовців перебували на своїх посадах менше року. Для України поширеною є практика формування кадрів за рахунок переходу працівників з інших сфер. Особливе значення має «перетікання» кадрів з бізнесу та політичних партій. Згідно з матеріалами опитування державних службовців 6,9% опитаних до зарахування на державну службу займалися підприємницькою діяльністю, а у 13,8 % опитаних підприємництвом займаються члени сім'ї. Серед респондентів, що знаходяться на посадах керівників відповідних органів або їхніх структурних підрозділів, вага цих категорій зростає майже вдвічі. Тобто об'єктивно існує можливість виникнення ситуації конфлікту інтересів.

Важливим показником етосу державної служби є здатність працівників давати адекватну оцінку різним ситуаціям своєї професійної діяльності, виявляти реальний чи потенціальний конфлікт та здійснювати такі дії, що дозволяють його уникати (відмовлятися від участі у вирішенні тих чи інших питань, заявляти самовідводи щодо участі в колегіальних органах). З метою

визначення такої суб'єктивної характеристики респондентам (державним службовцям) було запропоновано дати оцінку ситуації, де в діях посадової особи державного органу були ознаки свідомого створення конфлікту інтересів. Отримані результати засвідчують нездатність значної частини державних службовців (32%) адекватно будувати свою поведінку в ситуаціях реальних та потенціальних конфліктів.

Питання конфлікту інтересів регулюється наступними законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами:

Закон України *«Про засади запобігання і протидії корупції»* від 07.04.2011 № 3206-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.

Закон визначає поняття конфлікту інтересів (стаття 1), встановлює обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (стаття 7), обмеження щодо роботи близьких осіб (стаття 9) та визначає порядок врегулювання конфлікту інтересів (стаття 14).

Конфлікт інтересів – суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Закон України *«Про правила етичної поведінки»* від 17.05.2012 № 4722-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>.

Відповідно до статті 1 Закону термін "особисті інтереси" вживається в такому значенні – будь-які інтереси особи, зумовлені особистими, родинними, дружніми чи будь-якими іншими позаслужбовими стосунками з іншими особами, у тому числі особисті майнові та немайнові інтереси, а також ті, що виникають у зв'язку з членством особи або з її діяльністю, не пов'язаною з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, у громадських, релігійних чи інших організаціях.

Відповідно до статті 15 Закону України *«Про правила етичної поведінки»* особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, незважаючи на особисті інтереси, вживають вичерпних заходів щодо недопущення конфлікту інтересів, а також не допускають вчинення дій чи бездіяльності, що можуть спричинити виникнення конфлікту інтересів або створити враження його наявності. Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчиняти дії або бездіяльність на користь своїх особистих інтересів та/або інтересів третіх осіб.

Закон України *“Про державну службу”* від 16.12.1993 № 3723-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>. містить норми, які спрямовані на шляхи запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (статті 12, 16, 16-1).

Статтею 16-1 Закону України «Про державну службу» передбачено, що у разі виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень державний службовець зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому керівникові. Безпосередній керівник державного службовця зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншому державному службовцю, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: наказ Головного управління державної служби України від 04.08.2010 № 214. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10> (далі – Загальні правила), у яких наведені рекомендації щодо врегулювання конфлікту інтересів:

Державний службовець зобов'язаний у межах своїх повноважень вживати заходів щодо недопущення конфлікту інтересів, а саме суперечності між особистими інтересами та службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих йому службових повноважень.

Обставини, що можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів, повинні бути усунуті до того, як державний службовець буде призначений на посаду.

У разі коли обставини, що можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів, склалися після призначення на посаду, державний службовець повинен невідкладно повідомити в письмовій формі про це свого безпосереднього керівника та терміново вжити заходів щодо усунення таких обставин.

У разі виникнення конфлікту інтересів або за наявності підстав, за яких він може виникнути, державний службовець повинен дотримуватися цих Загальних правил.

Якщо державному службовцю стало відомо про наявність конфлікту інтересів у інших державних службовців, йому необхідно повідомити про це свого безпосереднього керівника.

Державний службовець, який повідомив про конфлікт інтересів свого безпосереднього керівника і вважає, що вжиті заходи є недостатніми, може повідомити про це в письмовій формі керівника органу державної влади. Безпосередній керівник зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншій посадовій особі, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

У разі виникнення конфлікту інтересів у державного службовця, який входить до складу колегіального органу (комітету, комісії, колегії, ради тощо), такий державний службовець не повинен брати участь у прийнятті рішення, якщо його неучасть не впливає на повноваження цього органу.

У разі якщо неучасть державного службовця, у якого виник конфлікт інтересів і який входить до складу колегіального органу, у прийнятті рішень цим органом призведе до втрати повноважень цим органом, участь такого державного службовця у прийнятті рішень має здійснюватись під контролем.

Державному службовцю рекомендується позбутись приватного інтересу, з приводу якого може виникнути конфлікт інтересів, шляхом відчуження корпоративних прав, майна або майнових прав, передачі їх у довірче управління або в будь-який інший спосіб.

У разі неможливості усунення конфлікту інтересів шляхом заміщення державного службовця іншою особою та відсутності можливостей для його переведення на іншу посаду відповідної категорії посад державних службовців керівник органу, де працює державний службовець, або його заступник відповідно до розподілу повноважень у найкоротший строк, але не більше ніж протягом одного робочого дня, приймає рішення про здійснення контролю за рішеннями, що приймаються цим державним службовцем. У рішенні зазначаються форма контролю, відповідальна особа та вимоги до державного службовця щодо прийняття рішень стосовно предмета конфлікту інтересів.

Державний службовець не пізніше наступного робочого дня з дня прийняття рішення про застосування контролю ознайомлюється з таким рішенням. Якщо конфлікт інтересів виникає у зв'язку з діяльністю державного службовця у складі колегіального органу, рішення про запровадження контролю над таким державним службовцем надсилається усім членам колегіального органу.

Контроль здійснюється у такій формі:

- перевірка особою, визначеною керівником державного органу, змісту рішень чи проектів рішень, що приймаються або розробляються державним службовцем або відповідним колегіальним органом з питань, пов'язаних із предметом конфлікту інтересів;

- розгляд справ та прийняття рішень державним службовцем у присутності особи, визначеної керівником державного органу.

Згідно із Загальними правилами обов'язковою складовою для врегулювання конфлікту інтересів є саме контроль з боку керівництва.

Кодекс України про адміністративні правопорушення: (Прийнято Верховною Радою Української Соціалістичної Республіки 7 грудня 1984 року № 8073-Х) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 від 18.12.1984, ст. 1122. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Відповідно до статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено відповідальність за порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів:

«Неповідомлення особою безпосереднього керівника у випадках, передбачених законом, про наявність конфлікту інтересів тягне за собою накладення штрафу від десяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Примітка. 1. Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пункті 1, підпунктах "а", "б" пункту 2 частини першої статті 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції".

2. У цій статті під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень».

Практичний досвід застосування статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення широко представлений в Інтернеті і є достатньо інформативний:

Справи про адмінправопорушення: Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-vimog-shhodo-povidomlennya-pro-konflikt-interesiv-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts> .

Інформаційно-правова система "Правоскоп" – безкоштовна єдина база даних, що містить понад 26 мільйони судових рішень, забезпечених унікальною системою моментального перегляду, пошуку, аналітики і представлених в систематизованому вигляді.

Протоколи о корупции, конфликт интересов / веб-сайт "В Законі", Гром Б. М. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vzakoni.com/forum/2-----/62-----.html#63>.

Наводяться Постанови судів по статті 172-7 КЗпАП.

У Полтаві за "куміство" звільнили начальника рятувально-водолазної служби / Інтернет видання "Полтавщина", 27 червня 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poltava.pl.ua/news/22880/>

Зазначений службовець упродовж липня 2011 по квітень 2013 років не повідомив керівництво про те, що у нього в підпорядкуванні знаходилася його дружина, яка обіймала посаду інспектора з кадрів.

Чиновник з Рівненщини "подарував" землю власній дружині / on line Експрес, 19.06.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expres.ua/news/2013/06/19/89013-chynovnyk-rivnenshchyny-podaruvav-zemlyu-vlasniy-druzhyni>.

Один із заступників голови Здолбунівської РДА, виконуючи у 2012 році обов'язки начальника управління агропромислового розвитку, не повідомив безпосереднього керівника про наявність конфлікту інтересів під час погодження проектів розпоряджень про виділення своїм близьким родичам у власність земельних ділянок для садівництва.

В.о. командира військової частини на Львівщині оштрафували за премію власній дружині // Львівська on line газета. – 07 грудня 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.ua/news/2012/12/07/6862>.

Як з'ясував спецпідрозділ БКОЗ УСБУ у Львівській області, військовослужбовець не повідомив своє керівництво про наявність конфлікту інтересів, а саме – про преміювання дружини, що була в його підпорядкуванні по службі, та надання їй доплат.

«Ефективна» боротьба із корупцією або як вийти сухим із води / Богдан Зелений, експерт ІПЦ «Наше право» / Громадський портал Львова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/762>.

З метою мінімізації можливості виникнення конфлікту інтересів державними службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування району та врегулювання конфлікту інтересів у разі виникнення адресується пам'ятка державним службовцям:

Пам'ятка державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування про поняття, зміст і способи врегулювання конфлікту інтересів, визначені чинним законодавством України / Офіційний веб-сайт Костопільської районної влади, 27 червня 2013. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kostvlada.org/dergslugba/2426-2013-06-27-08-00-37.html>.

Пам'ятка щодо врегулювання конфлікту інтересів під час проходження державної служби // Офіційний веб-сайт Чернівецької обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://oda.cv.ua/page/pam-yatka-shchodo-vregulyuvannya-konfliktu-interesiv-pid-chas-prokhodzhennya-derzhavnoi-sluzhbi>

Для більш глибокого ознайомлення з питаннями щодо шляхів врегулювання конфлікту інтересу рекомендуються навчальні посібники та наукові праці:

Професійна етика публічної служби та запобігання конфлікту інтересів: Навчальний посібник / Головне управління державної служби України, Порогова програма корпорації «Виклики тисячоліття» (МСС). – К.: Школа вищого корпусу державної служби, 2010. – 68 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/document/266106/ethics.pdf>.

Сьогодні постала проблема загального відставання етики поведінки публічного службовця від міжнародних стандартів. Однак саме додержання етичних норм при здійсненні службової діяльності є запорукою вчинення обґрунтованих і неупереджених дій та прийняття справедливих та об'єктивних рішень. Як наслідок, врегулювання професійної етики публічної служби є одним із дієвих заходів протидії корупції на публічній службі та формування професійного апарату службовців.

Для вирішення даної проблеми в Україні доцільно використати позитивний досвід зарубіжних країн, де вже діють відповідні законодавчі акти, які містять загальновизнані етичні стандарти і принципи публічної служби. Надання етичним нормам правової форми сприятиме підвищенню відповідальності кожного службовця за виконання доручених йому службових завдань та обов'язків. Разом з тим, законодавче врегулювання питань професійної етики публічної служби сприятиме не лише професійному

росту та компетентності публічних службовців, але й, що є найважливішим, поверне довіру громадськості до органів публічної влади.

Посібник підготовлений з метою сформулювати у публічних службовців загальні знання про: професійну етику публічної служби; вимоги, яким має відповідати особа, яка претендує на публічну службу; способи запобігання чи врегулювання конфлікту інтересів на публічній службі.

Конфлікт між державними й приватними інтересами: основні форми взаємодії влади і бізнесу та їх потенційні ризики й загрози // Розмежування влади та бізнесу: операція підвищеної складності. Розділ 3 / Аналітичний центр “Академія”: веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=919>.

Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Моногр. – Тернопіль: Астон, 2007. – 400 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kds.org.ua/sites/default/files/%20M.I.%20Професійна%20етика%20державних%20службовців%20теорія%20і%20практика%20формування%20в%20умовах%20демократизації%20ДУ.pdf>.

Монографія розвиває ідеї професійної етики державних службовців, розкриті в попередній роботі (Етика державних службовців, 2003). У ній здійснено системний концептуально-цілісний аналіз процесу формування етики державних службовців в умовах демократизації і професіоналізації державного управління. Обґрунтована модель етичної інфраструктури, яка забезпечує його реалізацію із урахуванням актуальних потреб розвитку української держави.

Шамраєва В. М. Забезпечення норм службової етики у структурах державної влади США / В. М. Шамраєва // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 1–9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1/doc/4/04.pdf.

Проаналізовано досвід Сполучених Штатів Америки з проблем забезпечення норм службової етики у структурах державної влади.

Визначено основні положення “морального кодексу” державних службовців щодо виконання посадових обов’язків, політичної діяльності тощо. Окреслено позитивні сторони такої практики та можливості її використання при подальшому вдосконаленні функціонування вітчизняної державної служби.

Йосифович Д. І. До питання про “конфлікт інтересів” / Д. І. Йосифович // Митна справа: Наук.-аналіт. журнал. – 2011. – № 3(75). – Ч. 2. – С. 62–66. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2011_3_2/62.pdf.

Стаття присвячена дослідженню правових основ попередження та урегулювання конфлікту інтересів, як одного із напрямків протидії корупції, в тому числі серед державних службовців.

Звернуто увагу на існуючі підходи до розв'язання вказаних проблем, які знайшли відображення в міжнародно-правових актах. Окремо проаналізовано досвід США у цій сфері.

Чорнолуцький В. П. Суб'єкти і процедури контролю професійної поведінки державних службовців / В. П. Чорнолуцький // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: Збірник наукових праць. – 2011. – № 2(5). – С. 167–172. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2011_2/2-5-27.pdf.

У статті проаналізовано суб'єкти та процедури контролю, що забезпечують професійну етичну поведінку державних службовців. Визначені шляхи удосконалення процедур контролю за дотриманням норм адміністративної етики.

У ґрунтовному дослідженні, присвяченому порівняльному аналізу законодавства і практик країн-членів ЄС в частині запобігання конфлікту інтересів наголошується на необхідності подальшого розвитку українського законодавства з метою удосконалення механізмів запобігання конфлікту інтересів, таких, як: наявність законодавчих актів (правил, кодексів тощо), які встановлюють обмеження чи заборони; обов'язковість декларування/розкриття інформації про активи та інтереси; створення органів, покликаних забезпечувати контроль за дотриманням встановлених правил та обмежень; проведення тренінгів та освітніх заходів з відповідних питань:

Запобігання конфлікту інтересів та корупції в депутатській діяльно-сті: Досвід країн ЄС та пропозиції для України // Часопис «Парламент». – 2011. – № 3. – С. 2–73. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://parlament.org.ua/upload/docs/Conflict%20of%20interests.pdf>.

Про необхідність удосконалення законодавства йдеться і в інших наукових та прикладних публікаціях:

Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів / Комітет Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2011. – 76 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/doccatalog/document?id=48519>.

У пропоноване друковане видання включено стенограму проведеного 2 листопада 2011 року засідання „круглого столу” у Комітеті Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією на тему: „Актуальні питання удосконалення антикорупційного законодавства щодо професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів”, тексти Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб і Рекомендації № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців.

Лопушинський І. П. Конфлікт інтересів на державній службі: проблеми законодавчого врегулювання в Україні / І. П. Лопушинський // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Державне управління. Політологія. – 2010. –

Т. 130. – Вип. 117. – С. 11–18. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/State_management/2010_117/117-2.pdf/

В процесі проходження державної служби службовець стикається з різноманітними конфліктними ситуаціями. На відміну від конфліктів економічного і політичного змісту конфлікти в системі державної служби мають регулюватися не лише цивільним законодавством, але й соціальними нормами, правилами, традиціями, що визначаються державною службою як особливого роду соціальним інститутом.

Проблема вирішення конфлікту інтересів у системі державної служби, так само, як і проблема протидії й боротьби з корупцією, потребує новітньої нормативно-правової бази, утворення відповідних державних структур та системних і узгоджених дій усіх секторів суспільства.

Витвицький Б. Корупція у публічному секторі: методи попередження та протидії / Богдан Витвицький, департамент юстиції США, посольство США, радник з правових питань, учасник програми «Виклик тисячоліття» // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. – 2009. – № 1 – С. 4–8. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.cppk.cv.ua/i/1956622.pdf>.

Зазначається, що для запобігання конфлікту інтересів існування кодексу професійної етики публічних службовців є необхідним. Кодекс має чітко та детально визначати конкретні правила професійної етики, якими варто керуватися під час виконання своїх службових обов'язків. Детальність та точність – дуже суттєві, кодекс не може бути декларативного характеру. Крім того, кодекс має показувати й громадянам, чого варто очікувати, а чого не можна вимагати від публічних службовців.

Кодекс професійної етики публічних службовців, окрім того, що дає визначення конфлікту інтересів, має й давати інструкції, як цього конфлікту інтересів уникати. Наприклад, шляхом позбавлення публічного службовця приватного інтересу, усунення службовця від права приймати рішення тощо.

Щоб кодекс діяв так, як цього вимагає міжнародний досвід, слід забезпечити його реалізацію на практиці. Це робиться двома основними методами. По-перше, треба створити добре організовану учбову програму, щодо вимог професійної етики. Кожен службовець має проходити подібне навчання. До того ж таке навчання має здійснюватися не лише при вступі особи на державну службу, а періодично. Наприклад, федеральний прокурор штату зобов'язаний щорічно проходити навчання щодо професійної етики, що стосується його роботи. Наприкінці тренінгу публічний службовець щорічно підписом засвідчує, що пройшов цей тренінг. Тренінг може тривати лише кілька годин, але проходити його треба обов'язково щорічно. Проходять його усі – від міністра до посадовця найнижчої ланки.

У Конвенції ООН проти корупції серед інструментів, спрямованих на запобігання корупції в приватному секторі, передбачено запобігання виникненню конфлікту інтересів шляхом установлення обмежень, у належних випадках і на обґрунтований строк, стосовно професійної діяльності колишніх державних посадових осіб у приватному секторі після

їхнього виходу у відставку або на пенсію, якщо така діяльність або робота безпосередньо пов'язана з функціями, що такі державні посадові особи виконували в період їхнього перебування на посаді або за виконанням яких вони здійснювали нагляд.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ, прийнятий на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 251-V від 18.10.2006 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 50. – ст. 496). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

Необхідність впровадження подібного обмеження впливає із Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000) 10 щодо кодексів поведінки публічних посадових осіб.

Арсенал антикорупційних інструментів з 1 січня 2014 року планується розширити шляхом внесення доповнень до статті 14 Закону відповідно до норм Закону:

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики” від 14.05.2013 № 224-VII. – (Набрання чинності окремих норм закону з 01.01.2014 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18>.

Статтю 14 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» доповнити частинами третьою–сьомою такого змісту (з 1 січня 2014 року згідно із Законом № 224-VII від 14.05.2013:

"3. Особи, зазначені у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону зобов'язані протягом десяти днів після призначення (обрання) на посаду передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом.

У такому випадку особам, зазначеним у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється передавати в управління належні їм підприємства та корпоративні права на користь членів своєї сім'ї.

4. Методичне забезпечення діяльності уповноважених підрозділів з питань запобігання, виявлення та урегулювання конфлікту інтересів у діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної служби.

5. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності суддів Конституційного Суду України та суддів судів загальної юрисдикції, Голови та членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників здійснюється Радою суддів України.

6. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів у діяльності Голови Верховної Ради України та народних депутатів України здійснюється комітетом, визначеним Верховною Радою України.

7. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів осіб, зазначених у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої статті 4 цього Закону, за винятком осіб, зазначених у частинах п'ятій і шостій цієї статті, здійснюється уповноваженими підрозділами".

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ПРОЕКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

1. З метою виявлення в чинних нормативно-правових актах та проектах нормативно-правових актів факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, розроблення рекомендацій стосовно їх усунення проводиться антикорупційна експертиза.

Порядок і методологія проведення антикорупційної експертизи та порядок оприлюднення її результатів визначаються Міністерством юстиції України.

2. Антикорупційна експертиза здійснюється Міністерством юстиції України, крім антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України, яка здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією.

3. Обов'язковій антикорупційній експертизі підлягають проекти законів України, актів Президента України, інших нормативно-правових актів, що розробляються Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади.

Результати антикорупційної експертизи проекту нормативно-право-вого акта підлягають обов'язковому розгляду під час прийняття рішення щодо видання (прийняття) відповідного нормативно-правового акта.

4. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів здійснюється щодо законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України згідно із щорічним планом, що затверджується Міністерством юстиції України, у таких сферах:

- 1) прав та свобод людини і громадянина;
- 2) повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 3) надання адміністративних послуг;
- 4) розподілу та витрачання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів;
- 5) конкурсних (тендерних) процедур.

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів державних органів, нормативно-правові акти яких підлягають державній реєстрації, здійснюється під час такої реєстрації.

5. Результати антикорупційної експертизи у разі виявлення факторів, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень, підлягають обов'язковому оприлюдненню.

6. Результати антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підлягають обов'язковому розгляду суб'єктом їх видання (прийняття).

7. За ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів.

Проведення громадської антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, а також оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством.

{Стаття 15 в редакції Закону № 224-VII від 14.05.2013}.

Однією з умов виникнення корупції в Україні є недосконалість законодавства, що дозволяє хапким на руку посадовим особам використовувати надані їм службові повноваження та пов'язані з цим можливості для одержання неправомірної вигоди або приймати обіцянки такої вигоди для себе чи інших осіб, уникаючи при цьому покарання.

Зменшити масштаби проблем, що виникають внаслідок недосконалості законодавства, покликана антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів, обов'язковість проведення якої передбачено статтею 15 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції" (далі – Закон), оскільки саме цей інструмент є одним із шляхів протидії корупції, що дозволяє викоринити корупціогенні норми ще на етапі підготовки проектів нормативно-правових актів.

Деякі питання проведення антикорупційної експертизи: наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2013 № 1608/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1325-13>.

Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції: роз'яснення Міністерства юстиції України від 21.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-12>.

Проблемам антикорупційної експертизи присвячено багато наукових та навчальних розробок:

Гавриш С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): Наук.-практ. журн. – 2008. – № 18. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/18text/g18_01.htm.

У статті розглянуто соціально-політичні та соціально-правові умови, стан та деякі проблемні питання запровадження антикорупційної експертизи законодавства в Україні.

Скулиш Є. Д. Антикоруційна експертиза проектів нормативно-правових актів / Є. Д. Скулиш // Порівняльно-правові дослідження: Українсько-грецький міжнар. наук. юрид. журнал. – 2009. – № 1. – С. 131–136. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppd/2009_1.pdf.

Розглянуто сутність та порядок проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, а також порядок скасування нормативно-правових актів або визнання їх незаконними. Визначено необхідність внесення до законодавства України як підстави для скасування нормативно-правових актів вчинення корупційного правопорушення.

Клімова С. М., Ковальова Т. В. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: Навч. посіб. / С. М. Клімова, Т. В. Ковальова. – Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2012. – 200 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vodolaga.org/2012/Korupcia/posibnyk_part_1.pdf.

У посібнику розглянуто питання запобігання та протидії корупції. Серед інших розкрито тему «Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів як спосіб запобігання корупції в органах публічної влади».

Положеннями Закону визначено, що порядок і методологія проведення антикорупційної експертизи та порядок оприлюднення її результатів визначаються Міністерством юстиції України.

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 20 травня 2010 року № 1085/5 "Питання проведення експертизи на наявність корупціогенних норм" антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів є невід'ємною частиною правової експертизи і відображається окремим пунктом у висновку Міністерства юстиції за результатами опрацювання відповідного проекту акта:

Про затвердження форми висновку юридичної служби міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, місцевих державних адміністрацій за результатами проведення юридичної експертизи проекту нормативно-правового акта: роз'яснення Міністерства юстиції України від 26.08.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0826-11>

Антикорупційна експертиза здійснюється фахівцями Міністерства юстиції відповідно до Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів (далі – Методологія), яку Міністерство юстиції України затвердило своїм наказом:

Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2010 № 1380/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10?test=NOaMfL2dtr584ry6Zi8QhG29HdlDAsFggkRbI1c>.

Відповідно до положень зазначеної Методології антикорупційною експертизою проектів нормативно-правових актів є діяльність із виявлення в

проектах нормативно-правових актів положень, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень (корупціогенні фактори), та розроблення рекомендацій з їх усунення.

Під поняттям "корупціогенний фактор" відповідно до положень Методології слід розуміти здатність нормативно-правової конструкції (окремого нормативного припису чи їх сукупності) самотійно чи у взаємодії з іншими нормами створювати ризик вчинення корупційних правопорушень.

До корупціогенних факторів Методологія відносить:

- нечітке визначення функцій, прав, обов'язків і відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- створення надмірних обтяжень для одержувачів адміністративних послуг;
- відсутність або нечіткість адміністративних процедур;
- відсутність чи недоліки конкурсних (тендерних) процедур.

До кожного зазначеного корупціогенного фактора у Методології визначено поняття такого фактора, критерії та способи його оцінки та можливі способи його усунення.

Під час оцінювання виявлених корупціогенних факторів особа, яка проводить експертизу, повинна обов'язково враховувати вид правотворчої діяльності і відповідно вид проекту нормативно-правового акта, що містить корупціогенні фактори. З цієї точки зору всі нормативно-правові акти поділяються на чотири групи (залежно від загрози породження корупціогенного фактора, починаючи з найменшої):

- 1) закони України;
- 2) нормативно-правові акти Президента України;
- 3) нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України;
- 4) нормативно-правові акти інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Міністерство юстиції України за сприяння Програми сприяння парламенту України II підготувало відеоматеріал про особливості антикорупційної експертизи нормативно-правових актів:

Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=cQBv3M9IpxE>.

З прикладами типових корупціогенних факторів можна ознайомитись:

Приклади типових корупціогенних чинників: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України, 30.09.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?artid=243689332>.

За результатами узагальненої практики щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних факторів за 2011 рік Міністерство юстиції виявило корупціогенні фактори у кожному сьомому акті. Так, у 2011 році на правову експертизу до Міністерства юстиції надійшло 1575 проектів нормативно-правових актів і у 216 з них були виявлені норми, які містили корупційні ризики.

Більшість таких норм були виявлені у проектах актів у сфері земельного, цивільного та фінансового законодавства. При цьому менше таких норм виявляли у проектах законів, а найбільше – у проектах підзаконних нормативно-правових актів.

Під час антикорупційної експертизи у проектах нормативно-правових актів найбільше було виявлено недоліків техніко-юридичного характеру, які також сприяють вчиненню корупційних правопорушень.

Досить часто проекти містили такий корупціогенний фактор, як неналежне визначення функцій, прав, обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування (дискреція), наслідком чого може бути невиправдане встановлення чи надмірне розширення дискреційних повноважень, створення умов для виникнення конфлікту інтересів та можливостей для зловживання наданими їм повноваженнями.

Відповідно до Методології Міністерства юстиції України дискреційні повноваження – сукупність прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з декількох варіантів управлінських рішень, передбачених проектом нормативно-правового акта.

Дізнатися більше про адміністративний розсуд та дискреційні повноваження у діяльності органів виконавчої влади можна з академічного курсу адміністративного права та численних наукових публікацій та публіцистичних виступів:

Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Редколегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/2635/15/>.

Дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування та сфери їх застосування: Веб-сайт “Моя газета”/ Международный информационный портал «Моя газета» (Хмельницкий), 28.03.12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moyagazeta.com/news/a-7627.html>.

Резанов С. А. Використання дискреційних повноважень в діяльності органів державного управління / С. А. Резанов // Форум права. – 2009. – № 1 – С. 480–483 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/fp/2009-1/09rcaodu.pdf>.

Досліджується поняття дискреційних прав, їх сутність та види. Розглядається механізм використання дискреційних повноважень та можливі шляхи удосконалення процесу захисту прав і свобод громадян від протиправних рішень посадових осіб органів державної влади.

Ткач Г. Забезпечення прав громадян в процесі реалізації дискреційних повноважень публічної адміністрації / Г. Ткач // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – Вип. 51. – С. 149–154 [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlnu_yu/2010_51/149adm51.pdf.

Досліджено важливе питання щодо забезпечення реалізації основних прав громадян в процесі здійснення публічною адміністрацією своїх дискреційних повноважень. Показано, наскільки надійність такого забезпечення пов'язана із завданнями публічної адміністрації та закріпленням їх як правозобов'язань. Також проаналізовано наявні в літературі погляди і висловлено певні міркування щодо можливості здійснення судового контролю за рішеннями та діями публічної адміністрації, прийнятими та вчиненими на основі адміністративного розсуду. Звернено увагу на засади, якими має керуватись адміністрація, реалізуючи дискреційну владу.

Белкін Л. М. Дискреційні повноваження органів влади як корупціогенний чинник / Л. М. Белкін // [VI Международная научно-практическая Интернет-конференция «Альянс наук: ученый – ученому» \(25–26 февраля 2011 года\)](http://www.confcontact.com/20110225/gu1_belkinl.php): WEB-ресурс научно-практических конференций. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110225/gu1_belkinl.php.

Відповідно до *Основних напрямів реалізації у 2012 році Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки*: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0009323-12> Міністерство юстиції України узагальнило практику антикорупційної експертизи, в результаті чого стаття 15 Закону має оновлену редакцію.

Закон України “*Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики*” від 14.05.2013 № 224-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18>.

За ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів.

Група громадських експертів розробила методичні рекомендації з проведення громадської антикорупційної експертизи. Рекомендації покликані допомогти особам, які мають мінімальний досвід у здійсненні громадського моніторингу чи громадської експертизи, навчитися максимально ефективно планувати і проводити власні експертизи проектів нормативно-правових актів.

Розроблено методологію проведення громадської антикорупційної експертизи / Веб-сайт: Центр політико-правових реформ (ЦППР), 25 січня 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.org.ua/files/Corruption/Anticorruption_expertise.pdf.

Як провести ефективну громадську антикорупційну експертизу? [Методичні рекомендації для членів громадських рад]. – Кіровоград, 2011. – 50 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gromrady.org.ua/wp-content/uploads/2011/05/Guidelines-for-Civil-Counsils_Anticorruption-expertise_18.04.2011_copy.pdf.

Як унормувати проведення громадської антикорупційної експертизи на рівні місцевої державної адміністрації?: Рекомендації для членів громадських рад / Т. Яцків, О. Хмара. – Кіровоград, 2011. – 16 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kharkivoda.org.ua/?page_id=868.

ВИМОГИ ЩОДО ПРОЗОРОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

1. Особам, зазначеним у пунктах 1-3 частини першої статті 4 цього Закону, забороняється:

- 1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;**
- 2) надавати несвоєчасно, недостовірно чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.**

2. Не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про:

- 1) розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, зазначеними в пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону;**
- 2) розміри, види оплати праці осіб, зазначених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, а також одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, дарунки (пожертви).**

(Стаття 16 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Право на доступ до інформації – конституційне право людини, передбачене і гарантоване статтею 34 Конституцією України, яка в свою чергу ґрунтується на положеннях Конвенції про захист прав людини та основних свобод (стаття 10), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (статті 18, 19) тощо.

Для забезпечення доступу до інформації у Рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи Раді Міністрів (81)19, схвалених у 1987 році, були визначені основні принципи щодо доступу до інформації, яка знаходиться у розпорядженні органів державної влади.

До цих принципів відносяться:

- Всі громадяни мають право скласти запит на інформацію, яка знаходиться у розпорядженні органів публічної влади.
- Заборонено відмовляти у запиті на інформацію лише тому, що інформація, на яку складається запит, не стосується особистих інтересів зацікавленої сторони.
- Кожен запит на інформацію повинен бути розглянутий у визначений термін, а у випадку відмови у наданні документів повинні бути чітко пояснено (обґрунтовано) причини відмови.
- Доступ до інформації може бути обмежений у випадках, визначених законом, і які стосуються інтересів національної безпеки, громадського

порядку, розслідування кримінальних злочинів або які можуть порушити право на приватність.

Однією з найважливіших засад функціонування Європейського адміністративного простору є відкритість та прозорість публічної адміністрації. У державах з демократичним режимом діють відповідні політико-правові механізми, спрямовані на досягнення максимальної прозорості в діяльності органів влади. Прозора влада повинна належним чином забезпечувати діалог з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень та постійний доступ до повної, об'єктивної, точної, зрозумілої інформації про діяльність органів державної влади та її посадових осіб відповідно до чинного законодавства. Від прозорості влади, від якості інформування громадськості про діяльність її органів в демократичній державі також залежить ефективність діяльності публічної адміністрації.

Закріплене Конституцією України право на інформацію передбачено, насамперед, Законами України "Про інформацію", "Про доступ до публічної інформації", "Про звернення громадян", "Про доступ до судових рішень", "Про засади запобігання і протидії корупції" та іншими нормативно-правовими актами:

Закон України **«Про інформацію»** від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

Закон України **«Про внесення змін до Закону України "Про інформацію"»** від 13.01.2011 № 2938-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>.

Закон України "Про інформацію" встановлює, що кожен має право на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Закон закріплює основні принципи інформаційних відносин, а саме: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Відповідно до Закону право на інформацію охороняється законом та держава гарантує всім суб'єктам інформаційних відносин рівні права і можливості доступу до інформації.

Також ніхто не може обмежувати права особи у виборі форм і джерел одержання інформації, за винятком випадків, передбачених законом.

Суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію.

Закон України **«Про звернення громадян»** від 02.10.1996 № 393/96-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

Закон України "Про звернення громадян" передбачає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого

самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Закон України «*Про доступ до публічної інформації*» від 13.01.2011 № 2939-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

Закон України "Про доступ до публічної інформації" визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес.

Під публічною інформацією мається на увазі відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

Зауважуємо, що особливістю цього Закону є те, що він не поширюється на відносини щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій, а також на відносини у сфері звернень громадян, які регулюються спеціальним законом:

Право на доступ до інформації як елемент правового статусу особи: роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-12>.

Насамперед слід відзначити, що право на звернення та право на доступ до публічної інформації тісно пов'язані між собою. Право на звернення – це викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заява (клопотання) і скарги (ст. 3 [Закону України "Про звернення громадян"](#)), до суб'єктів владних повноважень, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації.

Під запитом на інформацію розуміється прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні ([ст. 19 Закону України "Про доступ до публічної інформації"](#)).

Видано книгу-коментар до Закону про доступ до публічної інформації : [MediaSapiens](#), 2012-03-06. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4752>.

Народний депутат Андрій Шевченко презентував у Верховній Раді видання «Науково-практичний коментар до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Більш ніж 300-сторінкове видання містить постатейні роз'яснення ухваленого минулого року закону.

В 2011 році Закон України "Про доступ до публічної інформації" став найвищим досягненням України в світових рейтингах. Тоді Україна посіла 9

місце серед 89 країн світу за рейтингом забезпечення права на інформацію, розробленим двома провідними міжнародними організаціями Access Info Europe (Іспанія) та Centre for Law and Democracy (Канада).

І ось – новий успіх! Щойно Access Info Europe та Centre for Law and Democracy оприлюднили новий рейтинг свободи інформації, до якого увійшли вже 93 країни, що мають закони про вільний доступ до інформації. Україна піднялася на одну сходинку і тепер посідає 8 місце у світі.

У нашого Закону є резерви, щоб ще покращити свої показники. Наступний рейтинг має відобразити зміни до статті 6 Закону "Про доступ до публічної інформації":

«6. Не належать до інформації з обмеженим доступом відомості, зазначені у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, оформленої за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції", крім відомостей, зазначених в абзаці другого частини другої статті 12 цього Закону.

{Частина шоста статті 6 в редакції Закону [№ 4711-VI від 17.05.2012](#) із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.»

Зміни, внесені згідно з Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#), віднесли декларації про доходи всіх державних службовців до публічної інформації, у якій не може бути відмовлено. Цього немає навіть у країнах ЄС. Крім того, в Україні з'явився Представник з питань доступу до публічної інформації та захисту персональних даних Уповноваженого з прав людини. Тобто, в нас тепер є незалежний регулятор в сфері доступу до інформації:

Україна піднялася ще на одну сходинку в світовому рейтингу права на інформацію. Тепер ми на 8 місці! / Денис Іванеско, журналіст, керівник головного управління забезпечення доступу до публічної інформації АПУ: Українська правда: Блоги, 02 жовтня 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/ivanenko/506b0f1ead2b7/>.

Закон «Про доступ до публічної інформації», ухвалений під тиском громадськості, покликаний максимально відкрити доступ до інформації, котрою володіє влада. Його прийняттю передувала велика робота науковців:

Свобода інформації, прозорість, електронне врядування: погляд громадянського суспільства (аналітичні доповіді, збірка перекладів документів) / За ред. канд. юрид.наук А. В. Пазюка. – К.: МГО "Прайвесі Юкрейн", 2004. – 206 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101.

У виданні зібрано обрані тези виступів учасників міжнародної конференції "Свобода інформації, прозорість, електронне врядування: погляд громадянського суспільства", м. Київ, 15 червня 2004 р. Подається аналіз кращого світового досвіду впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в державне управління для посилення ролі громадськості в процесі формування державної політики та прийняття рішень, розглядаються перспективи та досліджуються проблеми розвитку відкритого інформаційного суспільства в Україні. До видання включено переклад міжнародно-правових стандартів у галузі електронного врядування та е-демократії.

Прозорість та відкритість влади як запорука демократичного управління / Сергій Кандауров, керівник Департаменту інформаційної безпеки Апарату РНБО України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elearn.univector.net/file.php/14/Material.html>.

Пілат Є. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу особи / Є. Пілат // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – Вип. 50. – С. 127–132. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlnu_yu/2010_50/127con50.pdf

У статті зроблено спробу дослідити право на доступ до інформації через проблеми його нормативно-правового забезпечення в Україні. У дослідженні вказано конкретні проблеми правового забезпечення права на доступ до інформації як суб'єктивного права особи. За результатами дослідження дано конкретні пропозиції для вирішення окреслених проблем.

Свобода інформації: навчальний посібник для державних службовців. [пер. з англ. Р. Тополевського] – К.: Тютюкін, 2010. – 128 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medialaw.kiev.ua/publishing/books/16/>.

У виданні вміщено документи і теоретичні розділи, які будуть корисними для вдосконалення української адміністративної практики та її адаптації до найкращих світових стандартів у сфері свободи слова. Посібник подає вичерпну інформацію щодо теми свободи інформації, юридичних меж, основних принципів законів про свободу інформації, опрацювання інформаційних запитів та стосовно низки інших питань. Теоретична частина посібника підкріплена Модельним законом про свободу інформації, Законом України "Про інформацію", а також схемою опрацювання інформаційного запиту та формуляром його подання.

Закон «Про доступ до публічної інформації» заклав нову парадигму відносин між владою та громадянським суспільством, але наші дослідження свідчать про відсутність суттєвих зрушень в бік більшої відкритості української влади. Це пов'язано з відсутністю повного розуміння духу та букви закону», – відзначає Оксана Нестеренко (Харківська правозахисна група).

Проблемним питання реалізації права громадян на доступ до інформації присвячені публікації:

Левченко К. Б. Проблемні питання реалізації права громадян на доступ до інформації (на прикладі МВС України) / К. Б. Левченко // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 233–237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09lkbpmu.pdf>.

Виконано аналіз нормативних документів МВС України, зокрема наказ № 1177 від 10.10.2004 р., на предмет відповідності нормам чинного законодавства України щодо доступу громадян до інформації, якою володіють органи державної влади, запропоновані шляхи вдосконалення діяльності МВС України в цій сфері.

Люблін В. Д. Правове забезпечення реалізації права громадян на доступ до публічної інформації / В. Д. Люблін // Митна справа: Науково-аналітичний

журнал. – 2011.– № 6(78). – С. 53–57. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ms/2012_5_2_2/118.pdf.

У статті розглядається правове регулювання доступу до публічної інформації в розрізі існуючої проблематики та практики в Україні із запропонованими шляхами вирішення в порівнянні з іноземною практикою. Проаналізовано наслідки прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 07.07.2010 р. № 2453-VI при реалізації права громадян України на доступ до публічної інформації.

Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

Цим Законом регулюються відносини щодо забезпечення доступу до судових рішень (рішень, судових наказів, постанов, вироків, ухвал), ухвалених судами загальної юрисдикції, та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.

Статтею 16 Закону передбачена заборона вчиняти такі два діяння:

- 1) відмовляти фізичним або юридичним особам в інформації, надання якої цим фізичним або юридичним особам передбачено законом;
- 2) надавати несвоєчасно, недостовірну чи не в повному обсязі інформацію, яка підлягає наданню відповідно до закону.

При цьому не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом інформація про:

- розміри, види благодійної та іншої допомоги, що надається фізичним та юридичним особам чи одержується від них особами, зазначеними в п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону;
- розміри, види оплати праці осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 4 цього Закону;
- дарунки (пожертви), одержані цими особами за правочинами, які підлягають обов'язковій державній реєстрації.

Статтею 212-3 КУПАП передбачена адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію:

«Неправомірною відмовою в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у випадках, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України "Про інформацію", "Про доступ до публічної інформації", "Про звернення громадян", "Про доступ до судових рішень" та "Про засади запобігання і протидії корупції", або на адвокатський запит, запит кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, її палати або члена відповідно до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

{Примітку статті 212-³ виключено на підставі Закону [№ 3207-VI від 07.04.2011](#)}.}

{Кодекс доповнено статтею 212-³ згідно із Законом [№ 676-IV від 03.04.2003](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 3262-IV від 22.12.2005](#), [№ 2938-VI від 13.01.2011](#), [№ 2939-VI від 13.01.2011](#), [№ 3207-VI від 07.04.2011](#), [№ 5076-VI від 05.07.2012](#)}.}

Корисним для посадових осіб, зазначених у пунктах 1–3 частини першої статті 4 Закону, буде ознайомитись із судовою практикою:

Справи про адмінправопорушення: Порушення права на інформацію / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-prava-na-informaciyu-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts>.

ЗАБОРОНА НА ОДЕРЖАННЯ ПОСЛУГ, МАЙНА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1. Органам державної влади, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно послуги та майно, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами України.

(Стаття 17 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Стаття 17 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закон) дозволяє приймати послуги та майно органам державної влади, органам місцевого самоврядування лише у спосіб, визначений законом.

Згідно з деякими законами України певні органи державної влади та місцевого самоврядування можуть утримуватися у тому числі і за рахунок коштів благодійної допомоги (пожертвувань). До таких суб'єктів відносять:

- органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які є суб'єктами соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю відповідно до ***Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»*** від 21.06.2001 2558-III. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>;

- центральні і місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які в межах своїх повноважень здійснюють керівництво підприємствами, установами, закладами системи реабілітації інвалідів відповідно до статті 42 ***Закону України «Про реабілітацію інвалідів в***

Україні» від 06.10.2005 № 2961–IV. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>;

- органи виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини, органи культурної спадщини місцевих рад, які є суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері охорони захисту, дослідження археологічної спадщини відповідно до статей 4, 20 *Закону України «Про охорону культурної спадщини»* від 08.06.2000 №1805–III. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» від 27.01.1995 № 32–95-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> передбачає можли-вість комплектування бібліотечних фондів, у т.ч. фондів бібліотек державних органів та органів місцевого самоврядування, шляхом отримання в дарунок.

З роз'яснень Міністерства юстиції України, Рахункової палати та Комітету Верховної ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, на які посилаються юристи сайту «Юрист–блог»:

Благодійництво чи корупція? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurist-blog.com.ua/blagodijnictvo-chi-korupciya.html>, можна зробити висно-вок, що отримання товарів, робіт і послуг органами державної влади як благодійної допомоги не суперечить вимогам статті 17 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції».

Загальні засади благодійництва визначаються *Законом України* 5073-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> та постановами Кабінету Міністрів України:

«Про затвердження Порядку розподілу товарів, отриманих як благодійна допомога, та контролю за цільовим розподілом благодійної допомоги у вигляді надання послуг або виконаних робіт»: постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.1998 №1295. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1295-98-%D0%BF>,

«Про затвердження порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування»: постанова Кабінету Міністрів України від 4.08.2000 №1222. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF>.

Відповідно до Закону про благодійництво: бенефіціар – набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом. Бенефіціарами благодійних організацій можуть бути також будь-які юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей, визначених цим Законом.

Сферами благодійної діяльності є:

1) освіта;

- 2) охорона здоров'я;
- 3) екологія, охорона довкілля та захист тварин;
- 4) запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 5) опіка і піклування, законне представництво та правова допомога;
- 6) соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності;
- 7) культура та мистецтво, охорона культурної спадщини;
- 8) наука і наукові дослідження;
- 9) спорт і фізична культура;
- 10) права людини і громадянина та основоположні свободи;
- 11) розвиток територіальних громад;
- 12) розвиток міжнародної співпраці України;
- 13) стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів і підвищення конкурентоспроможності України;
- 14) сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні.

Благодійна допомога відповідно до Закону може надаватися у вигляді благодійної пожертви та благодійного гранту.

Водночас приписи Глави 55 Цивільного кодексу України прямо вказують – держава, АР Крим, територіальна громада можуть виступати стороною у договорі дарування чи пожертви (див. ст. 720, 729 ЦК):

Цивільний кодекс України : (Прийнято Верховною Радою від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40–44, ст. 356). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

До цього слід додати, що відповідно до статті 13 **Бюджетного кодексу України** від 21 червня 2001 р. № 2542-III – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://jurisconsult.net.ua/kodeksi/8-byudzhetnij-kodeks-ukrayini-vid-21-cherwnya-2001.html> бюджет може складатися із загального та спеціального фондів. Складовою частиною спеціального фонду бюджету є: власні надходження бюджетних установ, які включають в себе також благодійні внески, гранти, дарунки.

З особливостями одержання подарунку та пожертви органами місцевого самоврядування корисно ознайомитись ознайомившись з матеріалами:

Дарунки та пожертви: до чого тут корупція? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kor.gov.ua/sites/default/files/darunki_ta_pozhertvi.doc.

Територіальна громада не є юридичною особою у розумінні чинного законодавства нашої держави, тому від її імені та у її інтересах правочин має бути укладений із відповідним органом місцевого самоврядування – тобто з

місцевою радою або її виконавчим комітетом (якщо він зареєстрований як юридична особа).

Усе майно, яке буде передано ОМС за договором пожертви чи дарування, є власністю територіальної громади, тобто передається у комунальну власність відповідної громади чи кількох громад (якщо дарунок чи пожертву отримує районна або обласна рада) і має бути належним чином прийняте на баланс. Те ж саме стосується і коштів та послуг, надходження (надання) яких має обліковуватись належним чином.

Закон установлює для правочинів дарування (пожертви) певні вимоги, про які не слід забувати, аби з формальних підстав дарунок не перетворився на головний біль для усіх учасників правовідносин.

При прийнятті благодійної допомоги можна скористатися матеріалами публікації консультанта газети “Все про бухгалтерський облік” Олександра Аверіна: **Благодійність: види, підстави надання, обмеження та облік.** – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shprvo.ck.ua/upload/files/%D0%91%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%8C.doc>.

Заборона, встановлена у частині 1 статті 17 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», не вирішує проблеми фінансування органів державної влади, у т. ч. судів та правоохоронних органів, та органів місцевого самоврядування, так само, як не вирішила її заборона, встановлена в указі:

Про деякі заходи щодо запобігання корупції в судах та правоохоронних органах: Указ Президента України від 11 квітня 2008 р. № 328/2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275/2010>, яким також вимагалось припинити практику надання матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної підтримки судам і правоохоронним органам і навіть доручалось урядові подати до парламенту законопроект, який би забороняв таку практику, і передбачити у законах про державний бюджет на наступні роки необхідні кошти для забезпечення ефективного функціонування судів та правоохоронних органів та в постанові:

Про стан фінансово-бюджетної дисципліни, заходи щодо посилення боротьби з корупцією та контролю за використанням державного майна і фінансових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 №1673. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1673-2006-%D0%BF>.

Це призводить до неприпустимої практики позабюджетного фінансування правоохоронних органів за рахунок «благодійних внесків» і фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів. Позабюджетне фінансування правоохоронних органів здійснюється через афілійовані з ними недержавні благодійні фонди. Така практика може бути охарактеризована не інакше, як інституціоналізована корупція, що схвалюється на рівні найвищих посадових осіб держави.

Прикладом зазначеної інституціоналізованої корупції є інформація, розміщена в Інтернеті: **Неизвестные подарили одесской милиции 53 внедорожника:** веб-сайт Корреспондент.net представляет. – [Електронний

ресурс]. Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/events/1339270-neizvestnye-podarili-odesskoj-milicii-53-vnedorozhnika>.

При наданні благодійної допомоги треба враховувати, що характерною ознакою дарування є його безоплатність. Тобто за договором дарування відсутній зустрічний еквівалент у вигляді майна або грошових коштів.

Наприклад, при наданні шефської допомоги військовій частині військова частина ніяким чином не повинна «віддячувати» організацію за допомогу, ні робочу силу виділяти, ні транспорт і таке інше. Корисні поради щодо порядку оформлення благодійної допомоги надано в інтернет-інформації: ***Не можем жить без шефской помощи***: веб-сайт «Proxima юрфорум». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.urist.in.ua/showthread.php?t=156659>.

Пожертва органам державної влади, органам місцевого самоврядування має бути здійснена з урахуванням вимог статті 17 Закону, щоб не давати приводу громадянам підозрювати посадовців у корупції, як це трапилось, коли прем'єр-міністр України здійснив переліт до Росії не за кошти державного бюджету: ***У Азарова з'явився таємничий спонсор***: веб-сайт інтернет газети «Українська правда». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2012/06/5/6966007/>.

При одержанні подарунків державі Автономній Республіці Крим, територіальній громаді треба виконувати Порядок передачі дарунків, затверджений Кабінетом Міністрів України:

Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-п>.

Законом України «Про засади запобігання і протидію корупції» відповідальність керівників та інших посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно послуг та майна не встановлена.

Законом передбачена адміністративна відповідальність за інші порушення законодавства: з фінансових питань (стаття 164–2 КУпАП); порушення бюджетного законодавства (частина 3 та частина 5 статті 164–12 КУпАП); порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму (частина 1 статті 166–9 КУиАП). Кримінальна відповідальність – за нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлення бюджетних призначень або з їх перевищенням (стаття 210 КК України), за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (стаття 209 КК України).

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАХОДАХ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Об'єднання громадян, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення і протидії корупційним правопорушенням (крім випадків, коли це віднесено законом до виключної компетенції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції) мають право:

1) повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, іншим органам, зазначеним у статті 5 цього Закону, керівництву та колективу підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення, а також громадськості;

2) запитувати та одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування в обсягах та порядку, не заборонених законом, інформацію про діяльність щодо запобігання і протидії корупції;

3) проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів державної влади;

4) брати участь у парламентських слуханнях та інших заходах з питань запобігання і протидії корупції;

5) вносити пропозиції суб'єктам права законодавчої ініціативи щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції;

6) проводити, замовляти проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання і протидії корупції;

7) проводити заходи щодо інформування населення з питань запобігання і протидії корупції;

8) здійснювати громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції, з використанням при цьому таких форм контролю, які не суперечать законодавству.

2. Об'єднанню громадян, фізичній, юридичній особі не може бути відмовлено в наданні доступу до інформації стосовно компетенції суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, а також стосовно основних напрямів їх діяльності. Така інформація надається в порядку, встановленому законом.

3. Законопроекти та проекти інших нормативно-правових актів, що передбачають надання пільг, переваг окремим суб'єктам господарювання, а також делегування повноважень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування, з метою їх громадського обговорення розміщуються на офіційних веб-сайтах органів державної влади, органів місцевого самоврядування невідкладно, але не пізніше дня, наступного за днем їх внесення належним суб'єктом до відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування.

4. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування узагальнюють результати громадського обговорення законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, передбачених частиною третьою цієї статті, та оприлюднюють їх у засобах масової інформації.

(Стаття 18 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Жоден з заходів, передбачених антикорупційним законодавством, не буде успішним, якщо під час їх реалізації буде відсутня підтримка з боку суспільства. Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою подолання корупції:

Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: роз'яснення Міністерства юстиції України від 26.08.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11>.

Статтею 13 Конвенції ООН проти корупції передбачено обов'язок кожної Держави-учасниці вживати належних заходів для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею.

Кожна Держава-учасниця вживає належних заходів для забезпечення того, щоб відповідні органи з протидії корупції, про які йдеться в цій Конвенції, були відомі населенню, і забезпечує доступ до таких органів для надання їм повідомлень, у т. ч. анонімно, про будь-які випадки, які можуть розглядатись як злочин відповідно до цієї Конвенції.

Об'єднання громадян, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення і протидії корупційним правопорушенням (крім випадків, коли це віднесено законом до виключної компетенції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції) мають широкі права відповідно до статті 18 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» (далі – Закону).

Встановлений у частині 2 статті 19 Конституції України принцип здійснення своєї діяльності лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, поширюється виключно на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та їх посадових осіб. З цього випливає, що громадяни, об'єднання громадян, інші інститути громадянського суспільства можуть діяти вільно, не допускаючи лише того, що прямо заборонено законом. Таким чином, перелік прав, визначених у статті 18 Закону, не є вичерпним.

Об'єднання громадян, їх члени або уповноважені представники, а також інші окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення і протидії корупційним правопорушенням мають й інші права, як прямо згаданих в

законах, так і інші (крім випадків, коли це віднесено законом до виключної компетенції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції).

У правовій державі, якою прагне стати Україна, ніщо не може обмежувати зазначених суб'єктів у праві, зокрема:

- повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень не тільки спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, іншим органам, зазначеним у статті 5 цього Закону, керівництву та колективу підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення, громадськості, а й засобам масової інформації та міжнародним організаціям;

- запитувати та одержувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування не лише інформацію про діяльність щодо запобігання і протидії корупції, а й інформацію щодо стану і динаміки корупції тощо;

- не лише проводити, замовляти проведення громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, а й наполягати перед органами державної влади, органами місцевого самоврядування на проведенні антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів Міністерством юстиції України;

- подавати за результатами експертизи пропозиції до відповідних органів не тільки державної влади, а й місцевого самоврядування;

- проводити власні незалежні розслідування, зокрема журналістські, а також створювати для цього відповідні фонди тощо;

- вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції, не лише суб'єктам права законодавчої ініціативи, а й міжнародним організаціям (ООН, Рада Європи, НАТО, ГРЕКО та ін.).

До основних принципів запобігання і протидії корупції (стаття 3 Закону) віднесені принципи:

- відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів.

До суб'єктів, які беруть участь у запобіганні, виявленні, а в установлених законом випадках – у здійсненні заходів щодо припинення корупційних правопорушень, відновленні порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб, інтересів держави, а також в інформаційному і науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції, у міжнародному співробітництві в цій сфері, крім підприємств, установ, організацій незалежно від підпорядкованості та форми власності, їх посадових та службових осіб, віднесені також громадяни, об'єднання громадян за їх згодою (стаття 5 Закону).

За ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів (стаття 15 Закону).

Відповідно до статті 19 Закону здійснюється інформування громадськості про заходи щодо запобігання і протидії корупції.

Нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення, можуть бути скасовані органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або визнані незаконними в судовому порядку за заявою заінтересованої фізичної особи, об'єднання громадян, юридичної особи, прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування (стаття 24 Закону).

Громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції здійснюється на підставі та в порядку, визначеному статтею 28 Закону.

Сильна держава неможлива без розвиненого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля:

Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.02.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>.

З метою налагодження ефективної взаємодії органів виконавчої влади з громадськими інститутами у листопаді 2007 року розпорядженням Уряду схвалено Концепцію сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства.

Нині ця взаємодія відбувається на підставі таких нормативно-правових документів:

Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 4.03.2012 12/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/212/2012/paran12#n12>.

З метою створення сприятливих умов для дальшого розвитку в Україні громадянського суспільства, запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах партнерства і взаємної відповідальності, забезпечення здійснення та захисту прав і свобод людини і громадянина затверджено Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні.

Про План заходів щодо реалізації у 2013 році Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 25.06.2013 № 342/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/342/2013/paran7#n7>.

Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні: Указ Президента України від 25.01.2012 № 32/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/32/2012>.

З метою забезпечення діяльності Президента України щодо реалізації державної політики, спрямованої на формування сприятливого середовища

для дальшого становлення в Україні громадянського суспільства, налагодження ефективного механізму взаємодії його інститутів з державними органами та органами місцевого самоврядування на засадах партнерства і взаємної відпо-відальності, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина утворена Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства як допоміжний орган при Президентові України.

Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 № 976. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF>.

Громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади (далі – громадська експертиза) є складовою механізму демократичного управління державою, який передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності прийняття і виконання такими органами рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їх врахування органами виконавчої влади у своїй роботі.

Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.

Постановою Уряду затверджено:

порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики;

типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації.

Проведення консультацій з громадськістю має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, підвищенню якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки, створенню умов для участі громадян у розробленні проектів таких рішень.

Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення: конференцій, форумів, громадських слухань, засідань за круглим столом, зборів, зустрічей з громадськістю;

теле- або радіодебатів, інтернет-конференцій, електронних консультацій.

Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд”: розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 220-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642-2011-p>.

На сьогодні в Україні впроваджуються принципи Декларації Відкритого Уряду щодо відкритості і прозорості державної політики, залучення до її

формування інститутів громадянського суспільства, забезпечення професійної чесності в державному управлінні.

У тісному партнерстві Уряду України та інститутів громадянського суспільства планується забезпечити виконання таких першочергових завдань, як посилення взаємодії органів державної влади та громадськості під час підготовки і виконання державних рішень, забезпечення прозорості державної політики і доступу до інформації про роботу органів виконавчої влади та публічної інформації, застосування дієвого інструменту протидії корупції, підвищення ефективності державного управління, зокрема шляхом застосування електронних технологій.

Становленню громадянського суспільства в Україні, розширенню участі громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції, формуванню механізмів взаємодії громадянського суспільства з органами державної влади сприяють як наукові публікації, публічні виступи, так і багатогранна діяльність громадських організацій щодо розкриття потенціалу і можливостей громадськості у запобіганні і протидії корупції.

Волошина А. В. Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек. / А. В. Волошина, М. В. Лациба; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство “Україна”, 2011. – 76 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucipr.kiev.ua/files/books/CC_recommendations2011.pdf.

У книзі наведено методичні рекомендації щодо організації роботи громадських рад при органах влади. Рекомендації стосуються структуризації та планування роботи громадської ради та використання таких правових інструментів, як громадська експертиза, аналіз документів, антикорупційна експертиза та інші. Подано приклади оформлення офіційних документів громадської ради. Буде корисною для інститутів громадянського суспільства, які стали членами громадських рад, та структурних підрозділів органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, відповідальних за співпрацю з громадськістю.

Як сформувати громадську раду при органі виконавчої влади?: [Методичні рекомендації щодо організації роботи ініціативних груп по підготовці установчих зборів по формуванню громадських рад при органах виконавчої влади та налагодженню їхньої діяльності]/ Партнерство інститутів громадянського суспільства на підтримку громадських рад при органах виконавчої влади. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rda.if.ua/images/news/Files/dov_gr.doc.

Правові засади участі громадських організацій у здійсненні громадського контролю / Ярослава Буздуган // [Віче](http://www.viche.info/journal/3165/): журнал Верховної Ради України. – 2012. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3165/>.

Ефективна організація діяльності органів виконавчої влади залежить передусім від дієвого громадського контролю. У кожному разі сучасний підхід до проблеми державотворення передбачає системне запровадження форм участі громадян у всіх галузях державного управління.

Потенціал громадянського суспільства у боротьбі з корупцією: Презентація, 25.05.2011 / Український інститут публічної політики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uiipp.org.ua/uploads/news_message/at_file_en/0071/03.pdf.

Можливості нового антикорупційного та інформаційного законодавства у проведенні громадської моніторингової кампанії. – Кіровоград, 2012. – 97 с. / Контактна група в Україні Transparency International. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/library/20.html>.

Посібник містить практичні рекомендації щодо застосування антикорупційного та інформаційного законодавства у роботі громадських активістів, організацій, які спеціалізуються на громадському контролі та громадському моніторингу.

Як громадськість може протидіяти корупції в Україні: Презентація з навчального семінару для громадських активістів/ ТО "Торо", Олексій Хмара: Сайт: [Anticorruption.in.ua](http://anticorruption.in.ua), 12.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anticorruption.in.ua/anticorruption-practice/library/1288.html>.

Роль і місце громадянського суспільства у протидії корупції та механізми співпраці з органами державної влади: навчально-методичні матеріали/ Ільчук Леонід / Центр перспективних соціальних досліджень Мінпраці та НАН України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=204:2012-07-27-06-03-03&catid=14:2010-06-03-10-32-39&Itemid=9.

Завгородній В. А. Механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції / В.А.Завгородній // Публічне право: Науково-практичний юридичний журнал. – 2011. – № 2. – С. 119–127. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubpr/2011_2/zavgorodniy.pdf.

Статтю присвячено дослідженню сутності механізму адміністративно-правового регулювання в контексті взаємодії органів внутрішніх справ і громадських організацій у протидії корупції. За результатами дослідження сформульовано поняття, визначено та охарактеризовано елементи механізму адміністративно-правового регулювання взаємодії ОВС та громадських організацій у протидії корупції.

Минькович-Слободяник О. В. Особливості здійснення правової політики у сфері боротьби з корупцією / О. В. Минькович-Слободяник // Публічне право: Науково-практичний юридичний журнал. – 2012. – № 4 (8). – С. 180–184. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Pubpr/2012_4/Mankovych_Slobodian.pdf.

У статті пропонується ввести обов'язковий інститут спостерігачів від громадськості, які перші зацікавлені у викоріненні корупції, що буде контролювати державних службовців і першим реагувати на корупційні зазіхання з їхнього боку.

Коваленко В. В. Поєднання інтересів влади та суспільства як передумова подолання організованої злочинності й корупції / В. В. Коваленко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ: Науковий журнал. – 2010. – № 2. – С. 3–8. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvknus/2010_2/kovalenko.mht.

Розглянуто актуальні питання протидії організованим злочинностям та корупції в контексті спільних дій влади та відповідності їх інтересам суспільства.

Вавренюк О. С. Форми і методи діяльності громадських організацій щодо протидії злочинності та корупції // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Зб. наук. праць. – 2012. – № 4. – С. 103–107. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pppd/2012_4/17Vavren.pdf.

У статті розглянуто методи примусу, переконання і допомоги, застосовувані громадськими організаціями у протидії злочинності та корупції.

Корупція: сумнівна відкритість чи завуальована таємничість? / Юлія Стасюк/ Права Людини в Україні: Інформаційний портал харківської правозахисної групи, 09.04.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1365501584>.

Поки ми не навчимося чітко виписувати закони, будувати їх як взаємопов'язану, вичерпну систему та належним чином їх виконувати, у нас продовжуватиметься отой безлад, – і не тільки в антикорупційній сфері, а у всіх правовідносинах.

ІНФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції зобов'язані щороку не пізніше 10 лютого оприлюднювати інформацію про вжиті заходи щодо протидії корупції та про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень.

2. Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики щороку не пізніше 15 квітня готує та оприлюднює у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції.

У звіті мають відобразитися такі відомості:

1) статистичні дані про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції з обов'язковим зазначенням таких даних:

а) кількість осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні злочину або щодо яких складено протоколи про вчинення адміністративних корупційних правопорушень;

{Підпункт"а" пункту 1 частини другої статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом [№ 245-VII від 16.05.2013](#)}.}

б) кількість осіб, щодо яких набрав законної сили обвинувальний вироки суду та на яких накладено адміністративне стягнення за корупційне правопорушення;

в) відомості окремо за категоріями осіб, зазначених у частині першій статті 4 цього Закону, і за видами відповідальності за корупційні правопорушення;

г) відомості про розмір завданих корупційними правопорушеннями збитків, стан та обсяги їх відшкодування;

2) узагальнені результати антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів;

3) інформація про результати виконання органами державної влади заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва;

4) результати соціологічних досліджень, що проводяться державними та недержавними науково-дослідними установами, з питань поширення корупції;

5) інформація про стан реалізації визначеної Президентом України антикорупційної стратегії.

(Стаття 19 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, якщо інше не передбачено законом.

Інформацію Генеральної прокуратури України про вжиті заходи щодо протидії корупції та про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень (далі – Інформація про вжиті заходи щодо протидії корупції), можна знайти на порталі:

Інформація про вжиті органами прокуратури України заходи щодо протидії корупції та про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень у першому півріччі 2013 року: Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України, 11.07.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/dostup.html?m=publications&t=cat&id=107842>;

інформацію про вжиті заходи щодо протидії корупції спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції (МВС України) – на офіційному веб-сайті:

Інформація спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції про вжиті у 2012 році заходи щодо протидії корупції та про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень: Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України, 07.02.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/815413>.

З аналогічними звітами можна ознайомитися на офіційних веб-сайтах Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних силах України:

Щодо заходів Служби безпеки України у 2012 році з протидії корупції: Офіційний веб-сайт Служби безпеки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=115653&cat_id=71490.

Інформація щодо виконання вимог антикорупційного законодавства у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України за I півріччя 2013 року: Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/index.php?part=corruption&lang=ua>.

Указом Президента України «***Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»***»: Указ Президента України від 05.10.2011 № 964/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964/2011> функції спеціально уповноваженого органу з питань антикорупційної політики тимчасово покладено на Міністерство юстиції України.

Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики щороку готує та оприлюднює у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку звіт про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції:

Про затвердження Порядку підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 № 1094. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1094-2011-п>.

Порядок підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції (далі – порядок) передбачає, що органи виконавчої влади у межах своїх повноважень подають щороку не пізніше 15 лютого спеціально уповноваженому органу інформацію про:

- результати проведення заходів щодо запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародного співробітництва, зокрема про результати проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних з виконанням функцій держави;

- результати соціологічних досліджень у сфері запобігання та протидії корупції;

- стан реалізації визначеної Президентом України антикорупційної стратегії;

- результати антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції у межах своїх повноважень подають спеціально уповноваженому органу з питань антикорупційної політики щороку не пізніше 15 лютого, крім інформації, передбаченої пунктом 3 Порядку, інформацію:

1) про кількість осіб, щодо яких винесено постанови про притягнення як обвинуваченого за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, злочинів, пов'язаних із зловживанням своїм службовим становищем; про кількість осіб, щодо яких набрали законної сили обвинувальні вироки суду за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності; про кількість осіб, щодо яких складено протоколи про вчинення адміністративних корупційних правопорушень та на яких накладено адміністративне стягнення за корупційне правопорушення; про розмір завданих корупційними правопорушеннями збитків, стан та обсяги їх відшкодування фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення;

2) про кількість осіб окремо за категоріями, зазначеними у ч. 1 ст. 4 Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції", і за видами відповідальності:

- за адміністративні корупційні правопорушення;
- за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;
- за вчинення злочинів, пов'язаних із зловживанням своїм службовим становищем.

Спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики готує Звіт з урахуванням інформації, що надійшла від органів виконавчої влади та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та оприлюднює його щороку не пізніше 15 квітня у друкованих засобах масової інформації, на Урядовому порталі та на власному веб-сайті.

Оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання та протидії корупції здійснюється з метою забезпечення реалізації права громадян на одержання інформації у зазначеній сфері, забезпечення відкритості, доступності та достовірності такої інформації.

Щорічні звіти про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції Міністерства юстиції України (на веб-сайті Мін'юсту в розділі "Антикорупційні ініціативи"). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/21885>.

ДЕРЖАВНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ ДОПОМОГУ В ЗАПОБІГАННІ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1. Особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави. Держава забезпечує здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист від протиправних посягань на життя, здоров'я, житло та інше майно осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, а також близьких їм осіб.

2. Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, здійснюється відповідно до Закону України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві".

3. Особа не може бути звільнена чи примушена до звільнення, притягнута до дисциплінарної відповідальності чи піддана з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці тощо) у зв'язку з повідомленням нею про порушення вимог цього Закону іншою особою.

{Статтю 20 доповнено частиною третьою згідно із Законом [№ 224-VII від 14.05.2013](#)}.

(Стаття 20 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»).

Однією з суттєвих причин латентності злочинності, передусім організованої, є те, що інформація про вчинені злочини не надходить до правоохоронних органів, оскільки громадяни, побоюючись розправи зі сторони злочинців, не вірять у спроможність їх захисту від протиправних посягань.

Незахищеність від протиправного впливу потерпілих, а також інших осіб, які могли б сприяти правосуддю, фактично спонукає їх ухилятися від виконання свого громадського обов'язку. Більше того, потерпілі й свідки, крім небажання з'являтися до суду, змушені відмовлятися від первинних показань або суттєво їх змінювати як у ході розслідування, так і судового розгляду кримінальної справи.

Статті 32 і 33 Конвенції ООН проти корупції визначають основні положення щодо:

а) захисту свідків, експертів і потерпілих. Зокрема, передбачено, що кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, відповідно до своєї внутрішньої правової системи та в межах своїх можливостей, для забезпечення ефективного захисту від ймовірної помсти або залякування свідків та експертів, які свідчать у справах за злочинами, що визначені цією Конвенцією, та, у відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб. Ці заходи, без шкоди для прав обвинуваченого, у т. ч. для права на належний розгляд справи, можуть включати:

- встановлення процедур для фізичного захисту таких осіб тією мірою, якою це необхідно й практично можливо, наприклад для їхнього переселення в інше місце (у т. ч. Держави-учасниці розглядають можливість укладання з іншими державами договорів або домовленостей про переселення осіб), і прийняття таких положень, які дозволяють, у відповідних випадках, не розголошувати інформації, що стосується особи та місцезнаходження таких осіб, або встановлюють обмеження щодо такого розголошення інформації;

- прийняття правил, які дозволяють свідкам та експертам свідчити в такий спосіб, який забезпечує безпеку таких осіб, наприклад, дозвіл свідчити за допомогою засобів зв'язку, таких як відеозв'язок або інші відповідні засоби;

- створення можливостей для викладу та розгляду думок і побоювань потерпілих на відповідних стадіях кримінального провадження стосовно осіб, які вчинили злочини, так, щоб це не завдавало шкоди правам захисту;

б) захисту осіб, які повідомляють інформацію. Кожна Держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження.

Відповідно до ст. 22 («Захист помічників правосуддя та свідків») Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, «кожна Сторона вживатиме таких заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту:

а) тих, хто повідомляє про кримінальні злочини, визначені у статтях 2-14 цієї Конвенції, або в інший спосіб співробітничав із органами слідства та переслідування;

б) свідків, які дають показання стосовно цих злочинів».

Отже, під «особами, які надають допомогу у запобіганні і протидії корупції», слід розуміти:

- свідків, потерпілих, експертів, спеціалістів;
- осіб, які повідомляють про вчинення корупційних правопорушень;
- осіб, які в інший спосіб співробітничать із спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції;

- членів об'єднань громадян та окремих громадян, які проводять громадську антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів, подають за результатами її проведення пропозиції до відповідних органів державної влади, вносять пропозиції щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції, проводять, замовляють проведення наукових, соціологічних та інших досліджень з питань запобігання і протидії корупції, проводять заходи щодо інформування населення з питань запобігання і протидії корупції, здійснюють громадський контроль за виконанням законів у сфері запобігання і протидії корупції, беруть участь в інших заходах з питань запобігання і протидії корупції;

- керівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ й організацій, які відстороняють від виконання службових повноважень підлеглих осіб, щодо яких складено протокол про адміністративне корупційне правопорушення, звільнюють з посад осіб, яких притягнуто до кримінальної або адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення, проводять службові розслідування з метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного правопорушення або невиконанню вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції»;

- посадових та службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ й організацій, їх структурних підрозділів, які уживають заходів щодо припинення корупційних правопорушень та повідомляють про їх вчинення спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, скасовують у межах своїх повноважень

нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) внаслідок вчинення корупційного правопорушення.

Державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, в Україні здійснюється відповідно до Закону України **"Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві"** від 23.12.1993 № 3782-ХІІ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>.

Закон України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві", введений в дію 4 квітня 1994 року, гарантує особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві (тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні злочинів, а також у судовому розгляді кримінальних справ) здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист їх життя, житла, здоров'я та майна від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя.

До осіб, які мають право на забезпечення безпеки, віднесені: особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь чи сприяла у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті злочинів; потерпілий та його представник у кримінальній справі; підозрюваний, обвинувачений, їх захисники і законні представники; цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники в справі про відшкодування шкоди, завданої злочином; свідок; експерт, спеціаліст, перекладач і понятий; члени сімей та близькі родичі вказаних осіб, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

До органів, які забезпечують безпеку, віднесені державні органи, які: приймають рішення про застосування заходів безпеки; здійснюють заходи безпеки.

Законом передбачені права та обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи забезпечення безпеки, а також права і обов'язки органів, які забезпечують безпеку, конкретні заходи забезпечення безпеки, до яких віднесено: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності відомостей про особу; закритий судовий розгляд. З урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки.

Уявлення про сучасний стан практичного застосування законодавства про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві можна одержати, ознайомившись з деякими науковими

публікаціями, публічними виступами, практикою застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів:

Карпов Н. С. Законодавство України в сфері забезпечення безпеки свідків та потерпілих/ Н. С. Карпов // Університетські наукові записки: Науковий часопис. – 2006. – № 1(17). – С. 256–261. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://univer.km.ua/visnyk/984.pdf>.

Діяльність нашої держави у сфері боротьби із злочинністю лише 2,4 % опитаного населення оцінює позитивно, 20,3 % – задовільно, 50,9 % – незадовільно, 26,4 % – вкрай негативно. До того ж вкрай недостатнє фінансування заходів, передбачених Законом України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві", не дозволяє громадянам довіряти захист свого життя, здоров'я та майна правоохоронним органам.

Куровська Т. В. Удосконалення нормативно-правового регулювання та практики забезпечення процесуальної безпеки приватних осіб у кримінальному судочинстві України / Т. В. Куровська // Науковий вісник Чернівецького університету: Правознавство. – 2012. – Випуск 636. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/636/22.pdf>.

Розглянуто особливості та значення, сучасний стан нормативно-правового регулювання забезпечення безпеки приватних осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві України.

Пашков С. М. Правові та організаційні проблеми забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві / С. М. Пашков // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка: Науковий журнал. – 2010. – № 1. – С. 1–7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VLduvs/2010_1/10_1_5_2.pdf.

Спираючись на аналіз діючого законодавства, праць науковців, визначаються головні правові та організаційні проблеми, без вирішення яких, на думку автора, неможливе подальше повноцінне формування інституту захисту учасників кримінального судочинства.

Пелипенко Н. Правові та організаційні проблеми забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві / Наталія Пелипенко // Вісник Академії управління МВС: Науково-теоретичний журнал. – 2010. – № 2(14). – С. 143–150. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VAUMVS/2010_2/pelipenko.pdf.

Розглянуто поняття «безпека», «небезпека», «забезпечення», «забезпечення безпеки». Запропоновано визначення та проаналізовано зміст поняття «забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства».

Гриньків О. О. Застосування заходів безпеки учасників кримінального судочинства: вітчизняна практика та світовий досвід [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Гриньків Олександра Олексіївна; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2010. – 20 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/en/catalog/view/7192.html>.

Гриньків О. О. Фінансування програм захисту свідків та інших учасників кримінального процесу / О. О. Гриньків // Часопис Київського університету права: науково-теоретичний часопис. – 2012. – № 2. – С. 282–284. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/282.pdf.

Аналізується питання фінансування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. Крім цього, уряду нашої держави необхідно врахувати й рекомендації, зазначені у п. 16.1.3. Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1784(2011) щодо збільшення обсягу ресурсів, які виділяються на фінансування програм захисту, оскільки ефективність здійснення учасниками процесу покладених на них функцій, належна реалізація прав і обов'язків можлива лише в тому випадку, коли нічого не загрожує безпеці їх життєдіяльності.

Свідок по неволі: Адвокатське об'єднання “Ти і право”, 02/28/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tuipravo.info/news/?ELEMENT_ID=96.

Новий КПК України обмежився лише посиланням на те, що свідок має право заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом (п.8 ст.66 КПК України), не зазначаючи при цьому, яким чином має реалізовуватися забезпечення безпеки свідка, хто та як має здійснювати такий захід щодо свідка. Та й взагалі, звідки знати людині без юридичної освіти, що конкретно являє собою дане право?!

На думку адвокатів, подібна прогалина у визначенні реалізації права на забезпечення безпеки свідка є суттєвим недоліком, який рано чи пізно необхідно буде усунути. А отже, система захисту свідків в Україні залишається дуже далекою від загальновідомих програм захисту свідків деяких зарубіжних країн.

Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів: Постанова Пленуму Верховного суду України від 02.07.2004 № 13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/A78739119E3E2563C3256F08002065BA>.

Крім зазначеного вище, треба враховувати той факт, що відповідно до частини 2 статті 20 Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, здійснюється відповідно до Закону «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», означає, що положення частини 1 статті 20 Закону про те, що «особи, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, перебувають під захистом держави», а «держава забезпечує здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист від протиправних посягань на життя, здоров'я, житло та майно осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, а також близьких їм осіб» є декларативними у тій частині, яка не стосується сфери кримінального судочинства.

Це пояснюється тим, що Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» не поширюється на осіб, які беруть участь у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, в службових розслідуваннях у порядку дисциплінарного провадження тощо.

Відповідно до статті 2 зазначеного Закону право на забезпечення безпеки шляхом застосування визначених у ньому заходів і за наявності відповідних підстав мають:

- особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь чи сприяла у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті злочинів;
- потерпілий та його представник у кримінальній справі;
- підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;
- цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої злочином;
- свідок;
- експерт, спеціаліст, перекладач і понятий;
- члени сімей та близькі родичі перелічених осіб, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

Доки законом не буде передбачено дієвих механізмів захисту осіб, що інформують про правопорушення, випадки такого інформування будуть одиничними.

Наслідком стану справ із державний захистом осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, стало розроблення Міністерством України нового антикорупційного законопроекту:

З корупцією в Україні вирішили боротися анонімками / К. Стулень: Антикорупційний портал, 08.08.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/articles/all/z-korupcieyu-v-ukrayini-vyrishyly-borotysya-anonimkami.html>.

Країні обіцяють нове посилення боротьби з корупцією. У Мін'юсті розробили законопроект, який зараз направлять на аналіз в Єврокомісію, а вже восени за нього можуть проголосувати депутати. Вірогідність його ухвалення досить велика, тому що він входить до пакету законів, необхідних для підписання угоди про Асоціацію з ЄС. Власне, за рекомендаціями європейських експертів він і був складений. Але, можливо, в підсумковому варіанті він буде дещо відрізнятись від оригіналу – у нардепів до нього вже є маса зауважень.

Відповідно до законопроекту повідомляти про корупційні дії можна буде анонімно, і заява буде обов'язково розглядатися.

«У такій редакції закон ми не пропустимо, коли він потрапить до нас на розгляд! Наш народ настільки розлючений зараз, що буде писати доноси на сусіда і на нардепів, і перевіряючі органи будуть просто завалені анонімками і будуть тільки цим і займатися, що перевіряти дані», – вважає Геннадій Москаль.

Володимир Олійник пропонує розробити систему захисту тих, хто заявляє про корупцію: «З одного боку, анонімки дають можливість заявити про вимагання з боку чиновника і при цьому не постраждати. Але, з іншого боку, ми отримуємо системний терор, коли люди будуть писати стоси анонімок через особисту неприязнь».

РОЗДІЛ V

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ЗАКОНОДАВСТВА

У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ, КОДЕКСИ, ЗАКОНИ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРЕЗИДЕНТА ТА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Міжнародні документи, ратифіковані Законами України

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Міжнародний документ Ради Європи, підписаний у Страсбурзі 27.01.1999 (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 252-V від 18.10.2006 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 50. – ст. 497). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_101.

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ Ради Європи, підписаний у Страсбурзі 04.11.1999 (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 2476-IV від 16.03.2005 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 16. – ст. 266). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_102.

Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 191): Міжнародний документ Ради Європи, підписаний у Страсбурзі 15.05.2003 (Протокол ратифіковано Законом № 253-V від 18.10.2006 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 50. – ст. 408). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_172.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ, прийнятий на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 року (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом № 251-V від 18.10.2006 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 50. – ст. 496). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.

Кодекси України

Кодекс законів про працю України (затверджений Законом № 322-VIII від 10.12.71, ст. 375 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 2000. – Додаток до № 50 від 17.12.2000. – ст. 37). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

Кодекс України про адміністративні правопорушення: (Прийнято Верховною Радою Української Соціалістичної Республіки 7 грудня 1984 року

№ 8073-X) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51 від 18.12.1984, ст. 1122. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

Кримінальний кодекс України: (Прийнято Верховною Радою України 5 квітня 2001 року № 2341-III) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25 від 29.06.2001. – ст. 131). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Закони України

Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 № 3782-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>.

Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001 № 2493-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.

Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» від 11.07.2002 № 93-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.

Закон України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» від 21.12.2010 № 2808-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2808-17>.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 № 3206-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 № 3207-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>.

Закон України «Про державну службу» від 17.11.2011 № 4050-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Митного кодексу України» від 13.03.2012 № 4496-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4496-17>.

Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо впорядкування податкового декларування» від 24.04.2012 № 4661-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4661-17>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 17.05.2012 № 4711-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4711-17>.

Закон України «Про правила етичної поведінки» від 17.05.2012 № 4722-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією” від 18.04.2013 № 221-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією” від 18.04.2013 № 221-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.

Закон України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України” від 18.04.2013 № 222-VII. – (Набрання чинності 15.12.2013) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-18>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики” від 14.05.2013 № 224-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/224-18>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у відповідність з Кримінальним процесуальним кодексом України від 16.05.2013 № 245-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/245-18>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб” від 23.05.2013 № 314-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/314-18>.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи” від 04.07.2013 № 406-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: VII <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/406-18>

Укази Президента України

Про утворення Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 26.02.2010 № 275/2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275/2010>.

Питання управління державною службою в Україні: Указ Президента України від 18.07.2011 № 769/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/769/2011>.

Питання Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 01.09.2011 № 890/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/890/2011>.

Про першочергові заходи з реалізації Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції": Указ Президента України від 05.10.2011 № 964/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964/2011>.

Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.

Про Порядок організації проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: Указ Президента України від 25.01.2012 № 33/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/33/2012>.

Про деякі питання Національного антикорупційного комітету: Указ Президента України від 16.03.2012 № 201/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/201/2012>.

Про внесення змін до Положення про Національний антикорупційний комітет: Указ Президента України від 30.05.2012 № 362/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/362/2012>.

Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна–НАТО на 2013 рік: Указ Президента України від 05.07.2013 № 371/2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/371/2013>.

Постанови Кабінету Міністрів України

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. № 950: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1044. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1044-2011-п>.

Питання запобігання та виявлення корупції в органах виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1422. – [Електронний ресурс]. – Реж. доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1422-2009-п>.

Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань державної служби про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які звільнені у зв'язку з притягненням до відповідальності за корупційне правопорушення: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 № 1072. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1072-2011-п>.

Про затвердження Порядку підготовки та оприлюднення звіту про результати проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2011 № 1094. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1094-2011-п>.

Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 02.11.2011 № 1126. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1126-2011-п>.

Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям: постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 № 1195. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1195-2011-п>.

Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2011 № 1240. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-п>.

Про затвердження Порядку зберігання документів і використання відомостей, зазначених у декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, та відомостей щодо відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента: постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 № 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/16-2012-п>.

Про виготовлення бланків декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру: постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2012 № 64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/64-2012-п>.

Про затвердження Порядку проведення службового розслідування: постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2012 № 666. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/666-2012-п>.

Питання Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 484. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/484-2013-%D0%BF>.

Питання запобігання та виявлення корупції: постанова Кабінету Міністрів України від 04.09.2013 № 706. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/706-2013-%D0%BF>.

Розпорядження Кабінету Міністрів України

Про підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань запобігання і протидії проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування: розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.07.2011 № 642-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642-2011-п>.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ПРОКУРАТУРИ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Накази та роз'яснення Міністерства юстиції України

Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2010 № 1380/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10?test=NOaMfL2dtr584ry6Zi8QhG29HdlDAsFggkRbI1c>.

Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: роз'яснення Міністерства юстиції України від 03.02.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-11>.

Корупційні ризики в діяльності державних службовців: роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.04.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-11>.

Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції: лист Міністерства юстиції України від 22.06.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11>.

Одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 28.07.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0053323-11>.

Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: роз'яснення Міністерства юстиції України від 26.08.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11>.

Относительно разъяснений положений Закона Украины "О принципах предупреждения и противодействия коррупции": письмо Министерства юстиции Украины от 12.10.2011 № 612-0-2-11/11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0612323-11>.

Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення: наказ Міністерства юстиції України від 11.01.2012 № 39/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0028-12>.

Антикорупційні обмеження щодо осіб, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: роз'яснення Міністерства юстиції України від 25.01.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-12>.

Порядок надання відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення: роз'яснення Міністерства

юстиції України від 08.02.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-12>.

Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки наявності в осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, корпоративних прав: наказ Міністерства юстиції України від 23.03.2012 № 448/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0449-12>.

Про внесення змін до Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів: наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 516/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0516323-12>.

Основні напрями реалізації у 2012 році Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011–2015 роки: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0009323-12>.

Стосовно обмежень сумісності діяльності заступника селищного голови з діяльністю депутата районної ради: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13.04.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0013323-12>.

Антикорупційна експертиза як засіб запобігання корупції: роз'яснення Міністерства юстиції України від 21.05.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0018323-12>.

Проблемні питання застосування Закону України "Про засади запобігання і протидії корупції": роз'яснення Міністерства юстиції України від 10.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0026323-12>.

Запобігання корупції в органах державної влади шляхом проведення спеціальної перевірки: роз'яснення Міністерства юстиції України від 19.07.2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0028323-12>.

Вимоги щодо декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру та оприлюднення декларацій: лист Міністерства юстиції України від 05.12.2012 № б/н. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0036323-12>.

Щодо запобігання і протидії корупції [Вирішення питання щодо визначення поняття "посадова особа"]: лист Міністерства юстиції України від 22.02.2013 № 1332-0-26-13/11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v13_1323-13.

Деякі питання проведення антикорупційної експертизи: наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2013 № 1608/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1325-13>.

Методичні рекомендації "Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування": роз'яснення

Міністерства юстиції України від 16.10.2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0020323-13>

Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Про національну систему оцінки рівня корупції: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30.09.2013 № 2055/5/1153. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v2055323-13>

Накази та роз'яснення Національного агентства України з питань державної служби

Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: наказ Головного управління державної служби України від 04.08.2010 № 214. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>.

Про затвердження Загального порядку проведення іспиту кандидатів на заміщення вакантних посад державних службовців: наказ Головного управління державної служби України від 08.07.2011 № 164. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0930-11>.

Про внесення змін до Загальних правил поведінки державного службовця, затверджених наказом Голодержслужби від 04.08.2010 № 214: наказ Головного управління державної служби України від 19.07.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0973-11>.

Про Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 13.09.2011 № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.48071.0>.

Про затвердження Примірного положення про комісію з питань оцінки вартості, вирішення питання щодо можливості використання, місця та строку зберігання дарунка, одержаного уповноваженою особою як подарунка державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державній або комунальній установі чи організації: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 26.12.2011 № 86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nads.gov.ua/control/publish/article?art_id=556375.

Роз'яснення з питань запобігання проявам корупції (витяг): роз'яснення Національного агентства України з питань державної служби від 03.03.2012 № 1005/23-12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.49219.0>.

Про затвердження Порядку ведення, обліку та зберігання особових справ державних службовців: наказ Національного агентства України з

питань державної служби від 05.03.2012 № 44. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0651-12>.

Про затвердження Типового порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.03.2012 № 43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0709-12>.

Про внесення змін до Загальних правил поведінки державного службовця, затверджених наказом Головного управління державної служби України від 4 серпня 2010 року № 214: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 28.09.2012 № 194. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1768-12>.

Наказ Державної судової адміністрації України, Міністерства юстиції України

Про затвердження Порядку надсилання електронних копій судових рішень щодо осіб, які вчинили корупційні правопорушення: Наказ Державної судової адміністрації України, Міністерства юстиції України від 26.01.2012 № 12/152/5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012750-12>.

Роз'яснення Міністерства фінансів України

Декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру особами, які займають посади, пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також які претендують на зайняття відповідних посад: роз'яснення Міністерства фінансів України від 30.01.2012 № 31-08310-3-8/520. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/tu09/legislation/law/Rozyasn/>.

Наказ Міністерства охорони здоров'я України

Про порядок проведення медичного огляду та спеціальної перевірки особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1405-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 123-1/о "Картка про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1407-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 133/о "Медична довідка про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави

або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1408-12>.

Інструкція щодо порядку заповнення форми первинної облікової документації № 133-1/о "Журнал реєстрації виданих медичних довідок про стан здоров'я особи, яка претендує на зайняття посади, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування": наказ Міністерства охорони здоров'я України від 30.07.2012 № 578. – [Електронний ресурс]. – Режим

Наказ Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України

Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: наказ Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України від 10.06.2011 № 317/235. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11>.

Про питання діяльності комісій з етики та службової дисципліни органів внутрішніх справ: наказ Міністерства внутрішніх справ України, від 07.08.2013 № 750. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1471-13>

Наказ Міністерства оборони України

Про затвердження Інструкції про порядок надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, адміністративні корупційні правопорушення, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 02.07.2013 № 444. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1536-13>

Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Про Порядок проведення спеціальної перевірки відомостей щодо освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання у осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.09.2012 № 986. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1664-12>.

Накази і розпорядження Генеральної прокуратури України

Про організацію діяльності органів прокуратури у сфері запобігання і протидії корупції: наказ Генеральної прокуратури України від 21.06.2011 № 10гн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0010900-11>.

Про встановлення в органах прокуратури єдиних критеріїв віднесення кримінальних справ про корупційні злочини до категорії резонансних: розпорядження Генеральної прокуратури України

від 21.06.2011 № 85. – [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.45110.0>.

Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією: наказ Генеральної прокуратури України від 04.05.2012 № 1/1гн. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.49257.0>.

Рішення Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 2 частини першої статті 7, пункту 2 розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 13 березня 2012 року № 6-рп/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-12>.

Постанова пленуму Вищого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 14.06.2012 №9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009740-12>.

Про деякі питання зазначення реєстраційного номера облікової картки платника податків у постановах по справах про адміністративне правопорушення: Лист Вищого спеціалізованого суду України від 15.05.2013 № 101-739/0/4-13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v-739740-13>.

РОЗДІЛ VI

СУДОВА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НОВОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

ДОСТУП ДО СУДОВИХ РІШЕНЬ, АНАЛІЗ СУДОВОЇ СТАТИСТИКИ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СФЕРІ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Порядок доступу до судових рішень з метою забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства визначено Законом України «*Про доступ до судових рішень*» від 22.12.2005 № 3262-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.

Доступ до судових рішень широко використовують у своїх дослідженнях науковці, які готують пропозиції щодо удосконалення

антикорупційного законодавства, надають роз'яснення науково-практичного характеру. Експерти та викладачі посиляються на судові рішення при підготовці матеріалів та навчально-методичних посібників практичного спрямування у сфері запобігання і протидії корупції.

Активно використовують можливості доступу до судових рішень представники громадськості, які, виконуючи свою визначену законодавством функцію громадського контролю, спираються на судові рішення при здійсненні публікацій і коментарів, громадської аналітики щодо практичного застосування нового антикорупційного законодавства, як у сфері адміністративної, так і у сфері кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення.

Практика притягнення службовців до адміністративної відповідальності / Вадим Бебешко, експерт ІПЦ “Наше право”/ Громадський портал Львова: Публікації та коментарі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/article/493>.

Дослідженням охоплено судові рішення, винесені у справах про притягнення до адміністративної відповідальності публічних службовців за статтями 164-12, 164-14, 172-2, 172-4, 172-5, 172-6, 172-8, 172-9, 212-2, 212-3 Кодексу про адміністративні правопорушення України, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень. Загалом проаналізовано 4464 судових рішення.

Найчастіше до адміністративної відповідальності притягувалися службовці нижчого рівня. Траплялися випадки відкриття адміністративного провадження і у відношенні службовців вищих та центральних органів влади (міністрів Автономної Республіки Крим, начальників відділів обласних державних адміністрацій, заступників міністрів). Проте провадження у таких випадках припинялося судом за таких обставин: пропущення терміну притягнення до адміністративної відповідальності, складений з порушеннями протокол про правопорушення, закриття провадження у зв'язку з відсутністю складу правопорушення чи його малозначністю (іноді з винесенням усного зауваження). Хоча в аналогічних випадках службовців нижчого рівня або службовців сільських (абсолютна більшість серед службовців органів місцевого самоврядування), селищних органів місцевого самоврядування притягували до адміністративної відповідальності.

Значною є кількість випадків (подекуди до 90%), коли суди при розгляді справ про притягнення до адміністративної відповідальності за розглянутими статтями звільняють від адміністративної відповідальності та закривають провадження у справі.

Загалом, на думку експерта, така судова практика засвідчила вибірковість та певну упередженість відповідних органів та посадових осіб стосовно притягнення до адміністративної відповідальності своїх же «братів по цеху», а отже, потребує вдосконалення.

Корупцію породжує „щирість” менталітету українців? / Галина Кунька, експерт центру «Наше право»: публікацію підготовлено за сприяння програми „Громадянське суспільство та належне врядування” МФ

„Відродження” / Громадський портал Львова: Громадська аналітика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/739>.

Загалом було проаналізовано понад 8 тисяч рішень судів загальної юрисдикції за період від 1 липня 2011 року (дата набрання чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення») по 15 грудня 2012 року у справах про притягнення до кримінальної відповідальності осіб за зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1 КК України), особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), одержання хабара (ст. 368 КК України), комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права (ст. 368-3 КК України), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 368-4 КК України), зловживання впливом (369-2 КК України), винесення суддею неправосудного вироку, постанови, ухвали, рішення (ст. 371 КК України), зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 423 КК України).

За результатами аналізу встановлено, що найбільш корумпованим в Україні є державне управління та правоохоронна діяльність. Дещо відстають сфери місцевого самоврядування, освіти та медицини. Таким чином, найпоширенішими корупційними злочинами є зловживання владою та службовим становищем, а також одержання хабара.

Цікава закономірність склалася у відношенні осіб, які несуть відповідальність за ці злочини. Серед найбільших злочинців – зазвичай дрібні службовці або особи, які обіймають посади спеціалістів найнижчої категорії. Наприклад, аналізуючи практику притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування, виявлено, що суб'єктами практично усіх вчинених злочинів є сільські голови, інколи – міські, а голів районних чи обласних рад взагалі не притягують до кримінальної відповідальності.

Великою мірою суди призначають покарання дуже формально – у найменшому розмірі, передбаченому у статті за корупційний злочин. Але значна частина корупціонерів не несуть навіть найменшого покарання, оскільки зазвичай звільняються з іспитовим строком і, зауважимо, також мінімальним.

Ще однією законною підставою уникнути покарання є відповідність певній категорії громадян, що мають бути звільнені за законодавством про амністію. Ця підстава, як вагомий аргумент для звільнення, ухилення від реальної відповідальності, успішно використовується винуватими в корупції службовцями. Чи не кожен із них вважається таким, що має на утриманні неповнолітніх дітей чи дітей-інвалідів, непрацездатних батьків, є інвалідом або ліквідатором наслідків на Чорнобильській АЕС.

Також виявлено цікаву закономірність: більшість корупціонерів реально не несуть жодного покарання, тому що звільняються від нього з певним іспитовим строком.

Формування єдиної правозастосовчої практики судових та правоохоронних органів у справах, пов'язаних з корупцією, є одним із проявів державної антикорупційної діяльності. Проте суди цей напрям боротьби проти корупції практично не реалізують.

Незрозуміло, що саме спричиняє таку неоднозначність? Не можна говорити лише про корумпованість судів. Тут справа також в нашому недосконалому законодавстві, яке потребує змін. Чинні закони, підзаконні нормативно-правові акти містять чимало колізій та прогалин, з приводу яких немає жодних роз'яснень.

Слід зважати і на суб'єктивний фактор, адже рішення приймають судді, які також є людьми, відтак вони можуть помилятися чи мати свою думку.

Висновок напрашується такий: корупція в Україні – явище закономірне.

Існує і розвивається воно завдяки окремим традиціям, стереотипам, рівню життя, недосконалим законам, безкарності. Однією із передумов корупції є неоднозначність у застосуванні чинного законодавства, зокрема, кримінального. Якщо немає чітко усталених правил поведінки, тоді спрацьовує приказка: «Закон як дишло, куди повернеш – туди й вийшло». А чого соромитись, якщо його можна повернути з вигодою для себе?

Путівник корупціонера, або найпоширеніші способи уникнення відповідальності за корупційні діяння / Юлія Стасюк, Галина Кунька, Богдан Зелений – ІПЦ «Наше право»: публікацію підготовлено за сприяння програми „Громадянське суспільство та належне врядування” МФ „Відродження”./ Громадський портал Львова: Громадська аналітика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/739>.

Законним завершенням кожного акту проти корупції є застосування до винного справедливого покарання. Але з досліджень відомо, що більшість корупціонерів несуть мінімальні покарання, а то й зовсім уникають відповідальності. Чому так? Причина ховається в національному законодавстві.

Останнє допускає чимало способів уникнення адміністративної, кримінальної чи цивільно-правової відповідальності, які з боку закону не можна назвати неправомірними, а от з боку логіки, моралі, здорового глузду вони є явно несправедливими, маніпулятивними.

Громадська аналітика, крім судових рішень, може спиратися також на судову статистику та аналітику органів державної влади. До таких досліджень можна віднести публікацію:

Як уповноважені органи протидіють корупції? (звіт за результатами експертного аналізу) / Юлія Стасюк, адвокат: публікацію підготовлено за сприяння програми „Громадянське суспільство та належне врядування” МФ „Відродження” / Громадський портал Львова: Громадська

аналітика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gromada.lviv.ua/analytic/740>.

Для з'ясування ситуації, що склалась у сфері протидії корупції правоохоронними органами, дослідники звернулися із запитом на інформацію до кількох обласних прокуратур, державних податкових служб, головних управлінь по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України, митниць, територіальних управлінь військової служби правопорядку, управлінь по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, їх вищих підрозділів тощо.

В дослідженні звертається увага на відсутність до цього часу офіційних роз'яснень судам загальної юрисдикції з питань застосування антикорупційного законодавства з боку вищих органів судової влади.

Верховний суд України в свою чергу повідомив, що відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 47, п. 6 ч. 2 та ч. 8 ст. 55 ЗУ «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. (втратив чинність на підставі ЗУ «Про судоустрій України» від 7 липня 2010 р.) Верховний Суд України надавав роз'яснення судам з питань застосування законодавства на основі узагальнення судової практики та аналізу судової статистики у формі постанов Пленуму Верховного Суду України.

На виконання зазначених вище положень закону Пленум Верховного Суду України висловив свою правову позицію щодо питання правильного застосування законодавства, запобігання помилкам при розгляді справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, у постанові від 25.05.1998 р. № 13 «Про практику розгляду судами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією».

Проте на сьогоднішній день, згідно з положеннями ст. 38 та 45 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», ні Верховний Суд України, ні Пленум Верховного Суду України повноваженнями по наданню роз'яснень порядку застосування норм чинного законодавства не наділені.

Про те, що такі повноваження Верховному Суду України не завадили б, йдеться у публікації:

«Тільки ухваленням прецедентних рішень забезпечити єдність практики в цілому неможливо» / Перший заступник Голови Верховного Суду України Ярослав Романюк // Закон і бізнес: газета, № 35 (1074), 29 серпня– 7 вересня 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/files/issues_pdfs_ua/341.pdf.

Після проведення реформи 2010 року ВС отримав новий статус – суду, який вирішує справи у зв'язку з неоднаковим застосуванням судом (судами) касаційної інстанції однієї і тієї самої норми матеріального права.

Новелою для українського судочинства є те, що рішення ВС стали обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить витлумачену Верховним Судом норму права, а також для всіх судів України. І хоча це не є судовим прецедентом у його класичному розумінні, ситуація дуже наближена

до прецедентного права – елемента англо-саксонської системи, адже в країнах континентального права рішення є обов'язковим лише для сторін у справі.

Спрямована така новела на забезпечення єдності судової практики через рішення Верховного Суду. Водночас, як засвідчує статистика, Верховний Суд розглядає лише 0,01% справ, що вирішуються в країні. Через це тільки ухваленням обов'язкових для всіх судових рішень забезпечити єдність практики в цілому неможливо. Тому у Верховному Суді займаються пошуком додаткових способів забезпечення єдності судової практики за рахунок активнішого використання інших своїх повноважень (вивчення та аналіз судової практики).

В планах Верховного Суду – проведення аналізу судової статистики та вивчення судової практики застосування новітнього антикорупційного законодавства.

Судова практика розгляду справ про корупційні правопорушення, умисне вбивство з кваліфікуючими ознаками, а також застосування виборчого законодавства у розгляді кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення / Верховний Суд України: інформаційний сервер. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/36f3e0aea82ef925c2257ba4004b9ec2?OpenDocument>.

Судова практика призначення покарань за хабарництво (ст. 368 Кримінального кодексу України) / Верховний Суд України: інформаційний сервер / Суддя Верховного Суду України В. Ф. Пивовар, головний консультант управління вивчення та аналізу судової практики Верховного Суду України О. С. Іщенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/77A2583E0EB2EB17C2257AC5004BE017?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=77A2583E0EB2EB17C2257AC5004BE017&Count=500&>.

І хоча висловлені в таких аналізах правові позиції не є обов'язковими для судів, вони є авторитетною точкою зору, на яку рівнятиметься судова практика.

З огляду на авторитетність точки зору Верховного Суду його суддям доцільно було б активніше брати участь у навчанні суддів, підвищенні їх кваліфікації в Національній школі суддів. Адже слухачі отримають змогу дізнатися про правові позиції, підходи до тлумачення норм найвищим судовим органом. Так само судді могли б друкувати у фахових виданнях, насамперед у «Віснику Верховного Суду України», аналітичні статті, присвячені проблемним питанням правозастосування.

Практика розсилання інформаційних листів до судів нижчих рівнів добре вкоренилася в українській судовій системі. Продовжує вона своє існування й після ухвалення нового закону «Про судоустрій і статус суддів». Та чи мають право вищі спеціалізовані суди давати роз'яснення рекомендаційного характеру судам нижчих рівнів, як слід застосовувати ту чи іншу норму права?

Одним із пріоритетних напрямів діяльності Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) – надання методичної допомоги судам нижчого рівня. Це, зокрема, надсилання інформаційних та оглядових листів, які містять роз’яснення окремих спірних питань судової практики, виїзд у регіони суддів ВССУ та їх участь як лекторів у різних навчальних заходах, організованих для суддів першої та апеляційної інстанції:

ВССУ: два роки роботи / Станіслав Міщенко, виконуючий обов’язки Голови Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ // Юридичний вісник України. – 2012.11.10-16.– № 45 (906). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/publikaciji_za_ii_pivrichchja_2012_roku/vssu_dva_roki_roboti/print.html.

Микола Хавронюк, доктор юридичних наук, професор, звертає увагу на те, що офіційне тлумачення Конституції та законів України здійснює лише Конституційний Суд:

Роз’яснення кримінального законодавства повинні даватись уповноваженим на це суб’єктом та згідно із законом / Микола Хавронюк, доктор юридичних наук, професор / «CorruptUA»: відкрита платформа моніторингу корупційних правопорушень, 23 травня 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corruptua.org/2013/05/roz-yasnennya-kriminalnogo-zakonodavstva-povinni-davatis-upovnovazhenim-na-tse-sub-yektom-ta-zgidno-iz-zakonom/>.

Що стосується неофіційного тлумачення (роз’яснення) законів, то робити це, відповідно до ст. 21 закону «Про комітети Верховної Ради України», статей 32 і 36 закону «Про судоустрій і статус суддів», дозволяється тільки двом суб’єктам:

- комітетам ВР – з питань, віднесених до предметів їх відання, щодо застосування положень законів України (скажемо відверто: комітети цим правом користуватися не прагнуть і не вміють);
- вищим спеціалізованим судам.

Із п. 4 ч. 1 ст. 32, ч.ч. 1, 2 і 6 ст. 36 закону «Про судоустрій і статус суддів» випливає, що:

- суд аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику; надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України в судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня роз’яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;

- пленум суду узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів; заслуховує інформацію про стан правосуддя у відповідній судовій юрисдикції та практику вирішення окремих категорій справ; за результатами узагальнення дає роз’яснення рекомендаційного характеру; приймає [із зазначених питань] постанови більшістю голосів

членів пленуму, які підписуються головуючим і секретарем пленуму та публікуються в офіційному друкованому органі вищого спецсуду.

Очевидно, що вищий спецсуд має право давати роз'яснення, по-перше, тільки за результатами узагальнення судової практики (бо роз'яснення, підготовлені не за результатами таких узагальнень, можуть давати лише науковці за результатами наукових досліджень) і, по-друге, у формі постанов пленуму (бо іншого способу роз'яснень закон не передбачає).

Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 14.06.2012 № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009740-12>.

Відповідно до вказаної постанови Пленум Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ доручив судовій палаті у кримінальних справах спільно з управлінням вивчення та узагальнення судової практики і статистики на основі проведеного узагальнення судової практики підготувати інформаційний лист апеляційним судам та за матеріалами узагальнення – підготувати відповідну постанову Пленуму Вищого спеціалізованого суду України.

ПОСТАНОВИ ПЛЕНУМУ, УЗАГАЛЬНЕННЯ, АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Про практику розгляду судами справ про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25.05.1998 № 13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-98>.

Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.04.2002 № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02>.

Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.

Судова практика розгляду кримінальних справ про службові злочини з ознаками корупційних діянь (статті 364, 365 та 368 Кримінального кодексу України), а також справ про адміністративну відповідальність за порушення вимог Закону від 5 жовтня 1995 р. "Про боротьбу з корупцією": Узагальнення Верховного Суду України 01.04.2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/data/upload/publication/main/en/2029/uzagalnennya.pdf>.

Судова практика розгляду справ про корупційні правопорушення, умисне вбивство з кваліфікуючими ознаками, а також застосування виборчого законодавства у розгляді кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення / Верховний Суд України: інформаційний сервер. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/3adf2d0e52f68d76c2256c080037bac9/36f3e0aea82ef925c2257ba4004b9ec2?OpenDocument>.

Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2012 р. (за даними судової статистики)/ Верховний Суд України: інформацій-ний сервер / Г. І. Рудник, О. О. Апанасенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/37FA7BF4961A1F5AC2257B9B00231848?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=37FA7BF4961A1F5AC2257B9B00231848&Count=500&>.

Судова практика призначення покарань за хабарництво (ст. 368 Кримінального кодексу України) / Верховний Суд України: інформаційний сервер / Суддя Верховного Суду України В. Ф. Пивовар, головний консультант управління вивчення та аналізу судової практики Верховного Суду України О. С. Іщенко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/77A2583E0EB2EB17C2257AC5004BE017?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=77A2583E0EB2EB17C2257AC5004BE017&Count=500&>.

ПОСТАНОВА ПЛЕНУМУ, ЗБІРНИКИ ТА АНАЛІЗ ДАНИХ СТАТИСТИКИ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

Про практику застосування судами України законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 14.06.2012 № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009740-12>.

Збірник даних судової статистики щодо розгляду справ на виконання вимог Закону України "Про боротьбу з корупцією" місцевими загальними та апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення протягом 2006–2010 років/ Вищий спеціалізований Суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.

Збірник даних судової статистики щодо розгляду справ на виконання вимог Закону України "Про боротьбу з корупцією" місцевими загальними та апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення упродовж 2006–2011 років / Вищий спеціалізований Суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.

Збірник даних судової статистики щодо розгляду місцевими загальними та апеляційними судами областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим справ про адміністративні корупційні правопорушення упродовж 2011 року (статті 172²–172⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення) / Вищий спеціалізований Суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ:

Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.

Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційним судом Автономної Республіки Крим у 2012 році / Вищий спеціалізований Суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ: Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html.

УЗАГАЛЬНЕННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ АПЕЛЯЦІЙНИМИ ТА ЗАГАЛЬНИМИ СУДАМИ

Узагальнення судової практики застосування законодавства про відповідальність за окремі корупційні правопорушення / Апеляційний суд міста Києва / Суддя апеляційного суду м. Києва В. В. Ковальська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/uzagalnennja-sudovoyi-praktiki-zastosuvannja-zakonodavstva-p-doc128918.html>.

Узагальнення практики застосування антикорупційного законодавства при розгляді справ про корупційні правопорушення / Барський районний суд Вінницької області: “Судова влада”. Офіційний веб-портал, 21 листопада 2012 / В. В. Єрмічова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brs.vn.court.gov.ua/sud0201/70/21592/>.

Узагальнення судової практики застосування антикорупційного законодавства при розгляді справ про корупційні правопорушення судами Кіровоградської області / Апеляційний суд Кіровоградської області: “Судова влада”. Офіційний веб-портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.court.gov.ua/sud1190/150/1553/>.

Узагальнення щодо застосування норм матеріального закону у справах про злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов’язаної із наданням публічних послуг та у справах про адміністративні корупційні порушення / Апеляційний суд Харківської області / А. І. Колтунова, О. П. Виноградова, Л. Ф. Лунга. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/criminal7/.

Узагальнення практики застосування антикорупційного законодавства при розгляді справ про корупційні правопорушення / Барський районний суд Вінницької області: “Судова влада”. Офіційний веб-портал, 21 листопада 2012 / В. В. Єрмічова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brs.vn.court.gov.ua/sud0201/70/21592/>.

Узагальнення практики застосування антикорупційного законодавства / Томашпільській районний суд Вінницької області: “Судова влада”. Офіційний веб-портал, 10 грудня 2012 / О. В. Пилипчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tm.vn.court.gov.ua/sud0224/35/22885/>.

Узагальнення судової практики щодо порядку розгляду справ про адміністративні правопорушення за 2011 рік / Мурованокуриловецький районний суд Вінницької області: “Судова влада”. Офіційний веб-портал, 24

травня 2012 / В. І. Коломійцева. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mr.vn.court.gov.ua/sud0216/analiz/15914/>.

Узагальнення судової практики розгляду Крюківським районним судом м. Кременчука Полтавської обл. у 2012 році справ про корупційні правопорушення / “Судова влада”. Офіційний веб-портал, 15.10.2012. – [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.pl.court.gov.ua/sud1615/2/6/120/>.

СУДОВІ РІШЕННЯ У СПРАВАХ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Справи про адмінправопорушення: Невжиття заходів щодо протидії корупції / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-nevzhittya-zaxodiv-shhodo-protidi-korupci-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts> (ст.5 Закону; ст. 172-9 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Порушення обмежень щодо суміс-ництва та суміщення з іншими видами діяльності / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-obmezhen-shhodo-sumisnictva-ta-sumishhennya-z-inshimi-vidami-diyalnosti-s> (ст. 7 Закону; ст. 172-4 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-vstanovlenix-zakonom-obmezhen-shhodo-oderzhannya-darunka-pozhertvi-s> (ст. 8 Закону; ст. 172-5 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Незаконне використання інформа-ції, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-nezakonne-vikoristannya-informaci-shho-stala-vidoma-osobi-u-zv-yazku-z-vikonannyam-sluzhbovix-povnovazhen-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts> (ст. 10 Закону; ст. 172-8 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Порушення вимог щодо повідомлен-ня про конфлікт інтересів / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-vimog-shhodo-povidmlennya-pro-konflikt-interesiv-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts> (ст. 14 Закону; ст. 172-7 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Порушення вимог фінансового контролю / Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-vimog-finansovogo-kontrolyu-s/etapd->

[persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts](http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-prava-na-informaciyu-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts) (ст.12 Закону; ст. 172-6 КУпАП).

Справи про адмінправопорушення: Порушення права на інформацію /
Інформаційно-правова система "Правоскоп". – [Електронний ресурс]. – Режим
доступу: [http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-
porushennya-prava-na-informaciyu-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-
pravoporushennya/section-acts](http://pravoscope.com/category-spravi-pro-adminpravoporushennya-porushennya-prava-na-informaciyu-s/etapd-persha/vidpr-administrativni-pravoporushennya/section-acts) (ст. 16 Закону; ст. 212-3 КУпАП).